

Nowe projekty, cenne inicjatywy i ciekawe przedsięwzięcia bibliotek naukowych

Wrocław, 2016

**Nowe projekty, cenne inicjatywy
i ciekawe przedsięwzięcia
bibliotek naukowych**

Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich
Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu

**Nowe projekty, cenne inicjatywy
i ciekawe przedsięwzięcia
bibliotek naukowych**

pod redakcją
Joanny Czyrek i Bożeny Górnej

Wrocław 2016

Recenzent: *dr hab. Maria Pidlypczak-Majerowicz*
profesor Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Projekt i wykonanie okładki: *Jadwiga Wojtczak*
Skład i opracowanie techniczne: *Krzysztof Mruszczak*

© Copyright by Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich, 2016

ISBN 978-83-61970-36-1

Spis treści

Wstęp.....	9
Justyna Buczyńska-Laba, Barbara Krasieńska	
Projekt <i>Digital Humanities Labolatory Info</i> Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie jako przykład przedsięwzięcia prowadzącego do technicyzacji pracy w bibliotekach naukowych oraz próba wykorzystania humanistyki cyfrowej w nauczaniu akademickim.....	11
Anna Zelmańska-Lipnicka, Anna Polańska	
Wyzwania związane z ewidencją, digitalizacją i opracowaniem spuścizny po artyście rzeźbiarzu Franciszku Duszeńce przechowywanej w Bibliotece Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku	27
Barbara Barańska-Malinowska	
„ROL-BIB” nowa inicjatywa bibliotek uczelni wyższych o profilu rolniczo-przyrodniczym	37
Dawid Kościewicz	
Uzyskanie dostępu do poufnych mikro danych Eurostatu jako poszerzenie zakresu usług informacyjnych biblioteki naukowej na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu	49
Maria Stachnik, Renata M. Zając	
Biblioteka inteligentna – nowe inicjatywy bibliotek systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie	59
Anna Sidorcuk, Elżbieta Kierejczuk, Ewa Zwierzyńska, Anna Wykowska	
Biblioteka Politechniki Białostockiej 3.0	69
Ewa Dąbrowska	
Swoje chwalimy, cudze znamy : działalność Biblioteki Jagiellońskiej w ocenie jej dyrekcji	97
Agnieszka Adamiec	
Przykłady dobrych praktyk w tworzeniu kursów e-learningowych w bibliotekach	107
Sylwia Dorota Chamerlińska, Rafał Krawiec	
Program szkolenia bibliotekarzy rozpoczynających drogę zawodową na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu	115

Joanna Czyrek i Bożena Górna

Jubileusz Profesor Marii Pidłypczak-Majerowicz..... 127

Jubileusz Profesor Marii Pidłypczak-Majerowicz w fotografiach Jadwigi Wojtczak
i Moniki Pichlak 129

Wstęp

W grudniu 2016 roku miała miejsce VIII konferencja zorganizowana przez Korporację Bibliotekarzy Wrocławskich i Dolnośląską Bibliotekę Pedagogiczną zatytułowana „Nowe projekty, cenne inicjatywy i ciekawe przedsięwzięcia bibliotek naukowych”. Spotkanie to spotkało się z dużym zainteresowaniem nie tylko bibliotekarzy wrocławskich. Gościliśmy wielu pracowników bibliotek z całej Polski.

Opieką naukową objęła konferencję Pani Profesor Maria Pidtypczak-Majerowicz, która zrecenzowała wszystkie artykuły zamieszczone w niniejszym wydawnictwie, przygotowane przez bibliotekarzy pracujących w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Bibliotece Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Bibliotece Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Bibliotece Politechniki Białostockiej, Bibliotece Głównej Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Bibliotece Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku, Bibliotece Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Bibliotece Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, co świadczy o dużym zainteresowaniu działalnością Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich wykraczającą poza obszar miasta Wrocławia, czy Województwa Dolnośląskiego.

W artykułach zaprezentowano projekt Laboratorium Humanistyki Cyfrowej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, nową inicjatywę bibliotek uczelni o profilu rolniczo-przyrodniczym ROL-BIB, przedsięwzięcie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu dotyczące uzyskania dostępu do poufnych mikro danych Eurostatu, a także projekt „Digitalizacja i ewidencja spuścizny po artyście rzeźbiarzu Franciszku Duszeńce przechowywanej w Bibliotece Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku” oraz wiele innych projektów naukowych, edukacyjnych, popularyzujących książkę i bibliotekę związanych z Festiwalami Nauki, Nocą Naukowców, Tygodniem e-książki, Uniwersytem Dziecięcym, Tygodniem Open Access, warsztatami, wystawami, spotkaniami autorskim i promocjami wydawnictw. Poruszono też tematy związane z nowoczesnym budownictwem bibliotecznym, które pozwoliło stać się bibliotekom miejscem odpoczynku, relaksu i realizacji prywatnych zainteresowań. Zwrócono też uwagę na ogromne udogodnienia, które pojawiły się w bibliotekach celem polepszenia obsługi czytelników niepełnosprawnych.

Przygotowane na konferencję referaty pokazują jak ogromne zmiany nastąpiły w bibliotekach naukowych w ostatnich latach. Przestały być one tylko skarbnicami wiedzy i zaczęły pełnić dodatkowo funkcje ośrodków informacji tworzonej i udostępnianej online, a także miejscami popularyzacji kultury, nauki, edukacji. Biblioteki stały się trzecim miej-

scem w publicznym życiu i działaniach czytelników. A przecież u schyłku XX wieku wróżyono upadek bibliotek, zastanawiano się, czy biblioteki przetrwają w coraz bardziej skomputeryzowanym świecie. Okazało się, że nowe technologie i współczesne koncepcje edukacyjne przestawiły biblioteki na zupełnie inne tory, wywołując nie ich upadek, ale odrodzenie. Ta zmiana nie byłaby możliwa bez bibliotekarzy, bez ich wielkiego zaangażowania, samokształcenia, podnoszenia kwalifikacji na studiach i kursach (w tym na kursach e-learnigowych, które prezentuje jeden z referatów tej konferencji) oraz zdobywania nowych umiejętności. O tym należy pamiętać czytając prace przygotowane na konferencję, bowiem wszystkie zaprezentowane projekty i przedsięwzięcia bibliotek naukowych są efektem ciężkiej, sumiennej i odpowiedzialnej pracy bibliotekarzy.

Mamy nadzieję, że zorganizowana konferencja miała charakter nie tylko informacyjny, ale też edukacyjny, a tematy poruszone podczas jej trwania dadzą impuls wielu ciekawym rozwiązaniom i zapoczątkują nowe kontakty, tym bardziej że w związku z jubileuszem Pani Profesor Marii Pidłypczak-Majerowicz, kończącym konferencję, będzie więcej czasu na dłuższą rozmowę i nawiązanie znajomości.

Justyna Buczyńska-Łaba

Biblioteka Polonistyki i Informatyki i Informatyki Naukowej

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Barbara Krasieńska

Oddział Digitalizacji i Reprografii

Biblioteka Główna

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Projekt *Digital Humanities Laboratory Info* Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie jako przykład przedsięwzięcia prowadzącego do technicyzacji pracy w bibliotekach naukowych oraz próba wykorzystania humanistyki cyfrowej w nauczaniu akademickim

Abstrakt: Aby sprostać oczekiwaniom współczesnego czytelnika (w tym akademickiej kadry dydaktycznej) biblioteki naukowe wyższych uczelni podejmują kroki zmierzające do cyfryzacji i automatyzacji swoich usług. W artykule zaprezentowane zostaną przykłady tworzenia i utrzymywania humanistycznych zasobów cyfrowych oraz ich miejsce w nauczaniu i programach studiów wyższych. Przedstawiony zostanie efekt współpracy Instytutu Nauk o Informatyce Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z Biblioteką Polonistyki i Informatyki Naukowej oraz oddziałem Digitalizacji i Reprografii Biblioteki Głównej UP, czyli projekt DHLab Info (*Digital Humanities Laboratory Info*). Ponadto zostanie omówiona specyfika funkcjonowania tejże pracowni, główne założenia projektu oraz plany rozwojowe na przyszłe lata.

Wstęp

Technologie cyfrowe przenikają do różnych obszarów nauki. Oferują swoje nowoczesne narzędzia i metody (często wsparte technologiami informacyjnymi) tak niezbędne dziś w dobie cyfryzacji kultury i edukacji. Humanistyka – jako dziedzina wiedzy, która (najogólniej ujmując) zajmuje się człowiekiem i jego życiem – chętnie korzysta z dobrodziejstw nowoczesnych technologii, dzięki czemu staje się obecna także w przestrzeni wirtualnej. *Digital Humanities*¹ – termin opisujący to zjawisko, czyli łączenie

---

¹ W dalszej części artykułu określane skrótem DH

tradycyjnej nauki z multimediami, modelowanie i wizualizacja danych, digitalizacja archiwów, zarządzanie informacją, projekty typu *big data mining* oraz szereg nowych możliwości jakie współczesnej humanistyce oferują technologie cyfrowe, na stałe wszedł już w kanon nowoczesnej nauki i dydaktyki. DH obejmuje nadzór nad istniejącymi i powstającymi e-zbiorami danych, które traktowane są jako zasoby kulturowe². Tradycyjne nauki społeczne i humanistyczne korzystają z narzędzi dostarczanych przez technologie komputerowe, np. w postaci programów eksplorujących bazy danych, międzynarodowych wyszukiwarek informacji, skryptów do wizualizacji pojęć abstrakcyjnych, analiz statystycznych i interpretacji tekstu (*text mining*), a także digitalizacji prac naukowych i szeroko pojętej kultury. Dla celów badawczych stosuje się także m.in. informacyjne metody analizy danych.

Wielu humanistów i informatyków podejmuje próby zdefiniowania pojęcia „humanistyki cyfrowej” – definicje te często zdeterminowane są przez badawcze potrzeby danego środowiska lub celu naukowego. Na podstawie kompilacji różnych terminów *Digital Humanities* opisać można jako naukę pomocniczą, mogącą służyć różnym dyscyplinom humanistycznym. Z formalnego (technicznego) punktu widzenia można rozumieć ją jako powiększający się zasób zdigitalizowanych rękopisów, starych druków, obrazów, partytur, itp. Im więcej cyfrowych zasobów, tzw. przedmiotu badań dla humanistów, tym większe stają się możliwości dokonywania analizy tych dokumentów poprzez budowanie odpowiednich narzędzi badawczych czy aplikacji. Tradycyjny sposób prowadzenia badań m.in. przez historyków (w tym historyków sztuki), filozofów, etnografów czy archeologów polega bowiem na zapoznawaniu się z materiałem źródłowym, pojęciami filozoficznymi czy obrazami pod ściśle określonym kątem, tj. wiąże się z pracą nad dużym zbiorem dokumentów, zazwyczaj niedostępnych (fizycznie) w jednym miejscu, czy w określonym czasie. Tworzone przez informatyków-programistów nowe narzędzia badawcze powinny być zatem tak zbudowane, aby mogły pomóc przy analizie np. rękopisów, druków czy nut z różnych miejsc na świecie, przez różne ośrodki badawcze. Według Dariusza Kuźminy - humanistyka cyfrowa to, zjawisko podobne do wynalazku gutenberowskiego druku, który początkowo nie zyskiwał powszechnego aplauzu, nie stał się nauką lecz nową, szybszą i bardziej efektywną formą przepływu informacji³.

² Wieczorek-Tomaszewska M., *Cyfrowa humanistyka jako metaforyczna współczesna Republika Listów*, http://www.ktime.up.krakow.pl/symp2013/referaty_2013_10/wieczorek.pdf [dostęp 17.08.2016].

³ D. Kuźmina, *W drodze do DARIAH*, „Uniwersytet Warszawski. Pismo Uczelni” październik 2014, nr 3(69), s. 14, <http://www.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2014/03/gazeta-UW-3-69-pa%C5%BAdziernik-2014.pdf> [dostęp 15.08.2016].

Humanistyka cyfrowa na świecie

Cyfryzacja humanistyki przebiegała wieloetapowo: najpierw rozwijane były zarówno narzędzia i usprawnienia w tradycyjnym procesie badawczym (określane mianem *computing in the humanities*), jak również następowała digitalizacja dziedzictwa kulturowego. Proces ten trwał aż do początku XXI wieku, kiedy to digitalizacja objęła swoim zasięgiem internetową kulturę współczesną – tj. społeczności internetowe, blogosferę, sztukę, działania wizualne itp. Zastosowano eksperymentalne metody badawcze (cyfrowe metody analizy danych, wizualizację wyników badań naukowych, *crowdsourcing*), które generują nowoczesne formy wypowiedzi, tworzą autonomiczne jednostki wiedzy, symulacje rzeczywistości i przenoszą świat rzeczywisty w wymiar wirtualny.

Ogromny potencjał informacyjny zawarty w bazach danych skupia tzw. *big data* – dla nauk humanistycznych – bogate źródło do penetracji danych, jak zauważa Małgorzata Wieczorek-Tomaszewska:

„Dostęp do tej masy informacji, znajdujących się w każdym zdigitalizowanym obszarze współczesności, zapobiega wykluczeniu i umożliwia korzystanie z dóbr kultury oraz współtworzenie przestrzeni cyfrowej. Niezliczona ilość znaków aktywności – pozostawionych przez człowieka w cyberprzestrzeni – w postaci tekstów, projektów, stron internetowych, blogów, wizualizacji, zdjęć, filmów, muzyki i innych możliwych form, stanowi przedmiot analiz naukowych humanistyki i nauk społecznych”⁴.

Integracja narzędzi cyfrowych, metod badawczych oraz działań edukacyjnych owocuje wieloma projektami, które wykorzystują interaktywne i multimedialne techniki pomiaru, zbierania i analizy danych oraz ich interpretacji w postaci wizualizowanych wniosków. Wybitny medioznawca – Lev Manovich – wykorzystał ten rodzaj oprogramowania do wizualizacji określonych przestrzeni mediów. „Przeprowadzona przez niego analiza form estetyczno-literackich i narracji *mangi*, na podstawie stworzonej bazy danych, zawierającej milion stron obrazów, dała możliwość dokonania przeglądu form graficznych i literackich współczesnego japońskiego komiksu. Podobna metoda wizualizacji mediów została zastosowana w badaniach społecznych struktur ruchu „Oburzonych” z Nowego Yorku w 2012 roku, w okresie przygotowań do hakatonu (czyli nocnego programowania na rzecz lokalnej społeczności). Analizę wizualną zastosowano tworząc bazę danych z informacyjnych materiałów medialnych, symboli, plakatów i ulotek rozpowszechnianych na całym obszarze USA. Dzięki zastosowaniu narzędzi cyfrowych możliwa była dużo większa perfekcja w identyfikacji typologicznych cech estetycznych, formalnych i ikonograficznych materiału badawczego (barwa, światłocień, kompozycja) postrzeganych zmysło-

---

⁴ Wieczorek-Tomaszewska M., *Cyfrowa humanistyka jako metaforyczna współczesna Republika Liśców*, http://www.ktime.up.krakow.pl/symp2013/referaty_2013_10/wieczorek.pdf [dostęp 17.08.2016].

wo. Największym i najpotężniejszym projektem w ramach cyfrowej humanistyki jest Google Books, którego bazę tworzy ponad 30 milionów zdigitalizowanych książek (12% stworzonych wszystkich książek).

Po pierwszym okresie digitalizacji, archiwizacji i upowszechnieniu aktywności sieciowej kierunek zainteresowań cyfrowej humanistyki skierowany został na człowieka funkcjonującego w nowej rzeczywistości kulturowej. Efektem są projekty badawcze bazujące na obliczeniach, wizualizacji, „mapowaniu” i interpretacji działań ludzkich. Po uprzednim określeniu źródła informacji, urządzenia rejestrują zachowania człowieka, analizują nastroje społeczne i nanoszą dane na „mapę” w postaci wizualnych znaczników – obrazu stanowiącego niezależną jednostkę wiedzy, funkcjonującą jako struktura naukowa (*Pulse of the Nation* – projekt zrealizowany przez Northeastern University). W dziedzinie nauk historycznych i społecznych zasłynął projekt *Valley of the Shadow*, zrealizowany na Uniwersytecie Virginia w Kalifornii w 2007 roku. Przedstawiał on obraz wojny domowej ukazany z perspektywy dwóch amerykańskich społeczności – obu stron konfliktu – przez pryzmat listów, pamiętników, gazet, rejestrów kościelnych.

Te przykładowe projekty odzwierciedlają cele głównych zamierzeń cyfrowej humanistyki – integracji technologii komputerowych i działalności naukowo-badawczej humanistów oraz tworzenie przestrzeni, która nie tylko gromadzi tekst i dokumenty, ale i integruje metadane, pozwalając jednocześnie na skomplikowane operacje badawcze. Trafnie podsumowuje tę dziedzinę Małgorzata Wieczorek Tomaszewska:-

„Humanistyka cyfrowa istnieje tam, gdzie wykorzystywane są narzędzia cyfrowe, gdzie proces pracy naukowej jest również cyfrowy. Jednocześnie dziedzina ta wspiera otwarte projekty oraz platformy e-learningowe (np. Moodle)”⁵.

W nauczaniu akademickim na coraz większą skalę edukacja hybrydowa przenika w cyfrową dydaktykę i humanistykę. Kreuje nowe formy kształcenia, uwzględniające warunki i potrzeby uczących się, przetwarzając i wykorzystując elementy elektroniczne w celu osiągnięcia odpowiednich efektów nauczania. Narzędzia te (np. WordPress, tablica interaktywna) mogą stać się inspiracją do działań dydaktycznych, m.in. dlatego, że uwzględniają różne formy uwagi (wizualną, słuchową, kinestetyczną). Nauczaniem objęci są wszyscy: nauczyciele, uczniowie, studenci, osoby uczące się przez całe życie. Ten sposób dekodowania informacji wydaje się słuszny szczególnie dziś, kiedy to odbiorcy zostają zasypywani danymi przez media cyfrowe, nowe urządzenia przenośne, znajdują się pod stałą presją sieciowej opinii publicznej czy bywają zmuszani do nabywania nowych kompetencji w procesie nauczania (przy wykorzystaniu elementów elektronicznych) w celu poprawy efektywności swojej pracy.

---

⁵ Wieczorek-Tomaszewska M., *Cyfrowa humanistyka jako metaforyczna współczesna Republika Listów*, http://www.ktime.up.krakow.pl/symp2013/referaty_2013_10/wieczorek.pdf [dostęp 17.08.2016].

Humanistyka cyfrowa w Polsce

W Polsce zagadnienia związane z dydaktyką cyfrową rozwijane są przez liczne internetowe witryny, propagujące nowoczesne metody nauczania. Są to m.in. portale edukacyjne: Edukator.pl, Edunews.pl, E-mentor, cyfrowaprzyszlosc.pl, także społeczne projekty wychodzące z szeroką propozycją szkoleń i warsztatów metodycznych takich jak Laboratorium Dydaktyki Cyfrowej dla Szkół, które otrzymuje branżowe i samorządowe wsparcie finansowe. Powszechnie stosowane są programy PowerPoint w szkołach, prowadzone są blogi edukacyjne redagowane przy użyciu mediów społecznościowych i aplikacji w tzw. „chmurze”, wykorzystane są portale internetowe typu *Facebook* do przekazywania treści w formie projektu grupowego oraz obecne w wirtualnym *Second Life* zespoły kształceniowe. Umiejętność myślenia całościowego o różnych hybrydowych rozwiązaniach oraz doboru odpowiedniej proporcji do akademickiego kształcenia prezentuje nowy model organizacji wiedzy, zapewniający otwarty dostęp do informacji⁶.

Problem badań nad humanistyką cyfrową w Polsce poruszany jest m.in. na konferencjach takich jak „Zwrot cyfrowy w humanistyce”, „Tekst [w] sieci”, „Nowe media a literatura – odczytanie przyszłości” czy prace Komisji Techno-Humanistyki przy Wydziale „Artes Liberales” Uniwersytetu Warszawskiego.

Listę ośrodków zajmujących się polską e-humanistyką rozpoczyna Centrum Humanistyki Cyfrowej Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Zostało ono powołane w 2013 roku decyzją Dyrektora IBL PAN prof. dr. hab. Mikołaja Sokołowskiego. Celem CHC jest koordynacja cyfrowych projektów Instytutu oraz działań związanych z obecnością humanistyki w sieci, a także wykorzystywanie nowych technologii w badaniach literackich. CHC IBL PAN zainaugurowało swoją działalność w listopadzie 2013 roku konferencją „Teksty kultury uczestnictwa” i towarzyszącym jej spotkaniem warsztatowym THATCamp Warszawa. Do głównych obszarów działalności Centrum należą:

- 1) Literaturoznawcze bazy danych (projekty bibliograficzne, biograficzne i leksyko-graficzne, m.in. Polska Bibliografia Literacka, Słownik Polszczyzny XVI wieku, Bibliografia Bara)
- 2) Repozytoria cyfrowe (RCiN, Repozytorium IBL PAN, Biblioteka IBL PAN)
- 3) Informacja naukowa i upowszechnianie wiedzy literaturoznawczej (Biuletyn Polonistyczny, Panorama Literatury Polskiej)
- 4) Edytorstwo cyfrowe
- 5) Badania cyfrowej kultury literackiej i nowych form piśmiennictwa⁷.

---

⁶ Tamże.

⁷ Centrum Humanistyki Cyfrowej Instytutu Badań Literackich PAN, <http://ibl.waw.pl/pl/o-instytucie/pracownie-i-zespoły/centrum-humanistyki-cyfrowej> [dostęp 18.08.2016].

Centrum Humanistyki Cyfrowej IBL PAN oraz Platforma Otwartej Nauki (ICM, Uniwersytet Warszawski) organizują warsztaty na temat otwartego dostępu do publikacji naukowych. Przedsięwzięcia te pokazują korzyści, jakie płyną z udostępniania publikacji naukowych w Internecie, dają praktyczne wskazówki dotyczące wyszukiwania i dzielenia się publikacjami, udostępniają narzędzia, które ułatwiają rozpowszechnianie tekstów, a także prezentują rozwiązania prawne, które służą ochronie praw autorskich. Instytut Badań Literackich PAN, jako jedyna polska instytucja, uzyskał status obserwatora w NeDiMAH⁸ - sieci na rzecz Cyfrowych Metod w Humanistyce i Naukach o Sztuce (Network for Digital Methods in the Arts and Humanities).

Ważnym polskim ośrodkiem wspierającym humanistykę cyfrową jest Laboratorium Cyfrowe Humanistyki UW (LaCH UW), które powstało z inicjatywy czternastu jednostek Uniwersytetu Warszawskiego: Wydziałów Humanistycznych, na których prowadzi się badania z użyciem narzędzi cyfrowych oraz Wydziału Matematyki, Informatyki i Mechaniki (MIM UW) i Interdyscyplinarnego Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego (ICM). Swoją działalnością LaCH UW włącza się w rozwój społeczeństwa informacyjnego, daje wsparcie priorytetowym obecnie multidyscyplinarnym kierunkom badań, które zakładają wykorzystanie na szeroką skalę technologii informatycznych w humanistyce. Zasadą nadrzędną LaCH UW jest współpraca humanistów i informatyków od początku tworzenia projektów, przez cały czas ich realizacji i utrzymania. Wspierając badania z zakresu humanistyki cyfrowej LaCH UW promuje jednocześnie całą humanistykę, w myśl twierdzenia, że narzędzia cyfrowe przyczyniają się do usprawnienia i przyspieszenia transferu wiedzy, otwierając tym samym nowe możliwości badawcze i edukacyjne. Cele LaCH UW to m.in.: tworzenie projektów tzw. Laboratorium, gdzie wspomaga się badaczy w tworzeniu projektów naukowych, udostępniając konsultacje fachowców, doradztwo techniczne i organizacyjne („know-how”) wcześniej powstałych projektów; kompleksowe wsparcie technologiczne m.in. zapewnienie profesjonalnego wsparcia technicznego i administracyjnego przy aplikowaniu i prowadzeniu grantów z zakresu HC (np. opracowanie i prowadzenie profesjonalnych stron internetowych dla projektów, zarządzanie nimi oraz wsparcie ich realizacji). LaCH UW popularyzuje wiedzę o możliwościach badań z zakresu humanistyki cyfrowej oraz o etycznych zasadach prowadzenia takich badań⁹.

---

⁸ NeDiMAH została powołana w 2011 roku przez Europejską Fundację Nauki (ESF) do inwentaryzacji badań cyfrowych w naukach humanistycznych i o sztuce. Celem sieci jest stymulowanie współpracy między europejskimi badaczami zajmującymi się tą problematyką oraz podmiotami zaangażowanymi w tworzenie cyfrowych kolekcji dziedzictwa kulturowego. Warto dodać, że Centrum Humanistyki Cyfrowej IBL PAN angażuje się w prace trzech grup roboczych NeDiMAH: (2) Information Visualisation; (3) Linked Data and Ontological Methods; (6) Scholarly Digital Editions, <http://ibl.waw.pl/pl/o-instytucje/pracownie-i-zespolo/centrum-humanistyki-cyfrowej> [dostęp 18.08.2016].

⁹ *O laboratorium*, <http://lach.edu.pl/o-laboratorium/> [dostęp 18.08.2016].

W sierpniu 2014 roku kilkanaście polskich uczelni i ośrodków naukowych powołało konsorcjum, które w przyszłości ma dołączyć do europejskiej sieci Digital Research Infrastructure for the Arts and Humanities – DARIAH. Koordynatorem polskiej organizacji jest Uniwersytet Warszawski. DARIAH-PL to największe w historii polskiej humanistyki konsorcjum naukowe. Rada Ministrów zdecydowała o przyłączeniu konsorcjum do europejskiej infrastruktury DARIAH-ERIC.

Kolejnym polskim projektem, o którym warto wspomnieć jest Centrum Badawczo-Rozwojowe e-Humanistyka UMCS, którego głównymi celami działań są: zarządzanie własnością intelektualną i prawami autorskimi w obszarze nauk humanistycznych, prowadzenie prac badawczo-rozwojowych i wdrożeniowych w obszarze nauk humanistycznych dla potrzeb rozwoju przemysłu kreatywnego ze szczególnym uwzględnieniem Lublina i Lubelszczyzny, opracowanie i wdrożenie nowoczesnego modelu funkcjonowania nauk humanistycznych w obszarze europejskiej przestrzeni badawczej, współpraca z podmiotami gospodarczymi, instytucjami kultury, jednostkami samorządu terytorialnego i organizacjami pozarządowymi w realizacji projektów badawczo-rozwojowych i edukacyjnych oraz przedsięwzięć wdrożeniowych w obszarze humanistyki, promowanie przedsiębiorczości akademickiej i innowacyjności w obszarze humanistyki wśród studentów, absolwentów i pracowników UMCS, a także podnoszenie atrakcyjności Uniwersytetu jako partnera w międzynarodowych projektach badawczo-rozwojowych w sektorze przemysłu kultury i przemysłów kreatywnych¹⁰.

Panoramę polskich przedsięwzięć z zakresu „digital humanities” wzbogacają także naukowe projekty, m.in.: „Historia mówiona” – projekt lubelskiego ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN” polegający na rejestrowaniu, opracowywaniu oraz upowszechnianiu relacji mówionych dotyczących Lublina i Lubelszczyzny od dwudziestolecia międzywojennego do czasów współczesnych; Grupa stylistyki komputerowej – strona poświęcona możliwościom wykorzystania inżynierii języka w nowoczesnych badaniach stylistycznych; Analiza języka postaci Trylogii Sienkiewicza; Analiza Dyskursu – konsorcjum naukowe i portal gromadzący teksty ważne dla polskiej kultury i społeczeństwa oraz zraszający badaczy nauk humanistycznych i społecznych zainteresowanych polskim dyskursem publicznym; ehum.psnc.pl – strona przedstawiająca narzędzia i zasoby przydatne w badaniach humanistycznych, w szczególności wspierająca gromadzenie, przetwarzanie i analizę danych oraz publikację wyników badań; Platforma Obsługi Nauki PLATON – projekt rozwoju krajowej naukowej infrastruktury teleinformatycznej o aplikacje i usługi wspierające prace badawcze; Sensualność w kulturze polskiej – pro-

---

¹⁰ Załącznik do Zarządzenia Nr 41/2014 *REGULAMINU CENTRUM BADAWCZO-ROZWOJOWEGO „e-HUMANISTYKA”* paragraf 2, <http://phavi.umcs.pl/at/attachments/2014/0704/142859-zr-nr-41-2014-zm-str-org-e-humanistyka-regulamin.pdf> [dostęp 11.08.2016].

jekt poświęcony problematyce sensualności rozumianej jako historycznie zmienny zbiór reprezentacji ludzkich zmysłów (realizowany on-line w formie witryny pełniącej funkcję multimedialnej internetowej encyklopedii tematycznej).

Również polskie biblioteki i archiwa prowadzą działalność o charakterze „digital humanites” są to m.in.: „Archiwum kobiet: Piszące” – projekt zakładający stworzenie bazy danych oraz zainicjowanie digitalnego archiwum niewydanych rękopisów kobiet mieszkających na obszarze historycznej Polski od XVI wieku do współczesności; biblioteki wchodzące w skład Federacji Bibliotek Cyfrowych – zbiór usług sieciowych opartych na zasobach cyfrowych dostępnych w polskich bibliotekach cyfrowych i repozytoriach uruchomionych w sieci PIONIER¹¹.

Inne cenne polskie wirtualne inicjatywy to: Centrum Cyfrowe Projekt: Polska, które pracuje na rzecz zmiany społecznej i zwiększenia zaangażowania obywatelskiego wykorzystując potencjał narzędzi cyfrowych oraz modeli współpracy opartych na dzieleniu się zasobami i wiedzą; Fundacja Nowoczesna Polska – działająca na rzecz nowoczesnej edukacji (promuje otwarty, darmowy dostęp do materiałów edukacyjnych, lektur i podręczników); Fundacja Pięte Medium – lubelska organizacja pozarządowa zajmująca się edukacją nieformalną, skoncentrowana na upowszechnianiu tzw. „nowych mediów” w procesie edukacyjnym; Historia i Media – portal poświęcony historycznym zasobom Internetu i nowym trendom w humanistyce cyfrowej (informuje o dostępnych online zbiorach historycznych/archiwalnych, narzędziach cyfrowych dla historyków, udostępnia artykuły dotyczące np. zagadnień metodologicznych czy rekonstrukcji historycznych); THATCamp Polska (The Humanities and Technology Camp) – otwarte spotkania i warsztaty promujące cyfrową humanistykę i integrujące polskie środowisko badaczy kultury cyfrowej¹².

Jedną z ostatnich inicjatyw z zakresu „digital humanites” w Polsce była Konferencja Humanistów Cyfrowych (11 – 16 lipca 2016 r.) - kolejna edycja corocznych światowych spotkań humanistów zrzeszonych w *Association of Digital Humanities Organizations*. Miejscem konferencji DH2016 był Kraków. Po edycji w Debreczynie w 1998 roku konferencja zawitała do Europy Środkowo-Wschodniej. Motywem przewodnim zostały „Cyfrowe tożsamości: przeszłość i przyszłość”. Gospodarzami konferencji byli: Uniwersytet Jagielloński oraz Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie. Współpraca tych dwóch uczelni była przejawem intensywnego rozwoju badań w humanistyce cyfrowej w kraju. W czasie trwania kongresu zaprezentowane zostały najnowsze osiągnięcia i zastosowania narzędzi oraz metod cyfrowych w szeroko rozumianych badaniach humani-

¹¹ Szerzej o każdym z projektów na: *E-humanistyka w Polsce*, <http://clarin-pl.eu/pl/e-humanistyka-w-polsce/> [dostęp 11.08.2016].

¹² Tamże.

stycznych. W krakowskim spotkaniu udział wzięli badacze z 42 krajów, reprezentujący najważniejsze światowe ośrodki naukowe. Swoją obecnością na posiedzeniach plenarnych całość uświetnili Amerykanka Helen Agüera, która przez wiele lat promowała w USA projekty związane z cyfrową humanistyką oraz prof. Claire Warwick z Durham University, jedna z najwybitniejszych znawczyń w zakresie tej tematyki, a także profesor Agnieszka Zalewska, przewodnicząca Rady CERN (Europejska Organizacja Badań Jądrowych). Badaczka podzieliła się swoimi doświadczeniami na temat form współpracy badawczej na forum międzynarodowym¹³.

Projekt Laboratorium Humanistyki Cyfrowej (DHLab Info) Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Potrzebę stosowania nowych, hybrydowych narzędzi humanistyki cyfrowej w badaniu i nauczaniu dydaktyki (w tym bibliologii i pedagogiki) dostrzeżono także na Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie. Efektem stało się utworzenie w strukturze Instytutu Nauk o Informacji UP pracowni naukowo-badawczej pod nazwą Laboratorium Humanistyki Cyfrowej (*DHLab Info*). Wnioskodawcą projektu restrukturyzacji Instytutu w latach 2015-2016 został Instytut Nauk o Informacji (INoI) UP w Krakowie jako znaczący ośrodek akademicki w zakresie bibliologii i informatologii w Polsce. Od wielu lat prowadzi on badania poświęcone problematyce produkcji, rozpowszechniania oraz użytkowania książki i prasy w Krakowie i Lwowie, roli tych miast i ich kulturowego dorobku w rynku książki. Ponadto pracownicy Instytutu posiadają znaczące osiągnięcia teoretyczne i praktyczne związane z rozwojem bibliotek cyfrowych, digitalizacją dokumentów oraz analizą porównawczą zintegrowanych systemów bibliotecznych. Jako znawcy nowoczesnej bibliologii i informatologii dostrzegli oni potrzebę powołania nowoczesnego zaplecza naukowo-technicznego umożliwiającego realizację jeszcze szerszych działań dotyczących kompleksowych badań i analizy oraz wykorzystania narzędzi nowej generacji do wyszukiwania i przetwarzania materiałów źródłowych. Głównym twórcą i kierownikiem projektu jest dr Iwona Pietrzekiewicz – wicedyrektor INoI¹⁴.

---

¹³ *Digital Humanities 2016*, <http://dh2016.adho.org/> [dostęp 15.08.2016].

¹⁴ Strona domowa Instytutu Nauk o Informacji, <http://iinib.up.krakow.pl/> [dostęp 15.08.2016].

Od 2014 roku trwały prace koncepcyjne, a ich finalizacja nastąpiła końcem 2016 roku. DHLab Info, jako nowoczesna i unikatowa w Małopolsce pracownia badawcza ma w zamyśle dostarczyć adekwatnych narzędzi umożliwiających wdrożenie nowej generacji rozwiązań w badaniach bibliologicznych i informatologicznych, a w powiązaniu z utworzonym w Uczelni Ośrodkiem Badań nad Mediami – stworzyć platformę integrującą i koordynującą badania nad teoretycznymi i praktycznymi zagadnieniami związanymi z działalnością informacyjną, tradycyjnymi i nowymi mediami, rozpatrywanymi w szerokiej, interdyscyplinarnej perspektywie.

Efektom działania Laboratorium ma być nie tylko poszerzenie pól badawczych pracowników naukowych Instytutu, ale i integracja badań w ramach Wydziału i Uczelni oraz nawiązanie aktywnej współpracy z krajowymi i zagranicznymi partnerami naukowymi czy biznesowymi. Dzięki powstałej pracowni nie tylko pracownicy dydaktyczni prowadzą obszerniejsze badania źródłowe, ale i uatrakcyjnijają edukację, a studenci są przyzwyczajani do korzystania z najnowszych programów komputerowych i sprzętu do prowadzenia swoich badań.

Wieloaspektowe projekty realizowane za pośrednictwem Laboratorium uwzględniają prace dokumentacyjne i rejestracyjne oraz naukowe związane między innymi z takimi zagadnieniami jak: kultura cyfrowa i cyfrowa komunikacja naukowa; DH a badania informatologiczne; DH a dziedzictwo kulturowe, naukowe i techniczne; DH a Sieć Semantyczna; Web 2.0 i Web 3.0 w działalności bibliotek, ośrodków informacji, muzeów archiwów oraz instytucji naukowych; mobilny dostęp do informacji a potrzeby DH; *data literacy* – kompetencje cyfrowe w zakresie gromadzenia, przetwarzania danych; *data librarianship* – kompetencje i kształcenie bibliotekarzy jako organizatorów dostępu do danych; kształtowanie kompetencji w zakresie architektury informacji (AI); nowoczesne narzędzia gromadzenia, opracowania i udostępniania dokumentów oraz metadanych; repozytoria danych na potrzeby DH; otwarty, wolny dostęp do informacji, wiedzy i kultury (Open Acces, Creative Commons); *data curation* – przechowywanie i zarządzanie danymi badawczymi; bibliografia 2.0; biblioteka 2.0; nowe formy książki i piśmiennictwa, formaty różnych typów dokumentów i ich konwersja, edycja dokumentów w formacie cyfrowym; zjawisko konwergencji mediów; kanały komunikacyjne w środowisku cyfrowym; instytucje książki a media społecznościowe; publikowanie cyfrowe (e-publishing); badania ilościowe i jakościowe piśmiennictwa cyfrowego; badania ilościowe i jakościowe mediów społecznościowych; zachowania informacyjne w środowisku cyfrowym, *media literacy*, *information literacy*; budowanie struktury dokumentów cyfrowych zgodnie z zasadami architektury informacji (AI); użyteczność interaktywnych urządzeń aplikacji oraz stron internetowych (UX, user-centered design); komercyjne i niekomercyjne instytucje książki a wykorzystanie IT; centra i narzędzia DH a biblioteki; nowoczesne oprogramowanie

mowanie biblioteczne, biblioteki cyfrowe; użytkownicy informacji a IT (wg grup społecznych, zawodowych, wiekowych)¹⁵.

DHLab Info - projektowane jako międzykatedralna instytucja Instytutu wymagało zaprojektowania nowych rozwiązań skorelowanych z zakupem odpowiedniego sprzętu i oprogramowania, m.in.: wortalu informującego o pracach badawczych podejmowanych w Laboratorium, służącego do komunikacji pomiędzy zarejestrowanymi użytkownikami; bazy danych realizowanych projektów i wdrożeń w zakresie zastosowań technologii informacyjnej w badaniach bibliologicznych z terenu Małopolski; bazy wyników badań zrealizowanych w Laboratorium (podtekstowa, opublikowana na licencji Creative Commons); bazy danych inicjatyw Laboratorium oraz Ośrodka Inicjatyw Edukacyjno-Społecznych (OEIS) Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, a zwłaszcza Ośrodka Badań nad Mediami; budowy cyfrowej kolekcji „Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej. Projektowanie informacji” we współpracy z BG UP w Krakowie; budowa cyfrowej kolekcji „Dziedzictwo kulturowe” z uwzględnieniem rejestracji cyfrowych źródeł wykorzystywanych w badaniach IINiB; bazy danych rejestrującej studenckie prace dyplomowe z zakresu DH (WF UP); oprogramowanie do monitoringu mediów elektronicznych; oprogramowanie do tworzenia i przetwarzania treści cyfrowych oraz oprogramowanie do tworzenia bibliograficznych baz danych w wersji cyfrowej.

Dzięki współpracy Instytutu INoI i BG Uniwersytetu Pedagogicznego (zespołu pracującego przy digitalizacji materiałów i organizacji wortalu DHLab Info) powstała baza bibliologiczna najcenniejszych publikacji z bibliologii i informatologii. Pracownicy biblioteki instytutowej Polonistyki i Informacji Naukowej oraz oddział Digitalizacji i Retrografii BG w powstałym Laboratorium opracowali materiał źródłowy do Kolekcji INoI. Obejmuje ona ponad 80 publikacji książkowych z zakresu bibliologii, mediów, edytorstwa, architektury informacji i prasoznawstwa. Dzięki temu istnieje mobilny dostęp dla pracowników i studentów do bazy danych Kolekcji. Każda zdigitalizowana publikacja jest dostępna w czytelni biblioteki PIN. Opracowano stronę internetową Laboratorium Humanistyki Cyfrowej¹⁶, która ma być miejscem komunikacji pracowników i badaczy tej dziedziny w kraju i na świecie.

W 2015 roku dokonano prac związanych z adaptacją pomieszczeń (fot. 1), zakupem niezbędnego sprzętu oraz oprogramowaniem, a w 2016 roku zajęto się obsługą powstałej pracowni, przygotowaniem adekwatnej dokumentacji, zaprojektowaniem i wykonaniem strony www Laboratorium, opracowaniem oraz aktualizowaniem baz danych

---

¹⁵ Informacje uzyskane podczas wywiadu z kierownikiem projektu – dr Iwoną Pietrzkievicz oraz z założeń *Biznesplanu Laboratorium Humanistyki Cyfrowej (DHLab Info) w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*, Kraków, grudzień 2014, s. 3.

¹⁶ Strona domowa DHLab Info UP, <https://dhlabinfo.wordpress.com/> [dostęp 25.08.2016].

i kolekcji cyfrowych czy obsługą informacyjną. Od października 2016 roku są prowadzone w pełni zajęcia dydaktyczne uwzględniające zakupiony sprzęt i oprogramowanie do przedmiotów na nowo powstałym kierunku: Zarządzanie informacją i publikowanie cyfrowe. Użytkownicy pracowni mogą używać m.in. najnowszych 10 komputerów stacjonarnych (fot. 2), 10 laptopów (fot. 3), 10 czytników książek elektronicznych, 10 tabletów do badań i tekstów aplikacji mobilnych, aparatury digitalizującej (fot. 4) (10 skanerów do formatu A4, 1 do A1 i 5 szt. – skanerów przenośnych). DHLab zaopatrzone także w programy do generowania i zarządzania bazami danych, 5 licencjami generatorów bibliografii, 10 licencjami Adobe CS6 Creative Suite 6 Design Standard PL oraz licznymi oprogramowaniami do zarządzania tekstem. Pracownia posiada także urządzenie wielofunkcyjne i wielokonferencyjne ułatwiające prowadzenie zajęć dydaktycznych i spotkań biznesowych (fot. 5)¹⁷.

Przy współpracy zespołu Digitalizacji i Reprografii BG UP dokonano zdigitalizowania (według najnowszych, optymalnych standardów cyfryzacji materiałów tradycyjnych udostępnianych wirtualnie) części zbiorów bibliotecznych, cennych z bibliologicznego punktu widzenia. Praca opierała się na przeprowadzeniu pełnego procesu digitalizacji i obróbki graficznej oraz zapisie finalnych, poglądowych formatów cyfrowych w plikach pdf – zoptymalizowanych do wyświetlania w Internecie. Zespół pracowników Biblioteki PIN został ponadto przeszkolony w zakresie procesów cyfryzacji dokumentów oraz w sferze projektowania i wizualizacji danych (przy użyciu najnowszego oprogramowania Adobe CS6).

Fot. 1. Stanowiska komputerowe w Laboratorium Humanistyki Cyfrowej (DHLab Info) Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Źródło: Fot. Janusz Łaba

¹⁷ Informacje uzyskane podczas wywiadu z kierownikiem projektu – dr Iwoną Pietrkiewicz dnia 14.08.2016 r.

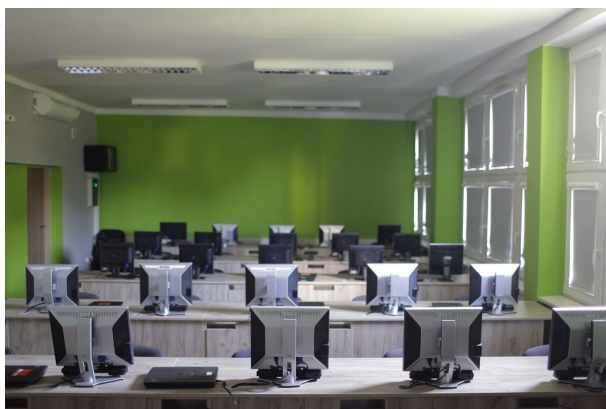
Fot. 2. Stanowiska obróbki cyfrowej w Laboratorium Humanistyki Cyfrowej (DHLab Info) Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Źródło: Fot. Janusz Łaba

Fot. 3. Stanowiska komputerowe w Laboratorium Humanistyki Cyfrowej (DHLab Info) Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Źródło: Fot. Janusz Łaba

Fot. 4. Stanowiska komputerowe w Laboratorium Humanistyki Cyfrowej (DHLab Info) Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Źródło: Fot. Janusz Łaba

Trwa także stała współpraca z informatykami uczelnianymi w zakresie odpowiedniego przygotowania serwerów (w tym bibliograficznych baz danych) służących do archiwizacji i udostępniania zasobów danych DHLab Info.

Dobrze zorganizowane, międzykatedralne Laboratorium w INoI UP, pozwala na integrację i współpracę w ramach Wydziału oraz nawiązanie i rozwój współdziałania środowisk prowadzących badania z wykorzystaniem nowoczesnych technologii w kraju, np. Uniwersytet Warszawski (Konsorcjum DARIAH-PL) i na świecie (instytucje zrzeszone w The European Association for Digital Humanities, EADH oraz współpracownicy The Digital Humanities: Compendium).

Fot. 5. Pracownia Laboratorium Humanistyki Cyfrowej (DHLab Info) Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Źródło: Fot. Janusz Łaba

Zakończenie

„Humanistyka cyfrowa jest obecnie najdynamiczniej rozwijającym się nurtem badań naukowych. Na jej gruncie wypracowano szereg nowatorskich narzędzi i metod pozwalających na eksplorację współczesnej cyfrowej kultury i zdigitalizowanej przeszłości”¹⁸. Humanistyka cyfrowa rewolucjonizuje warsztat pracy współczesnego humanisty, jego metodologię, strategie interpretacyjne, środki komunikacji i sposoby prowadzenia badań oraz prezentacji ich wyników. Temat wprowadzenia narzędzi cyfrowych do polskiej, akademickiej humanistyki pozostaje otwarty. DHLab Info Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie jest zatem odpowiedzią środowisk akademickich na dynamicznie zmieniającą się strukturę dydaktyki i nauki (nowe kierunki studiów, w tym potrzeba kształcenia specjalistów w obszarze Architektury Informacji), na konieczność łączenia

¹⁸ *Konferencja: Humanistyka cyfrowa - badanie tekstu, obrazu i dźwięku*, <http://www.umcs.pl/pl/kalendarz-wydarzen,1499,konferencja-humanistyka-cyfrowa-badanie-tekstu-obrazu-i-dzwieku,25475.htm> [dostęp 18.08.2016].

narzędzi badawczych wielu dziedzin, w tym informatyki, techniki i humanistyki. Uczelniane Laboratoria Cyfrowe konsolidują międzywydziałowe jednostki uczelniane, dają narzędzia do rozwoju badań specjalistom z różnych dziedzin, pozwalają na dostęp do międzynarodowych zasobów informacji. DHLab Info UP nie powstałoby bez współpracy międzywydziałowych jednostek uczelnianych, ponadto specyfika funkcjonowania tego miejsca opiera się na stałej współpracy między nimi.

Wszelkie projekty nie byłyby możliwe także bez wsparcia finansowego państwa i Unii Europejskiej (Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego opracowało Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, w ramach, którego realizowane są nagradzane projekty zgłaszane przez naukowców).

Na koniec warto powtórzyć, iż aktywizacja badań skoncentrowanych na integracji narzędzi cyfrowych z metodami badawczymi i edukacyjnymi humanistów w Polsce i na świecie sprzyja w widoczny sposób podniesieniu jakości badań, zarówno ułatwiając dostęp do danych, jak i sprawniejsze upowszechnianie nauki w świecie.

Bibliografia

Biznesplan Laboratorium Humanistyki Cyfrowej (DHLab Info) w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków, grudzień 2014.

Centrum Humanistyki Cyfrowej Instytutu Badań Literackich PAN, <http://ibl.waw.pl/pl/o-instytucie/pracownie-i-zespoły/centrum-humanistyki-cyfrowej> [dostęp 18.08.2016].

Digital Humanities 2016, <http://dh2016.adho.org/> [dostęp 15.08.2016].

E-humanistyka w Polsce, <http://clarin-pl.eu/pl/e-humanistyka-w-polsce/> [dostęp 11.08.2016].

Konferencja: Humanistyka cyfrowa - badanie tekstu, obrazu i dźwięku, <http://www.umcs.pl/pl/kalendarz-wydarzen,1499,konferencja-humanistyka-cyfrowa-badanie-tekstu-obrazu-i-dzwieku,25475.chtm> [dostęp 18.08.2016].

Kuźmina D., *W drodze do DARIAH*, „UW” 2014, nr 3, s. 14, <http://www.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2014/03/gazeta-UW-3-69-pa%C5%BAdziernik-2014.pdf> [dostęp 15.08.2016].

O laboratorium, <http://lch.edu.pl/o-laboratorium/> [dostęp 18.08.2016]

Wieczorek-Tomaszewska M., *Cyfrowa humanistyka jako metaforyczna współczesna Republika Listów*, http://www.ktime.up.krakow.pl/symp2013/referaty_2013_10/wieczorek.pdf [dostęp 17.08.2016].

Załącznik do Zarządzenia Nr 41/2014 *REGULAMINU CENTRUM BADAWCZO-ROZWOJOWEGO „e-HUMANISTYKA”* paragraf 2, <http://phavi.umcs.pl/at/attachments/2014/0704/142859-zr-nr-41-2014-zm-str-org-e-humanistyka-regulamin.pdf> [dostęp 11.08.2016].

Anna Zelmańska-Lipnicka

Biblioteka

Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku

Anna Polańska

Biblioteka

Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku

Wyzwania związane z ewidencją, digitalizacją i opracowaniem spuścizny po artyście rzeźbiarzu Franciszku Duszeńce przechowywanej w Bibliotece Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku

Abstrakt: Biblioteka Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku podjęła wyzwanie związane z inwentaryzacją i digitalizacją spuścizny po prof. Franciszku Duszeńce. W 2013 r. żona artysty Urszula Ruhnke-Duszeńko przekazała Uczelni dokumenty zawierające m. in.: fotografie, rysunki, maszynopisy, korespondencję, recenzje itp. Wynikiem tego było zrealizowanie w 2015 r. pierwszej części projektu „Digitalizacja i ewidencja spuścizny po artyście rzeźbiarzu Franciszku Duszeńce przechowywanej w Bibliotece ASP w Gdańsku” dofinansowanego ze środków MKiDN w ramach programu „Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego”. Celem działań było przygotowanie bazy obiektów dla przyszłych badaczy, udostępnienie jej szerszemu gronu odbiorców poprzez Internet, a także przedstawienie i popularyzacja postaci prof. Franciszka Duszeńki.

Wstęp

W 2013 roku Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku [dalej: ASP] otrzymała spuściznę związaną z osobą prof. Franciszka Duszeńki (1925-2008). Zbiór dokumentów Profesora trafił do Biblioteki ASP z rąk żony artysty Urszuli Ruhnke-Duszeńko (1922-2014). Część z nich znajdowała się w pracowni rzeźbiarza, a część w mieszkaniu prywatnym artysty. Państwo Duszeńko przez wiele lat byli związani z Akademią Sztuk Pięknych w Gdańsku, studiując, a potem zajmując się pracą dydaktyczną na uczelni. Prywatnie byli małżeństwem od 1951 roku. Mieli syna Marcina (1958-2000) również ucznia i pracownika gdańskiej szkoły.

W przekazaniu spuścizny uczestniczył student i wieloletni współpracownik prof. Duszeńki, dr hab. Robert Kaja. Bibliotekarze Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku zwrócili uwagę na to, że jeżeli nie zostaną podjęte odpowiednie kroki, związane z zabezpieczeniem, zbiór dokumentów, fotografii i rysunków może zniknąć bezpowrotnie. Spuścizna,

jako archiwum społeczne i osobiste, jest bezcennym źródłem dla badaczy, bowiem ukazuje pełniejszy obraz osoby, której dotyczy. W grudniu 2013 roku na mocy umowy z panią Urszulą Ruhnke-Duszeńko o przeniesieniu autorskich praw majątkowych, Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku weszła w posiadanie spuścizny. Jednym z punktów zawartych w umowie jest zapis, że Nabywca, w tym przypadku ASP, zobowiązuje się do uporządkowania spuścizny oraz do jej przechowywania we własnych zbiorach bibliotecznych celem udostępniania¹. Z punktu prawnego tak sporządzona umowa, otwiera drogę do swobodnego dysponowania spuścizną. Ostatecznie, do Biblioteki ASP zostały przywiezione pudła, kartony, teczki i segregatory, które zawierały zespół dokumentów. Wśród nich znalazły się zdjęcia bez podpisów, rysunki, plany, notatki pisane na skrawkach papieru, recenzje do przewodów - powstałe często dla przyjaciół artysty. Zbiór zawiera również prace magisterskie studentów Profesora, fragmenty dorobku rzeźbiarza młodego pokolenia, opracowania do publikacji Wydziału Rzeźby ASP, sprawozdania rektora, listy, telegramy, programy pracowni, próby tekstów o historii uczelni. Kolekcja zawiera wszystko, co było dla prof. Duszeńki interesujące i warte uwagi. Do dokumentów z pracowni rzeźbiarskiej doszły materiały z opuszczonego przez żonę artysty mieszkania przy ul. Mariackiej w Gdańsku. Są to rysunki, fotografie - zarówno osobiste, jak i te przedstawiające dorobek artystyczny męża, a także inne prace o ważnym znaczeniu dla rozwoju kultury i sztuki, w tym dokumentacja projektowania i budowy pomników, korespondencja prywatna i zawodowa, liczne recenzje pisane przez Profesora, przemówienia okolicznościowe. Należy podkreślić, że dar został przekazany do Biblioteki w postaci nieuporządkowanej i nieopisannej. W skład kolekcji weszły zasoby o charakterze bibliotecznym w postaci zbiorów specjalnych, a także zasób rysunków o charakterze muzealnym. Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku została właścicielem dokumentów niepowtarzalnych, unikatowych, dających świadectwo czasów, miejsc i ludzi związanych z postacią Rzeźbiarza.

Biografia

Osoba Duszeńki jest ważna dla naszej uczelni. Twórca kreował artystyczne środowisko Wybrzeża i był wieloletnim pedagogiem ASP. Do jego pracowni uczęszczali artyści rzeźbiarze, którzy swoim nieprzeciętnym stosunkiem do twórczości wpisali się do historii rzeźby i sztuki polskiej.

Franciszek Duszeńko urodził się 6 kwietnia 1925 roku w Gródku Jagiellońskim k. Lwowa, zmarł 11 kwietnia 2008 roku w Gdańsku. Duszeńko rozpoczął swoją edukację w Państwowym Instytucie Sztuk Plastycznych we Lwowie (1942-1944) w pracowni

---

¹ Umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych została zawarta 13 grudnia 2013 r.

prof. Mariana Wnuka. Od lipca 1943 roku do czerwca 1944 roku należał do Armii Krajowej we Lwowie. Przybrał pseudonim „Gustaw”, który towarzyszył mu po wojnie, bowiem dla przyjaciół był „Guciem”. Od 3 lipca 1944 do 8 maja 1945 był więźniem obozów koncentracyjnych: Gross Rosen, Oranienburg, Sachsenhausen (nr obozowy 86262). Po wyzwoleniu przebywał w Warszawie, Zakopanem i Łodzi. Próbował odnaleźć swojego lwowskiego profesora Mariana Wnuka. Po wojnie, do 1947 roku kontynuował naukę w Państwowej Szkole Przemysłu Artystycznego w Łodzi, a następnie podjął studia w pracowni prof. Mariana Wnuka w PWSSP w Gdańsku (obecnie ASP). Dyplom uzyskał w 1952 roku. Pracę pedagogiczną w PWSSP w Gdańsku w charakterze asystenta rozpoczął już w 1950 roku. W 1956 roku uzyskał stopień docenta. W tym samym roku został kierownikiem prowadzącym Pracownię Rzeźby. W latach 1960-1964 pełnił funkcję dziekana. W 1964 był kierownikiem Katedry Rzeźby - pracowni dyplomującej. W 1973 roku uzyskał stopień naukowy profesora nadzwyczajnego, a w 1990 tytuł profesora zwyczajnego. W 1981 roku wygrał pierwsze demokratyczne wybory na stanowisko rektora macierzystej uczelni i pełnił tę funkcję przez dwie kadencje w latach: 1981-1987. Od 1987 do 1996 roku kierował Katedrą Rzeźby i Rysunku. Do 2001 roku sprawował opiekę pedagogiczną nad dyplomantami. W latach 1970-2001 z pracowni Profesora wyszło ok. 80 dyplomantów. Do grona studentów Franciszka Duszeńki należał nieżyjący już prof. Zbigniew Pidek, a także obecni profesorowie i pedagodzy ASP: prof. Ludmiła Ostrogórska, prof. Janina Rudnicka (Janina Kowalska), prof. Grzegorz Kłaman, dr hab. Robert Kaja, dr hab. Magdalena Góra (Magdalena Schmidt), dr hab. Marek Targoński, a także rzeźbiarze niezwiązani z pracą pedagogiczną w ASP: Bogdan Markowski, Henryk Lademann, Jerzy Kędziora, Tomasz Misztal, Janusz Tkaczuk, Eugeniusz Szczudło, Waldemar Cichoń, Anna Baumgart, Julita Wójcik, Małgorzata Brygida Dunaj. Franciszek Duszeńko należał do Związku Polskich Artystów Plastyków. Był rzeźbiarzem, który poświęcił swoją twórczość głównie pracy nad nowoczesną formą pomnika. Była ona dla niego wyzwaniem, które próbował realizować łącząc rzeźbę z przestrzenią, dla której projektował pomnik. Realizacje poprzedzał licznymi szkicami. Założenie pomnikowe miało współgrać z przestrzenią poprzez formę i ideę. Do realizacji pomników zapraszał architektów, m. in. Adama Haupta. Oprócz prac pomnikowych Franciszek Duszeńko stworzył szereg nadzwyczaj udanych podobizn rzeźbiarskich o pogłębionym psychologicznym wyrazie oraz aktów i torsów, w których reminiscencje antyku przenikają się ze świeżością i nowoczesnością spojrzenia. Nie lubił zapraszać gości do swojej pracowni, nazywał ich „intruzami”. Dopiero po śmierci Profesora „intruz” wchodzący do pracowni mógł zobaczyć liczne projekty rzeźbiarskie w postaci małych form rzeźbiarskich, projekty zrealizowanych pomników, często w dużej mierze abstrakcyjne w formie, w porównaniu ze zrealizowanymi pomnikami.

Franciszek Duszeńko prywatnie był mężem Urszuli Ruhnke-Duszeńko. Była ona malarką, studentką tej samej gdańskiej uczelni co mąż. W 1954 roku uzyskała dyplom, w pracowni prof. Juliusza Studnickiego. W latach 1952–1971 pracowała w PWSSP, początkowo w Pracowni Malarstwa prof. Juliusza Studnickiego, a następnie prowadziła Pracownię Malarstwa na Wydziale Architektury Wnętrz. Państwo Duszeńko mieli syna Marcina, który był malarzem, grafikiem i rysownikiem. Studiował w gdańskiej PWSSP w latach 1977-1983. Dyplom uzyskał w pracowni prof. Jerzego Zabłockiego w 1983 roku. Był adiunktem w pracowni prof. Włodzimierza Łajminga.

Prace Franciszka Duszeńki znajdują się w zbiorach Muzeów Narodowych w Warszawie i w Gdańsku, a także w Muzeum Medalierstwa we Wrocławiu i w New Delhi. Duszeńko odbył liczne zawodowe podróże zagraniczne m. in. do Związku Radzieckiego, Włoch, Indii, NRD, Kuby i prywatnie do Grecji oraz Egiptu².

Projekt

Opracowanie spuścizny po prof. Duszeńce wymagało od bibliotekarzy indywidualnego podejścia ze względu na zróżnicowany charakter zbioru. Pracownicy ASP musieli przede wszystkim podjąć się rozeznania i usystematyzowania zawartości zbioru, stanu jego zachowania, zebrania przydatnych w porządkowaniu i ewidencji informacji, a także opracowania układu, z podziałem na podzbiory. Podczas tych prac pomocą merytoryczną służył dr hab. Robert Kaja, uczeń Profesora. Wstępne rozpoznanie przynależności zespołowej pozwoliło dokonać podziału tematycznego i wyselekcjonować zdjęcia dotyczące założeń pomnikowych oraz rysunki autorstwa Duszeńki. Ze względu na czasochłonne prace wymagające większego składu osobowego pracowników biblioteki i brak środków finansowych, bibliotekarze podjęli decyzję, aby resztę spuścizny zostawić do opracowania w następnym etapie. Zdecydowano o digitalizacji i udostępnieniu fotografii i rysunków w wersji elektronicznej. Celem działań było przygotowanie bazy danych dla przyszłych badaczy, udostępnienie jej w Internecie, ochrona spuścizny oraz przybliżenie postaci prof. Franciszka Duszeńki.

W listopadzie 2013 roku Biblioteka ASP przygotowała wniosek projektu opracowania i digitalizacji spuścizny. Niestety wniosek został odrzucony przez ówczesną Rektor prof. Ludmiłę Ostrogórską, już na wstępnym etapie rozpatrywania podań kierowanych do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Ze względu na wartościowy charakter spuścizny pracownicy Biblioteki nie poddali się i rok później złożyli kolejny wniosek, który miał obejmować digitalizację wszystkich zdjęć i rysunków. Szczęśliwie

---

² Notę biograficzną oprac. Anna Zelmańska-Lipnicka na potrzeby E-Kultura [on-line], [dostęp 20.09.2016]. Dostępna w pełnej wersji w: Word Wide Web: <http://ekultura.asp.gda.pl/pl/e-kultura-profesorowie>.

MKiDN zaakceptowało projekt i można było uruchomić mechanizmy związane z jego realizacją. Niestety kwota dotacji została znacząco okrojona przez Ministerstwo i tym samym ilość obiektów przeznaczonych do digitalizacji została zmniejszona z 3700 na 2020. Operatorem Programu był Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zabytków. Całkowity koszt realizowanego zadania wyniósł 32 006,50 zł., w tym dotacja MKiDN to 24 000,00 zł, a wkład własny ASP to 8 006,50 zł. Okres realizacji projektu obejmował czas od 4 maja do 31 grudnia 2015 r. i otrzymał nazwę *Digitalizacja i ewidencja spuścizny po artyście rzeźbiarzu Franciszku Duszeńce przechowywanej w Bibliotece ASP w Gdańsku dofinansowanego ze środków MKiDN w ramach programu Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego*. Jest to projekt samodzielnie stworzony przez pracowników Biblioteki ASP: Małgorzatę Dąbrowską, Annę Polańską, Annę Zelmańską-Lipnicką, ze wsparciem technicznym informatyka uczelni pana Arkadiusza Roika. Nie mając doświadczenia przy tego typu pracach, osoby zaangażowane w realizację zadania musiały wesprzeć się publikacjami dotyczącymi podobnych założeń, m. in.: *Dokumentacja fotograficzna; Prawne aspekty digitalizacji i udostępniania zbiorów muzealnych przez Internet; Opracowanie dokumentacji aktowej; Katalog Dobrych Praktyk Digitalizacji materiałów archiwalnych*³.

Postanowiono wydzielić dwa zespoły ze względu na typ dokumentu. Zespół pierwszy to 520 fotografii dokumentujących prace rzeźbiarskie profesora (modele, etapy przygotowań, realizacje, uroczystości z odsłonięcia prac itp.). Drugi zespół to 1500 rysunków i szkiców, często nawiązujących do realizacji pomnikowych rzeźbiarza, a także rysunki niepowiązane tematycznie i chronologicznie, pozostające w sferze koncepcyjnej artysty. Założono dwa inwentarze - analogicznie I/A na potrzeby zbioru fotografii oraz I/B dla rysunków. Uporządkowanie zasobu fotografii nie stanowiło dla nas dużego problemu. W pracy oparto się na monografii Profesora *Franciszek Duszeńko 1925-2008*⁴. W tej publikacji dzieła rzeźbiarskie artysty zostały dokładnie opisane wraz z przybliżoną datą powstania fotografii dokumentującej dzieło. Dzięki temu łatwiej było nam przypisać zdjęcia ze spuścizny do tematów i ułożyć je chronologicznie. Przeprowadzono klasyfikację, systematyzację, inwentaryzację (ewidencja) i opis fotografii w zespole. Klasyfikacja polegała na podziale zbioru fotografii na działy tematyczne (jedna lub kilka

---

³ A. Modzelewska, *Dokumentacja fotograficzna*, Legnica, 2006; J. Michałowska, *Opracowanie dokumentacji aktowej*, Warszawa, 2012 [on-line], [dostęp 25.08.2016]. Dostępny w: http://archiwa.org/as/as_img/uploaded/12.Archiwa_spoeczne_podrecznik_Michalowska.pdf; *Prawne aspekty digitalizacji i udostępniania zbiorów muzealnych przez Internet*, red. E. Kamieńska, Warszawa, 2014; *Katalog Dobrych praktyk digitalizacji materiałów archiwalnych* [on-line], [dostęp 25.08.2016]. Dostępny w: http://nimosz.pl/upload/Programy_ministra/OC DK/Katalogi_zalancenia_2015/Katalog_praktyk_i_standardow_digitalizacji_materiałow_archiwalnych.pdf.

⁴ *Franciszek Duszeńko 1925-2008*, red. R. Kaja, M. Schmidt-Góra, A. Zelmańska - Lipnicka, Gdańsk 2015.

fotografii połączonych ze sobą elementem chronologicznym, tj. wykonanych w tym samym lub zbliżonym czasie przedstawiających określone wydarzenie, zjawisko, osobę lub przedmiot). Systematyzacja służyła nadaniu zasobowi ostatecznego układu. W trakcie klasyfikacji i systematyzacji nie dokonaliśmy brakowania zbioru przeznaczonego do digitalizacji. Wiedząc, że powinno to odbywać się z dużą ostrożnością, zastosowano zasadę, że brakowaniu mogą podlegać fotografie, które z uwagi na przedstawiony temat nie mają wartości dokumentalnej. Wykaz przeznaczonych do brakowania fotografii w formie zapisu, przedstawia się do zatwierdzenia właściwej komisji ds. oceny archiwalnej fotografii⁵. Inwentaryzacja (ewidencja) spuścizny rozumiana była jako formowanie jednostki inwentarzowej składającej się z pojedynczej lub kilku i więcej fotografii. W trakcie inwentaryzacji nadano sygnatury archiwalne np. I/A/1. Dla każdej fotografii sporządzono osobny opis inwentarzowy. Część zdjęć wymagała dodatkowego opisanie w obrębie zespołu. Ważne było zamieszczenie w inwentarzu rubryki z „uwagami” w celu doprecyzowania opisu.

Fotografie podzielono na osiem grup:

I/A/1 Prace z okresu nauki w Państwowej Szkole Przemysłu Artystycznego w Łodzi i PWSSP w Sopocie

I/A/2 Pomnik Ofiar Obozu Zagłady w Treblince

I/A/3 Pomnik Obrońców Westerplatte w Gdańsku

I/A/4 Pomnik Marii Konopnickiej w Gdańsku

I/A/5 Płaskorzeźba Kopernik na zamku w Malborku

I/A/6 Pomnik Polskich Artylerzystów w Toruniu

I/A/7 Figura Chrystusa do kościoła św. Józefa w Gdyni-Leszczynkach

I/A/8 Rewitalizacja miejsca pamięci narodowej Westerplatte.

Drugi zbiór z rysunkami wymagał dużej znajomości twórczości Franciszka Duszeńki. Rysunki były pomieszane, nieopisane i niedatowane. Podobnie jak w przypadku fotografii, pomocna okazała się monografia Profesora z 2015 roku⁶. Ostatecznie rysunki podzielono na 14 podzespołów. Szukano analogii z pracami rzeźbiarskimi. Częściowo udało się opisać i przyporządkować rysunki do konkretnych realizacji, ale w dużej mierze wiele rysunków zostało bez jednoznacznej identyfikacji. Często rysunki o różnej tematyce znajdowały się po obu stronach kartki. Wymusiło to stworzenie m. in. zbiorów: Różne założenia pomnikowe i Projekty różne niezidentyfikowane. W rezultacie wydzielono 14 grup:

I/B/1 Pomnik Ofiar Obozu Zagłady w Treblince

I/B/2 Pomnik Obrońców Westerplatte i Cmentarz Poległych Obrońców Westerplatte

⁵ A. Modzelewska, op. cit., s. 6.

⁶ *Franciszek Duszeńko*, op. cit.

- I/B/3 Tematyka sakralna
- I/B/4 Pomnik Polskich Artylerzystów w Toruniu
- I/B/5 Struktury
- I/B/6 Medale
- I/B/7 Mikołaj Kopernik
- I/B/8 Maria Skłodowska-Curie
- I/B/9 Włodzimierz Lenin
- I/B/10 Martyrologia
- I/B/11 Cmentarz Łostowicki w Gdańsku, Kwatera Żołnierzy AK
- I/B/12 Różne założenia pomnikowe
- I/B/13 Tematyka muzyczna
- I/B/14 Projekty różne niezidentyfikowane.

Zarówno fotografie jak i rysunki, z powodu braku środków finansowych, nie zostały poddane konserwacji, a tylko zabezpieczone poprzez zapakowanie ich w koperty zapobiegające zakwaszaniu papieru. Po zakupieniu sprzętu i przeszkoleniu rozpoczęto skanowanie, stosując się do zaleceń zawartych w Katalogu Dobrych Praktyk Digitalizacji Materiałów Archiwalnych.

Skanowanie było możliwe po uprzednim skalibrowaniu monitora i skanera. Utworzono do każdego zbioru folder odpowiadający nazwie i sygnaturze skanowanego zbioru. Dokumentację pozytywową czarno-białą zdigitalizowano w rozdzielczości 600 dpi, w 8 – bitowej skali szarości, w formacie zapisu TIFF bez kompresji. Dla każdego zdigitalizowanego obiektu zrobiono metryczkę z metadanymi technicznymi i opisowymi w formacie. Do większości skanów dołączono wzorec barwny. Duże fotografie zeskanowano bez wzorca barwnego ze względu na wymiary niepozwalające umieścić w skanerze jednocześnie fotografii i wzorca. Zastosowano zasadę jak najbardziej wiernego odzwierciedlenia obiektu.

Rysunki skanowano w rozdzielczości 600 dpi, w 24 – bitowej skali barwnej w formacie zapisu TIFF bez kompresji. Tak jak w przypadku zdjęć, do każdego zdigitalizowanego zbioru dołączono metryczkę z metadanymi technicznymi i opisowymi. W opisie nie uwzględniono szczegółowej daty powstania rysunków, lecz określono ją w sposób przybliżony datami obejmującymi okres twórczości Duszeńki. Każdy zeskanowany zbiór fotografii i rysunków musiał być zakończony plikiem końcowym z napisem „KONIEC”.

Udostępnienie zdigitalizowanej spuścizny nastąpiło na stronie internetowej Uczelni w Menu Biblioteka: http://asp.gda.pl/pl/biblioteka_nauka_granty w archiwach zip. Skany zostały przekonwertowane do formatu JPG oraz poddane obróbce graficznej. W późniejszym czasie opracowane materiały zostaną umieszczone w Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej. Autorzy projektu mają nadzieję, że dzięki zastosowa-

niu metadanych w systemie Dublin Core, będzie łatwiejszy dostęp do zdigitalizowanych dokumentów ikonograficznych. Duże znaczenie ma poprawny zapis metadanych. Właściwie powiązanie danych z opisywanym obiektem, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 30 sierpnia 2004 roku w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach⁷, pomoże użytkownikom w dotarciu do obiektów. Opracowane metadane opisowe obiektów muzealnych zawierają następujące informacje: sygnatura, autor, temat, typ dokumentu, wymiary dokumentu, hasła przedmiotowe, autor zdjęcia, data lub daty skrajne opisywanego wydarzenia, które pozwalają jednoznacznie zidentyfikować dzieło. Sam proces digitalizacji jest bardzo ważny, ale bez rzetelnego opisu fotografia czy rysunek nie mogą w pełni zaistnieć. Autorzy projektu mają nadzieję, że już wkrótce system metadanych powiązany z materiałem wizualnym zamieszczony w Internecie, ułatwi dotarcie osobom zainteresowanym do opracowanej spuścizny.

Podsumowanie

Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zabytków otrzymał od autorów projektu skany o wysokiej jakości wraz z metryczkami i kopiami inwentarzy. Projekt podczas jego realizacji, jak i po jego zakończeniu był promowany w portalach społecznościowych, prasie i radiu. Wysłano maile informujące o zdigitalizowanej spuściznie Profesora Duszeńki do bibliotek zlokalizowanych przy muzeach, centrach kultury, a także do zakładów historii sztuki przy uniwersytetach. Powstał również film promujący projekt i przedstawiający sylwetkę Profesora autorstwa Anny Zelmańskiej-Lipnickiej.

Dzięki digitalizacji udało się w pewnym stopniu ochronić część zbioru. Tworząc metadane zapewniono rzetelny opis poszczególnych dokumentów. Przez umieszczenie projektu w Internecie ujawniono zbiór szerokiego gronu odbiorców i przede wszystkim zebrano doświadczenia przy realizacji tego pierwszego samodzielnego projektu, które na pewno ułatwią dalszą pracę i pozwolą kontynuować opracowywanie spuścizny.

---

⁷ Por. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach (Dz. U. 2004 nr 202, poz. 2073).

Bibliografia

- Franciszek Duszeńko* (nota biograficzna), oprac. Anna Zelmańska-Lipnicka na potrzeby E-Kultura [on-line], [dostęp 20.09.2016]. Dostępna w pełnej wersji w: Word Wide Web: <http://ekultura.asp.gda.pl/pl/e-kultura-profesorowie>.
- Franciszek Duszeńko 1925-2008*, red. Robert Kaja, Magdalena Schmidt-Góra, Anna Zelmańska - Lipnicka, Gdańsk, 2015.
- Katalog Dobrych praktyk Digitalizacji materiałów archiwalnych* [on-line], [dostęp 25.08.2016]. Dostępny w: http://nimosz.pl/upload/Programy_ministra/OCDK/Katalogi_zalecenia_2015/Katalog_praktyk_i_standardow_digitalizacji_materialow_archiwalnych.pdf.
- Michałowska Janina, *Opracowanie dokumentacji aktowej*, Warszawa 2012 [on-line], [dostęp 25.08.2016]. Dostępny w: http://archiwa.org/as/as_img/uploaded/12.Archiwa_spoeczne_podrecznik_Michalowska.pdf.
- Modzelewska Anna, *Dokumentacja fotograficzna*, Legnica 2006.
- Prawne aspekty digitalizacji i udostępniania zbiorów muzealnych przez Internet*, red. Ewa Kamieńska, Warszawa, 2014 [on-line], [dostęp 25.08.2016]. Dostępny w: <http://digitalizacja.nimosz.pl/zalecenia-nimosz/zalecenia-w-zakresie-udostepniania/prawne-aspekty-digitalizacji>.
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 30 sierpnia 2004 r. w sprawie zakresu, form i sposobu ewidencjonowania zabytków w muzeach opublikowane (Dz. U. 2004 nr 202, poz. 2073).
- Umowa z dnia 13 grudnia 2013 r. o przeniesieniu autorskich praw majątkowych zawarta pomiędzy Urszulą Ruhnke-Duszeńko a Akademią Sztuk Pięknych w Gdańsku reprezentowaną przez Rektora prof. Ludmiłę Ostrogórką.

„ROL-BIB” nowa inicjatywa bibliotek uczelni wyższych o profilu rolniczo-przyrodniczym

Abstrakt: Referat podejmuje problematykę kooperacji/współpracy bibliotek i bibliotekarzy uczelni wyższych. Prezentuje przykłady nowych inicjatyw podejmowanych przez biblioteki o profilu rolniczo-przyrodniczym. Istotnymi czynnikami wpływającymi na potrzebę, a nawet konieczność nowych inicjatyw są: szybkie tempo zmian społecznych, gospodarczych, galopujący rozwój nowych technologii informatycznych i komunikacyjnych, duża konkurencyjność firm na rynku, różnorodność oferowanych usług oraz prognozy ich dalszego wzrostu, rozwój nowoczesnych nośników przekazu. W dużej mierze to zmieniające się oczekiwania użytkowników wymuszają zmiany w bibliotekach. Nawiązywanie współpracy, wymiana wspólnych doświadczeń, rozwiązywanie podobnych problemów, ciekawe przedsięwzięcia to wyzwania dla bibliotek w dynamicznie zmieniającym się świecie.

Wstęp

Kooperacja, czyli współpraca to zdolność tworzenia więzi i współdziałania z innymi, umiejętność pracy w grupie na rzecz osiągnięcia wspólnych celów, umiejętność zespołowego wykonywania zadań i wspólnego rozwiązywania problemów.

Współpracę rozumieć należy jako formę dobrowolnego współdziałania, w którym autonomiczni interesariusze angażują się w interaktywny proces, wykorzystując wspólne reguły, normy i struktury, by działać lub decydować w sprawach związanych z rozwojem firm, przedsiębiorstw czy instytucji¹. Wśród ważnych czynników wywołujących potrzebę współpracy należy wymienić między innymi: różnorodność oferowanych usług i dalsze prognozy tego wzrostu, rosnące oczekiwania klientów/użytkowników, ich większą świadomość, dojrzałość i niezależność, wzrastającą mobilność, szybki rozwój nowych technologii informacyjnych, informatycznych, komunikacyjnych, społecznych i gospodarczych, ograniczone środki finansowe. Szybkie tempo zmian społecznych i gospodarczych oraz związany z tym wzrost konkurencji podmiotów na światowym rynku sprzyjają nawiązywaniu w wielu dziedzinach różnych form współpracy. Uważa się, że pomyślne relacje między różnymi podmiotami poprzez alianse strategiczne, konsorcja, partnerstwa stwarzają możliwości osiągnięcia zamierzonych celów.

---

¹ W. Kopaliński, Kooperacja. [w:] Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1988, s. 279

Wobec powyższych czynników, współpraca z różnymi podmiotami na rynku w różnych sferach działalności, w tym bibliotek, staje się koniecznością. Biblioteki, chociaż są instytucjami non-profit muszą oferować jak najlepsze formy usług, zaspokajając potrzeby coraz bardziej wymagających użytkowników, by sprostać nowym wyzwaniom dedykowanym bibliotekom.

Wybrane przykłady wspólnych inicjatyw bibliotek

Współpraca bibliotek od czasu ich powstania dotyczy podstawowych obszarów ich działalności: gromadzenia, opracowywania, udostępniania i przechowywania zbiorów oraz działalności informacyjnej, naukowej, dydaktycznej, wydawniczej, kształcenia a także doskonalenia zawodowego pracowników. Cele współpracy bibliotek i bibliotekarzy mogą być różne, ale nadrzędnym było i jest doskonalenie usług bibliotecznych. Siłą determinującą biblioteki do podejmowania wspólnych projektów/prac zmierzających do racjonalnych rozwiązań są użytkownicy. Przyszłość bibliotek zależy od umiejętności i możliwości sprostania wymogom nieustannie zmieniającego się ich bliższego i dalszego otoczenia.²

Początkiem współpracy bibliotek były wypożyczenia międzybiblioteczne. Ograniczenia wynikające z braku powierzchni magazynowej, wzrastające koszty zakupu publikacji przy zwiększającej się produkcji wydawniczej, wymusiły konieczność wzajemnej współpracy w tym obszarze działalności, zarówno w skali krajowej jak i międzynarodowej.

Inną formą współdziałania jest współkatalogowanie. W skali kraju dokonuje się ona w obrębie centralnego katalogu NUKAT, który funkcjonuje od lipca 2002 roku. Podstawowym celem jego utworzenia było budowanie informacji o zbiorach polskich bibliotek.³ Współkatalogowanie w bazie centralnej to eliminacja dublowania pracy, a poprzez to przyspieszenie i obniżenie kosztów katalogowania w skali kraju.

Przełomem w rozwoju współpracy bibliotek było ukazanie się na rynku czasopism elektronicznych. Szybko okazało się, że ze względu na wysokie koszty ich zakupu biblioteki zmuszone są zawiązać konsorcja ds. wspólnego zakupu czasopism, aby uzyskać dostęp do najnowszej światowej literatury naukowej dla swoich użytkowników. Wymierne korzyści w postaci możliwości negocjacji warunków zakupu, organizacji do-

---

² G. Wojsznic, Współpraca bibliotek naukowych w drodze do globalizacji. [w:] Wzorce współpracy bibliotek naukowych w Polsce. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego 21-23 września 2005 r. Red. R. Gaziński, Szczecin: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica, 2005, s. 9-10

³ Nukat. Prosto do informacji. Katalog zbiorów polskich bibliotek naukowych. [on-line]. Dostępny w Internecie: <http://centrum.nukat.edu.pl/pl/poznaj-nukat> [dostęp: 2016.09.01]

stępu, koordynacji zakupów w skali kraju, racjonalnego wykorzystania zasobów, możliwości zakupu większej liczby tytułów, wzajemnej wymiany doświadczeń mocno zintegrowały środowisko bibliotekarskie.

Ważnym przykładem współpracy bibliotek są powoływane konsorcja bibliotek wykorzystujących ten sam system komputerowy, by rozwiązywać wspólnie zagadnienia związane z ich funkcjonowaniem. Biblioteki współpracując w tym zakresie udzielają sobie wsparcia technicznego i merytorycznego.

Trudności w wyszukiwaniu odpowiedniej jakości informacji w ogromnych zasobach Internetu zmotywowały bibliotekarzy w kraju do tworzenia wspólnych dziedzinowych baz danych. Jedną z nich jest Baz-Tech - baza danych o zawartości polskich czasopism technicznych tworzona od 1998 roku przez 22 biblioteki akademickie. Baza obejmuje polską literaturę z zakresu inżynierii, techniki oraz nauk ścisłych i ochrony środowiska (w wyborze).⁴ BazTech jest bazą referencyjną wchodzącą w skład zasobów Wirtualnej Biblioteki Nauki.

Bibliograficzno-pełnotekstowa dziedzinowa baza z zakresu nauk ekonomicznych i pokrewnych BazEkon jest efektem pracy współdziałających ze sobą bibliotek uczelni ekonomicznych. Prowadzona jest przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu a uzupełniana przez 5 bibliotek uczelni ekonomicznych w kraju.⁵

Inne możliwości wspólnych działań daje digitalizacja pozwalająca na przenoszenie na format cyfrowy niemal wszystkich typów dokumentów. Na skutek jej zastosowania ulega poprawie zarówno ochrona wydawnictw drukowanych, jak i dostęp do wielu kategorii zbiorów, a problem fizycznego oddalenia odbiorcy informacji od jej źródła zaczyna tracić na znaczeniu. Digitalizacja to bardzo szeroki obszar do współpracy dla specjalistów zajmujących się głównie zagadnieniami technicznymi, ale wymagający również ścisłych relacji z bibliotekarzami i czytelnikami. Przy przetwarzaniu materiałów bibliotecznych na postać cyfrową mamy do czynienia z szeregiem zadań, które oddziałują na siebie wzajemnie i wymagają precyzyjnej koordynacji. Współpraca w tym obszarze w skali kraju jest zaawansowana i dynamiczna.

Biblioteki cyfrowe stały się już rzeczywistością i nie ma odwrotu od świata, w którym wymiana myśli będzie odbywała się głównie za pośrednictwem bitów. Sieć staje się naturalnym środowiskiem umożliwiającym bardziej aktywne współistnienie jednostek oraz społeczności, co pozwala na realizację różnego rodzaju przedsięwzięć o zasięgu globalnym. Możliwości cyfryzacji wykorzystywane są przez instytucje takie jak biblioteki akademickie i publiczne do udostępniania cyfrowych postaci gromadzonych przez nie zbiorów. Instytucje te, wykorzystując sieć PIONIER,

---

⁴ BazTech – Baza danych o zawartości polskich czasopism technicznych [online]. Dostępny w Internecie: <http://baztech.icm.edu.pl/> [dostęp: 2016.09.01].

⁵ Baza BazEkon [on-line]. Dostępny w Internecie: http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/advanced.php [dostęp: 2016.09.01]

współtworzą polską platformę rozproszonych bibliotek cyfrowych, której istotnym elementem jest Federacja Bibliotek Cyfrowych.⁶

Kolejną formą współpracy bibliotek są spotkania, seminaria i konferencje. Szczególnie istotne są te organizowane cyklicznie przez grupy bibliotek dziedzinowych, mniej formalne, kameralne, jako warsztaty lub spotkania robocze, poświęcone określonej tematyce lub zagadnieniom. Tego rodzaju spotkania pozwalają zająć się problemami powtarzającymi się w podobnych przecież środowiskach, by dzielić się doświadczeniami i lepiej organizować pracę w poszczególnych bibliotekach.

Przykładami funkcjonującej w kraju od lat współpracy są seminaria oraz spotkania robocze grupy polskich bibliotek technicznych POLBIT. Zainicjowane przez Bibliotekę Politechniki Warszawskiej, cyklicznie organizowane przez poszczególne biblioteki służą wymianie doświadczeń i rozwiązywaniu wspólnych problemów oraz poszukiwaniu sposobów realizacji nowych zadań. Robocze spotkania i warsztaty poświęcone poszczególnym obszarom działalności bibliotekarzy dotyczą zarówno opracowania zbiorów, jak i ich udostępniania, informacji naukowej czy potrzeb użytkowników, dydaktyki bibliotecznej i wielu innych.

Dążenie do podnoszenia jakości usług na rzecz pracowników Akademii Medycznych i środowisk lekarskich zmotywowały bibliotekarzy bibliotek medycznych do wymiany doświadczeń zawodowych i udziału we wspólnych przedsięwzięciach w ramach corocznie organizowanych konferencji problemowych tych bibliotek.

Z kolei cykl organizowanych ogólnopolskich porad, sesji naukowych, seminariów porównawczych to wypracowany model współpracy naukowych bibliotek ekonomicznych w kraju. Pod takimi nazwami pracownicy bibliotek ekonomicznych organizują systematycznie swoje dziedzinowe spotkania, na których omawiają problematykę bibliotekarskiego rzemiosła w obszarze wspólnych działań.

Przedstawione formy współpracy bibliotek są jedynie wybranymi przykładami ich działań, spośród wielu podejmowanych przez bibliotekarzy.

Początki współpracy bibliotek naukowych o profilu rolniczo-przyrodniczym

Powołanie w 1955 roku Centralnej Biblioteki Rolniczej zainicjowało szereg inicjatyw w zakresie współdziałania bibliotek, które były kontynuowane przez kolejne lata.

Współpraca bibliotek naukowych o profilu rolniczo-przyrodniczym zainicjowana została na początku lat sześćdziesiątych przez prof. dr hab. Antoniego Żabko-Potopowi-

---

⁶ Federacja Bibliotek Cyfrowych *Wiadomości FBC* [online]. Dostępny w Internecie: <http://fbc.pionier.net.pl/owoc/fbc-news> [dostęp: 2016.09.01]

cza (dyrektora Biblioteki Głównej SGGW w latach 1956-1965, wieloletniego przewodniczącego Senackiej Komisji Bibliotek, propagatora współpracy bibliotek rolniczych podlegającym różnym resortom, współpracy w zakresie gromadzenia literatury zagranicznej oraz ujednoczonego modelu statystyki bibliotek). Dalszy rozwój oraz kierunki współpracy związane były z powołaniem w 1960 r. Centralnego Instytutu Dokumentacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej. Równocześnie w związku z sytuacją społeczno-gospodarczą i ograniczeniem środków, głównie dewizowych, na zakup książek i czasopism, podejmowano inicjatywy lokalne bibliotek dotyczące polityki gromadzenia oraz informacji o zbiorach. Pojawiające się wyzwania i problemy wymagały stworzenia forum wymiany doświadczeń.

Dla bibliotek o profilu rolniczo-przyrodniczym przełomowe znaczenie miała konferencja, która odbyła się 3 maja 1963 r. w WSR w Olsztynie. Na wniosek dr Ludwika Pelczarskiego dyrektora Biblioteki WSR w Olsztynie powołano Komisję Koordynacyjną Rolniczych Bibliotek Naukowych, natomiast dr Jan Pasierski z WSR we Wrocławiu przedstawił projekt oraz koncepcję „Planowej specjalizacji bibliotek w zakresie gromadzenia zagranicznych czasopism naukowych”. Przez kilkanaście lat Komisja systematycznie organizowała seminaria naukowe, na których poruszano istotne problemy działalności bibliotek. Najlepszym przykładem współpracy było tworzenie „Wykazu zagranicznych wydawnictw ciągłych gromadzonych przez rolnicze biblioteki naukowe”.

Powołanie Sekcji ds. zbiorów bibliotecznych przy powstałej 5 maja 1969 r. Państwowej Radzie Bibliotecznej przyczyniło się do formalizowania dotychczasowych inicjatyw współpracy bibliotek w zakresie gromadzenia zbiorów. W Krakowie 25 kwietnia 1970 r. odbyło się pierwsze posiedzenie Zespołu roboczego ds. specjalizacji bibliotek. W 1971 r. biblioteki o profilu rolniczym wprowadziły w życie koncepcję „Planowej specjalizacji bibliotek w zakresie gromadzenia zagranicznych czasopism naukowych”, którą zatwierdziło Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Funkcjonowała ona przez blisko 20 lat. Jednocześnie rozwijała się współpraca w zakresie stworzenia ogólnopolskiego systemu informacji. Prace koordynowała Główna Komisja ds. Informacji funkcjonująca przy Komitecie Nauki i Techniki.

Na Seminarium Naukowym Komisji Koordynacyjnej Rolniczych Bibliotek Naukowych odbywającym się w Rogowie 13-14 czerwca 1975 r. dr Jan Pasierski przedstawił zasady tworzenia i funkcjonowania działającego od 1970 r. światowego systemu informacji rolniczej AGRIS – Agricultural Information System. Komisja uchwaliła deklarację przystąpienia do AGRIS wyznaczając datę akcesji wszystkich bibliotek rolniczych na 1 stycznia 1976 r.

W ramach współpracy międzynarodowej CBR – Centralna Biblioteka Rolnicza - współtworzy bibliograficzną adnotowaną bazę danych AGRIS FAO - Agricultural Infor-

mation System Food and Agriculture Organization (opisy bibliograficzne wraz z abstraktami począwszy od 1975 r. aktualizowane są kwartalnie). Od 1976 r. CBR pełni rolę Krajowego Ośrodka AGRIS (National AGRIS Input Centre). Od 1979 r. opisy polskich publikacji dostarczane przez biblioteki do CBR wysyłane były do AGRIS FAO na arkuszach Input Sheet, a od 1981 r. na taśmach magnetycznych. Na najbliższą pięcioletkę Komisja wprowadziła też pilotażowe programy budowy systemu informacji rolniczej w Polsce oraz jej automatyzacji. Powołano przewodniczącego i sekretarza Komisji. Zwiększyła się liczba bibliotek uczestniczących w Seminarium. Dołączyły CBR oraz biblioteki: Instytutu Zootechniki w Balicach, Instytut Melioracji i Użytków Zielonych (IMUZ), Instytut Rybactwa Śródlądowego (IRS), Instytut Ekonomiki Rolnictwa (IER), Instytut Badawczy Leśnictwa (IBL). Merytorycznie prace koordynowała Główna Komisja ds. Informacji funkcjonująca przy Komitecie Nauki i Techniki.

W 1971 r. stworzono Centrum Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej CİNTE, któremu podlegał Instytut Informacji Naukowej i Ekonomicznej IİNTE. Ośrodki informacji i dokumentacji bibliotek i archiwów zaczęły tworzyć System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej - SINTO. Dotychczasowa dobrowolna współpraca, również bibliotek o profilu rolniczo-przyrodniczym została sformalizowana. Zgodnie z intencją Zespołu ds. zbiorów Państwowej Rady Bibliotecznej na instytucję koordynującą współpracę wybrano CBR. Dotychczasowa Komisja miała odgrywać już tylko rolę pomocniczą. Narzucona koncepcja wzbudziła kontrowersje. W 1978 r. mające się odbyć we Wrocławiu seminarium naukowe odwołano argumentując małą liczbą zgłoszeń oraz spadkiem prestiżu komisji, ponieważ dyrektorzy przestali sami przyjeżdżać delegując pracowników nie mających „mocy decyzyjnych”.

Kolejne spotkanie przedstawicieli bibliotek o profilu rolniczo-przyrodniczym odbyło się 10-11 września 1979 r. w Falentach. Realizując Zarządzenie nr 1 Ministrów: Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Kultury i Sztuki oraz Sekretarza Naukowego PAN z 26 kwietnia 1979 r. powołano Międzybiblioteczną Komisję Koordynacyjną Bibliotek Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej. W jej składzie znaleźli się przedstawiciele CBR oraz placówek realizujących plan specjalizacji zbiorów w poszczególnych resortach. Współpracę zadeklarowało 40 bibliotek. Stworzono dla nowej komisji regulamin, plan pracy oraz wykaz bibliotek specjalnych i ich specjalizacji oraz jednostek sprawujących nadzór. Opracowano projekt klasyfikacji dziedzinowo-tematycznej oraz przydziału tematyki poszczególnym bibliotekom. Przedmiotem obrad były również problemy związane z „Wykazem zagranicznych wydawnictw ciągłych gromadzonych przez rolnicze biblioteki naukowe” i szkoleniami bibliotecznymi. Omawiano sprawę ponowienia szkoleń starszych roczników studentów oraz zagadnienia statystyki w rolniczych bibliotekach naukowych.

Na następnym odbywającym się w CBR 6 listopada 1979 r. posiedzeniu Międzybibliotecznej Komisji Koordynacyjnej dopracowano Regulamin, omówiono plan pracy na lata 1979-80. Zmodernizowano „Wykaz zagranicznych wydawnictw ciągłych gromadzonych przez rolnicze biblioteki naukowe” uzupełniając go o informację o zasobach bibliotek (ewidencja zasobów zagranicznych) oraz Instrukcję dla przygotowujących materiały. Przyjęto koncepcję stworzenia Centralnego Katalogu Dziedzinowego. Nowopowstały Centralny katalog rolnictwa, leśnictwa i przemysłu spożywczego będący kontynuacją dotychczasowych centralnych katalogów CBR i IBL został podzielony na trzy katalogi: Centralny Katalog Rolnictwa tworzony przy Centralnej Bibliotece Rolniczej, Centralny Katalog Leśnictwa przy Instytucie Badawczym Leśnictwa, Centralny Katalog Przemysłu Spożywczego opracowywany przez Instytut Przemysłu Fermentacyjnego (IPF). CBR powierzono prowadzenie centralnej informacji dotyczącej szeroko pojętego rolnictwa.

Na kolejnym spotkaniu Międzybibliotecznej Komisji Koordynacyjnej odbywającym się w Bibliotece Głównej AR we Wrocławiu 31.03. -1.04.1980 r. ustalono plan pracy na lata 1980-81. Rozważano problemy związane ze stworzeniem centralnej bazy zawierającej informację o pracach naukowych prowadzonych w bibliotekach o profilu rolniczo-przyrodniczym oraz działaniem katalogów centralnych. Przeanalizowano klasyfikację dziedzinowo-tematyczną i przydział tematyki poszczególnym bibliotekom. Zdecydowano o stworzeniu informatora zawierającego dane o katalogach i kartotekach opracowywanych przez biblioteki współpracujące. Zadanie to zrealizować miała CBR.

Redakcja Informatora oraz międzyresortowy projekt badawczy Struktura zasobu bieżących zagranicznych wydawnictw ciągłych w bibliotekach współpracujących z CBR w ramach specjalizacji zbiorów bibliotecznych obok spraw bieżących była przedmiotem obrad posiedzenia Międzybibliotecznej Komisji Koordynacyjnej Rolnictwa, Leśnictwa i Przemysłu Spożywczego w dniu 7 stycznia 1981 r. w Warszawie.⁷

Centralna Biblioteka Rolnicza wspólnie z uczelniami podległymi Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz instytucjami podległymi V Wydziałowi Nauk Rolniczych i Leśnych PAN tworzy obecnie dwie bibliograficzne bazy danych: SIGŻ - System Informacji o Gospodarce Żywnościowej⁸ (od 1981 r.) i SIBROL⁹- System Informacji o Badaniach Rolniczych (od 1994 r.). Od wielu lat biblioteki uczelni o profilu rolniczo-przyrodniczym współpracują także w zakresie tworzenia bibliograficzno-abstraktowej oraz

---

⁷ Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Biblioteki Głównej Akademii Rolniczej we Wrocławiu

⁸ System Informacji o Gospodarce Żywnościowej [on-line]. Dostępny w Internecie: <http://www.cbr.edu.pl/index.php/bazy-danych/sigz> [dostęp: 2016.09.01]

⁹ System Informacji o Badaniach Rolniczych- SIBROL [on-line]. Dostępny w Internecie: <http://www.cbr.edu.pl/index.php/bazy-danych/sibrol.html> [dostęp: 2016.09.01]

w wyborze pełnotekstowej bazy danych AGRO¹⁰, rejestrującej artykuły z czasopism polskich dotyczących: nauk przyrodniczych i rolniczych oraz pokrewnych: weterynarii, gospodarki żywnościowej, gastronomii, ochrony środowiska, toksykologii, bromatologii, towaroznawstwa, agroturystyki i kultury fizycznej.

W kolejnych latach współpraca bibliotek o profilu rolniczo-przyrodniczym odbywała się na poziomie współtworzenia dziedzinowych baz danych.

ROL-BIB – nowa inicjatywa bibliotek

Idea organizacji cyklicznych seminariów bibliotek o profilu rolniczo-przyrodniczym powstała w 2015 r. W Bibliotece Głównej Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie w grudniu 2015 r. odbyło się „Seminarium Naukowe Bibliotekarzy i Archiwistów Uczelni Wyższych o profilu rolniczo-przyrodniczym”. Na spotkaniu zaprezentowano dorobek historyczny oraz kierunki rozwoju bibliotek i archiwów uczelni wyższych. W programie seminarium znalazły się wystąpienia dyrektorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie i Wrocławiu, przedstawicieli Instytutu Badawczego Leśnictwa w Sękocinie Starym, Archiwum uczelnianego Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, przedstawicieli gospodarzy z biblioteki i archiwum Uczelni.¹¹ W Seminarium uczestniczyli także przedstawiciele Centralnej Biblioteki Rolniczej.

Celem wydarzenia było również zainicjowanie Forum Bibliotekarzy Uczelni Wyższych o profilu rolniczo-przyrodniczym. Podczas obrad postulowano, aby spotkania miały charakter cykliczny, na wzór organizowanych od wielu lat seminariów bibliotekarzy bibliotek medycznych, politechnik czy bibliotek ekonomicznych.

Skrót „ROL-BIB” nazwy Seminarium został zaproponowany przez dyrektora Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu mgr Barbarę Barańską-Malinowską jako hasło, pod którym cyklicznie organizowane będą kolejne seminaria przez poszczególne biblioteki w kraju.

Wrocławskie Ogólnopolskie Seminarium Naukowe Bibliotek Uczelni Wyższych o profilu rolniczo-przyrodniczym „ROL-BIB 2016” zorganizowane przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu w dniach 2-3 czerwca 2016 roku w Ponadregionalnym Centrum Kongresowym w Pawłowicach Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu miało tej idei nadać pewne cechy formalne.

---

¹⁰ AGRO [on-line]. Dostępny w Internecie: <http://bg.up.poznan.pl/bg/dzialy/agro/main.php> [dostęp: 2016.09.01]

¹¹ Seminarium Naukowe Bibliotekarzy i Archiwistów Uczelni Wyższych o profilu rolniczo-przyrodniczym [on-line]. Dostępny w Internecie: http://biblioteka.ur.krakow.pl/konferencja_naukowa_BG_UR_2015.html [dostęp: 2016.09.02]

Seminaria mają mieć charakter roboczy i służyć wymianie doświadczeń, wypracowywania wspólnych rozwiązań między bibliotekami o profilu rolniczo-przyrodniczym ze szczególnym uwzględnieniem nowych zadań i obowiązków nałożonych na biblioteki przez Uczelnie i MNiSW.

Seminarium zorganizowane przez Bibliotekę Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, poświęcone było wymianie doświadczeń związanych z wdrażaniem i realizacją zadań w zakresie sprawozdawania danych o publikacjach pracowników naukowych do Systemu Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym POL-on przez biblioteki naukowe.

W seminarium uczestniczyli przedstawiciele wszystkich 7 bibliotek uczelni wyższych o profilu rolniczo-przyrodniczym funkcjonujących w kraju: Biblioteka Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie, Biblioteka Główna SGGW w Warszawie, Biblioteki Uniwersytetów Przyrodniczych w Poznaniu, Lublinie, Wrocławiu, Biblioteka Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Biblioteka Główna Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy oraz Centralna Biblioteka Rolnicza. Wszyscy uczestnicy zaprezentowali systemy dokumentujące publikacje pracowników macierzystych uczelni.¹² W zadaniach sprawozdawczych do modułu sprawozdawczego PBN publikacji pracowników macierzystych Uczelni, uczestniczą wszystkie biblioteki o profilu rolniczo-przyrodniczym. We wszystkich bibliotekach zasady są podobne, powołano Koordynatorów Wydziałowych do oceny merytorycznej i kwalifikacji publikacji oraz zatwierdzania sprawozdania. W 7 bibliotekach uczelni wyższych uczestniczących w Seminarium wykorzystywanych jest 5 różnych systemów komputerowych dokumentujących publikacje:

- system Aleph (2 biblioteki),
- system Expertus (2 biblioteki),
- system Prolib (1 biblioteka),
- autorski program dostosowany do potrzeb PBN (1 biblioteka),
- system OMEGA-PSIR (1 biblioteka).

Wszystkie biblioteki (z wyłączeniem systemu OMEGA-PSIR) były zmuszone dostosować swoje obecne systemy do wymagań sprawozdawczych modułu PBN-S, czyli rozbudować pola do wprowadzania nowych danych bibliograficznych określonych w Rozporządzeniu oraz zastosować nowy format do importu danych. Obrady były bardzo owocne, a dyskusja żywa i merytoryczna. Wymiana doświadczeń i zdobyta wiedza będą służyć w codziennej pracy przy realizacji zadań sprawozdawczych do PBN.

Do organizacji kolejnego spotkania „ROL-BIB” 2017 zgłosiła gotowość Biblioteka Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie.

---

¹² Ogólnopolskie Seminarium Naukowe Bibliotek Uczelni Wyższych o profilu rolniczo-przyrodniczym „ROL-BIB 2016”[on-line]. Dostępny w Internecie: http://www.bibl.up.wroc.pl/pdf/program_seminarium_naukowego_wroclaw_02-03.06.2016r.pdf [dostęp: 2016.09.02]

Inne ciekawe przedsięwzięcia Biblioteki Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu

Kolejną nową inicjatywą Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu jest udział w corocznie organizowanych przez uczelnię Dniach Przyrodników.

Ponadregionalne Rolnicze Centrum Kongresowe w Pawłowicach Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu to miejsce organizacji cyklicznych imprez uczelni, wpisanych na stałe w akademicki kalendarz. Największą atrakcją Pawłowic jest zespół pałacowy i park należący do Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Malowniczy park jest doskonałym miejscem do odpoczynku i edukacji przyrodniczej.

Uniwersytet Przyrodniczy w maju każdego roku organizuje „**Dni Przyrodników**”, na których Wydziały i inne jednostki Uczelni prezentują specjalnie na tę okazję przygotowane stoiska.

Biblioteka w 2015 roku po raz pierwszy aktywnie włączyła się w obchody Dni Przyrodników pod hasłem „**Nawarz piwa z biblioteką**”. Ta inicjatywa Biblioteki już na stałe wpisała się w kalendarz tego wydarzenia. Każdy kto w ten dzień odwiedził nasze stoisko miał okazję zapoznać się z najciekawszymi publikacjami Biblioteki, by odkryć sposoby domowej produkcji piwa, wina, nalewek i innych alkoholi. Biblioteka zaprezentowała dużą kolekcję książek na temat domowych sposobów wytwarzania alkoholi.

„Kreatywna Lokomotywa, czyli Teatrzyk Jednego Dnia” to nasza propozycja przygotowana specjalnie dla dzieci uczestniczących w Dniach Przyrodników. Zaprosiliśmy dzieci do wspólnej zabawy w teatr. Dzieci malowały ilustracje wagoników do „Lokomotywy” Juliana Tuwima, które po połączeniu utworzyły pociąg.¹³

W tegorocznej edycji „Dni Przyrodników 2016” Biblioteka wystąpiła pod hasłem „**Kawowe hece w bibliotece**”, czyli ziarna wiedzy o kawiarnianych klimatach (historia kawy i czekolady, pierwszych wrocławskich kawiarni i czekoladowych smakołyków) łyk kawy i oczywiście książki z księgozbioru Biblioteki Głównej UPWr o kawie i czekoladzie. Dla dzieci przygotowano warsztaty z projektowania i ozdabiania zakładek do książek prowadzone przez pracowników Biblioteki Głównej pt. „Oczaruj książkę nową zakładką”, zakończone konkursem na najbardziej oryginalną zakładkę.¹⁴

Nowe przedsięwzięcie, które realizuje Biblioteka Główna Uniwersytetu Przyrodniczego od 3 lat, to cyklicznie organizowane wystawy w holu Biblioteki, które cieszą się dużym zainteresowaniem. Dotychczas zorganizowano wystawy: z okazji Dnia Bibliotekarza 2014 „A to Bałtyk właśnie” połączony z akcją bookcrossingową, z okazji Dnia Biblio-

¹³ „Dni Przyrodników 2015” [on-line]. Dostępny w Internecie: http://www.up.wroc.pl/uczelnia/42988/dni_przyrodnikow_2015.html [dostęp: 2016.09.02]

¹⁴ „Dni Przyrodników 2016” [on-line]. Dostępny w Internecie: http://www.up.wroc.pl/dni_przyrodnikow [dostęp: 2016.09.02]

tekarza 2015 Studenckie Koło Naukowe Kuchni Molekularnej UPWr zaprezentowało wystawę „Kuchnia molekularna”, wystawę Bożonarodzeniowych i Wielkanocnych kartek świątecznych, pierwszą wystawę z cyklu „Europa w obiektywie - Holandia” oraz wystawę zdjęć naszego miasta z ostatnich 25 lat „Wrocław - Europejska Stolica Kultury”.¹⁵

Podsumowanie

Podejmując zagadnienie kooperacji miałam na myśli szerzej pojętą współpracę między uczelniami, bibliotekami i bibliotekarzami, która realizuje się w całkiem nowym wymiarze. Kooperacja w dzisiejszych warunkach dotyczy przedsięwzięć łączących instytucje, które dla dobra osiągnięcia wspólnych celów zdecydowane są na szeroko zakrojoną współpracę. Nowatorskie i odważne przedsięwzięcia wybiegają poza utarte schematy wielowiekowych tradycji.

Czy zatem kooperacja jest przyszłością bibliotek? Tak, jest przyszłością, bo przemawia za tym wiele argumentów. W świecie, w którym coraz większa część źródeł udostępniana jest elektronicznie, biblioteki – jeśli chcą zachować i wzmocnić swoją rolę i znaczenie - muszą ewoluować tak, by postrzegano je nie jako miejsce na materiały, lecz miejsce dla ludzi. Spotkania, seminaria, konferencje pozwalają zająć się problemami powtarzającymi się w podobnych przecież środowiskach i dzielić się doświadczeniami, co pomaga lepiej organizować pracę poszczególnych bibliotek. Regularne spotkania przedstawicieli bibliotek wpływają także na bieżącą wymianę informacji i doświadczeń. Na przestrzeni lat i z biegiem upływającego czasu, pomimo zmian na każdym etapie naszego życia, również zawodowego, współpracować warto, by dzielić się własnymi doświadczeniami i korzystać z doświadczeń innych.

Bibliografia

- W. Kopaliński, Kooperacja. [w:] Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych. Warszawa : Wiedza Powszechna, 1988, s. 279.
- G. Wojsznic, Współpraca bibliotek naukowych w drodze do globalizacji. [w:] Wzorce współpracy bibliotek naukowych w Polsce. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego 21-23 września 2005 r. Red. R. Gaziński, Szczecin: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica, 2005, s. 9-10

---

¹⁵ WydarzeniaWystawy [on-line]. Dostępny w Internecie: <http://www.bibl.up.wroc.pl/wystawy.html> [dostęp: 2016.09.02]

Netografia

- AGRO [on-line]. Dostępny w Internecie: <http://bg.up.poznan.pl/bg/dzialy/agro/main.php> [dostęp: 2016.09.01]
- BazTech – Baza danych o zawartości polskich czasopism technicznych [online]. Dostępny w Internecie: <http://baztech.icm.edu.pl/> [dostęp: 2016.09.01].
- Baza BazEkon [on-line]. Dostępny w Internecie: http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/advanced.php [dostęp: 2016.09.01].
- „Dni Przyrodników 2015” [on-line]. Dostępny w Internecie: http://www.up.wroc.pl/uczelnia/42988/dni_przyrodnikow_2015.html [dostęp: 2016.09.02].
- „Dni Przyrodników 2016” [on-line]. Dostępny w Internecie: http://www.up.wroc.pl/dni_przyrodnikow [dostęp: 2016.09.02]
- Federacja Bibliotek Cyfrowych *Wiadomości FBC* [online]. Dostępny w Internecie: <http://fbc.pionier.net.pl/owoc/fbc-news> [dostęp: 2016.09.01]
- Nukat. Prosto do informacji. Katalog zbiorów polskich bibliotek naukowych. [on-line]. Dostępny w Internecie: <http://centrum.nukat.edu.pl/pl/poznaj-nukat> [dostęp: 2016.09.01].
- Ogólnopolskie Seminarium Naukowe Bibliotek Uczelni Wyższych o profilu rolniczo-przyrodniczym „ROL-BIB 2016” [on-line]. Dostępny w Internecie: http://www.bibl.up.wroc.pl/pdf/program_seminarium_naukowego_wroclaw_02-03.06.2016r.pdf [dostęp: 2016.09.02]
10. Seminarium Naukowe Bibliotekarzy i Archiwistów Uczelni Wyższych o profilu rolniczo-przyrodniczym [on-line]. Dostępny w Internecie: http://biblioteka.ur.krakow.pl/konferencja_naukowa_BG_UR_2015.html [dostęp: 2016.09.02]
- System Informacji o Gospodarce Żywnościowej [on-line]. Dostępny w Internecie: <http://www.cbr.edu.pl/index.php/bazy-danych/sigz> [dostęp: 2016.09.01].
- System Informacji o Badaniach Rolniczych- SIBROL [on-line]. Dostępny w Internecie: <http://www.cbr.edu.pl/index.php/bazy-danych/sibrol.html> [dostęp: 2016.09.01]
- Wydarzenia\Wystawy [on-line]. Dostępny w Internecie: <http://www.bibl.up.wroc.pl/wystawy.html> [dostęp: 2016.09.02]

Dawid Kościewicz

Biblioteka Główna

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Uzyskanie dostępu do poufnych mikrodanych Eurostatu jako poszerzenie zakresu usług informacyjnych biblioteki naukowej na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

Abstrakt: Celem artykułu jest prezentacja usługi pośredniczenia przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu w dostępie do poufnych mikrodanych Eurostatu oraz omówienie roli Biblioteki w procedurze otrzymania akredytacji. Korzyści z pozyskania przez instytucję dostępu do mikrodanych zostały zaprezentowane na tle celów i funkcji biblioteki naukowej. Artykuł przygotowano w oparciu o metodę analizy i krytyki źródeł takich jak: literatura przedmiotu, akty prawne, portale internetowe Unii Europejskiej. Kluczowe znaczenie dla przygotowania artykułu miały obserwacje i doświadczenia własne. Otrzymanie przez Bibliotekę kontroli nad udostępnianiem mikrodanych znacznie rozszerza zakres możliwości realizacji przez nią funkcji informacyjnych i wspierania potencjału badań naukowych.

Jednym z głównych składników procesu efektywnej edukacji oraz badań naukowych na poziomie szkoły wyższej, są biblioteki naukowe, które ze względu na swoją rolę w procesie gromadzenia informacji oraz udostępniania narzędzi komunikacyjnych, mogą zostać określone bezpośrednim źródłem dostępu do całokształtu informacji¹. Jest oczywistym, iż należy się zgodzić z tezą, że wszelkie systemy informacji naukowej służą efektywnemu zaspokajaniu potrzeb użytkowników, toteż lepszy jest zawsze ten system, który owe potrzeby informacyjne lepiej zaspokaja². W celu poszerzania zakresu usług informa-

---

¹ BORAWSKA M. Promocja informacji europejskiej w działalności biblioteki. W: *Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników*. 23-24 września, Warszawa, 2002, materiały konferencyjne, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, KWE [on-line][dostęp 16.08.2016] Dostępne w: <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/pw/referaty/MBorawska.pdf>.

² CHRAPCZYŃSKA B. Nowoczesne usługi informacyjne kluczem do sukcesu użytkowników. Stan obecny i perspektywy. W: KOCÓJOWA M. (red.). *Biblioteka - klucz do sukcesu użytkowników (ePublikacje Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, nr 5)*. Kraków: Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Jagielloński, 2008, s. 142-149, [on-line] [dostęp: 16.08.2016]. Dostępne w: <http://skryba.inib.uj.edu.pl/wydawnictwa/e05/chrapczynska-n.pdf>.

cyjnych, biblioteka akademicka jest zobowiązana do pozyskiwania jak największego zasobu danych, z których mogą korzystać jej użytkownicy. Analizując potrzeby informacyjne pracowników naukowych uczelni ekonomicznej, można ocenić, iż rosnącym zainteresowaniem cieszy się kwestia dostępu do poufnych mikrodanych Eurostatu.

Mikrodane Eurostatu – podstawowe pojęcia oraz obowiązujące akty prawne

Mikrodane statystyczne są to, zgodnie ze Słownikiem Pojęć Statystycznych OECD, dane obserwacyjne zebrane dla indywidualnego obiektu – jednostki statystycznej (ang. „*Statistical microdata: an observation data collected on an individual object – statistical unit*”)³. Są to dane obserwacyjne, gromadzone za pomocą badań ankietowych, spisów oraz sondaży, na potrzeby baz danych administracji publicznej. Tym różnią się od danych eksperymentalnych, które są wynikiem eksperymentów i doświadczeń. Ze względu na fakt, iż mikrodane dotyczą konkretnej jednostki statystycznej (osoby lub gospodarstwa domowego), są poufne i podlegają ochronie prawnej. Koszty pozyskiwania mikrodanych są bardzo wysokie, stąd zarówno rzadki charakter spisów powszechnych jak również niechęć instytucji statystycznych wobec ich udostępniania dla celów badawczych.

Eurostat, czyli Urząd Statystyczny Unii Europejskiej (ang. *European Statistical Office*) dysponuje dużym zakresem mikrodanych, które stanowią zbiór informacji od krajów podlegających wspólnej statystyce europejskiej. Jakkolwiek Eurostat długo opierał się żądaniom środowisk naukowych, domagających się dostępu do poufnych danych, ostatecznie został, za sprawą niżej przytoczonych aktów prawnych, zmuszony do organizacji zasad dostępu do mikrodanych. Od roku 2013 instytucje badawcze z Unii Europejskiej mogą starać się o uzyskanie akredytacji prowadzącej do prawa pozyskiwania zestawów mikrodanych na potrzeby projektów badawczych pracowników danej instytucji. Na potrzeby niniejszego artykułu termin „mikrodane Eurostatu”, będzie stosowany zamiennie z „mikrodane”, ponieważ, nie licząc wstępnej definicji, w artykule mowa jest wyłącznie o mikrodanych znajdujących się w dyspozycji Eurostatu.

Kwestie dostępu do mikrodanych regulują cztery podstawowe akty prawne:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej (WE) Nr. 45/2001 z dnia 18 grudnia 2000 r. *o ochronie osób fizycznych w związku*

---

³ OECD. *Glossary of statistical terms* [on-line] [dostęp: 16.08.2016]. Dostępny w: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1656>.

z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje i organy wspólnotowe i o swobodnym przepływie takich danych⁴;

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej (WE) Nr 223/2009 z dnia 11 marca 2009 r. w sprawie statystyki europejskiej⁵.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej COM/2012/0167 final – 2012/0084 (COD) z dnia 17 kwietnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 223/2009 w sprawie statystyki europejskiej⁶.
- Rozporządzenie Komisji Europejskiej (UE) NR 557/2013 z dnia 17 czerwca 2013 r. w sprawie rozporządzenia (WE) nr 223/2009 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie europejskiej statystyki w zakresie dostępu do poufnych danych do celów naukowych⁷.

Kluczowe znaczenie odgrywa dokument nazywany potocznie „Wytycznymi Eurostatu”⁸, przygotowany przez Eurostat na podstawie ostatniego z wymienionych wyżej rozporządzeń, a będący kompletnym poradnikiem dla wszystkich zainteresowanych zarówno uzyskaniem akredytacji jak i przygotowaniem wniosku z projektem badawczym. W oparciu o ten dokument i załączone do niego formularze, pracownicy Biblioteki UEW, we współpracy z innymi jednostkami macierzystej uczelni, opracowali zasady bezpiecznego przechowywania i udostępniania nośników z mikrodanymi, jak również brali udział w wypełnieniu wniosku akredytacyjnego. W dokumencie, poza wskazaniem odnośnie zasad wypełnienia wniosków (zarówno akredytacyjnego, jak i późniejszych, z propozycjami badań), scharakteryzowane są także podstawowe pojęcia obowiązujące w oficjalnej korespondencji:

- Jednostka Badawcza (ang. *research entity*) – instytucja starająca się o uzyskanie akredytacji;
- Wniosek Akredytacyjny (ang. *application form for research entities*) – formularz Eurostatu;
- Osoba Kontaktowa (ang. *contact person*) – pracownik Jednostki Badawczej wyznaczony do prowadzenia korespondencji z Eurostatem;

⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej (WE) Nr. 45/2001 z dnia 18 grudnia 2000 r. [on-line] [dostęp 16.08.2016] Dostępne w: www.giodo.gov.pl/plik/id_p/531/j/pl/.

⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej (WE) Nr. 223/2009 z dnia 11 marca 2009 r. [on-line] [dostęp 16.08.2016] Dostępne w: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/download,2505,6.html>.

⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej COM/2012/0167 final – 2012/0084 (COD) z dnia 17 kwietnia 2012 r. [on-line] [dostęp 16.08.2016] Dostępne w: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52012PC0167>.

⁷ Rozporządzenie Komisji Europejskiej (UE) Nr. 557/2013 z dnia 17 czerwca 2013 r. [on-line] [dostęp 16.08.2016] Dostępne w: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0557>.

⁸ EUROSTAT. *Guidelines for the assessment of research entities, research proposals and access facilities* [on-line] [dostęp 16.08.2016]. Dostępny w: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/203647/771732/guidelines-assessment.pdf/6d082f4a-a721-42ce-8deb-cfc6f3925fb2>.

- Przedstawiciel Władz (ang. *duly desiganted representative*), reprezentuje Jednostkę Badawczą w postępowaniu prawnym;
- Deklaracja Poufności i Licencja (ang. *confidentiality undertaking and terms of use*) – klauzula do Wniosku Akredytacyjnego z pisemną akceptacją zasad bezpieczeństwa poufności mikrodanych, podpisywana przez Przedstawiciela Władz Jednostki Badawczej;
- Propozycja Badania (ang. *research proposal*), formularz zgłoszeniowy wypełniany przez Głównego Badacza (ang. *principal researcher*), który może uwzględnić we wniosku innych Indywidualnych Badaczy (ang. *individual researchers* - mogą być nimi także doktoranci Głównego Badacza).

Procedury związane z organizacją przez bibliotekę akademicką dostępu do mikrodanych są następujące:

- prawidłowe przygotowanie Wniosku Akredytacyjnego (kooperacja różnych jednostek instytucji) – obejmuje kilka etapów oceny, ostateczna wersja Wniosku jest podpisywana przez Przedstawiciela Władz,
- uzyskanie przez Jednostkę Badawczą akredytacji (następuje zorganizowanie zadeklarowanych zasad bezpiecznego przechowywania mikrodanych) – do czterech tygodni oczekiwania na decyzję Eurostatu,
- zgłaszanie wniosków z Propozycjami Badań (wnioski przygotowują zainteresowani badacze, przy pomocy Osoby Kontaktowej) – do ośmiu tygodni oczekiwania na decyzję Eurostatu,
- otrzymanie przez akredytowaną instytucję badawczą drogą pocztową nośników z mikrodanymi (hasła potrzebne do odszyfrowania zakodowanych nośników danych są przesyłane mailowo),
- udostępnianie mikrodanych upoważnionym badaczom (badacze korzystają z jednego stanowiska komputerowego), udostępnianie odbywa się na zabezpieczonym sprzęcie komputerowym;
- potwierdzone protokołem zniszczenie nośników danych (oraz usunięcie z komputera danych oraz wyników cząstkowych) i przesłanie do Eurostatu wszystkich opublikowanych wyników badań.

Jeśli we Wniosku Akredytacyjnym lub Propozycji Badania nie ustalili się w porozumieniu z Eurostatem specyficznych zasad dostępu, Osoba Kontaktowa odpowiada za przechowywanie otrzymanych nośników danych oraz kontrolę nad dostępem do bezpiecznego stanowiska komputerowego. Osoba Kontaktowa jest także zobowiązana do archiwizowania dokumentacji i korespondencji. Wnioski z Propozycjami Badań przygotowują pracownicy naukowcy, oczywiście przy pomocy i koordynacji Osoby Kontaktowej, która w ich imieniu prowadzi też korespondencję z Eurostatem. W przypadku Jed-

nostki Badawczej będącej uczelnią wyższą przyznanie funkcji Osoby Kontaktowej pracownikowi biblioteki akademickiej jest decyzją optymalną.

Pozyskanie dostępu do mikrodaných realizacja zadań związanych z misją biblioteki akademickiej

W swoich działaniach na rzecz poszerzenia zakresu dostępnych usług informacyjnych o dostęp do mikrodaných, Biblioteka kierowała się swoją misją, związaną z realizacją zadań takich jak⁹: otwartość i maksymalizacja zbiorów, wykorzystywanie nowych technologii, współpraca z Uczelnią macierzystą i regionem oraz podnoszenia kompetencji informacyjnych użytkowników. Na ewentualne pytanie czy to biblioteka akademicka jest właściwym miejscem przechowywania mikrodaných należy odpowiedzieć bezwzględnie twierdząco. Zgodnie z art. 88, ust. 1. Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym*, każda uczelnia wyższa jest zobowiązana do posiadania systemu biblioteczno-informacyjnego, co do formy określonego statutem uczelni¹⁰. Zgodnie z art. 3 *Regulaminu Systemu Biblioteczno-Informacyjnego Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* podstawą tego systemu na UEW jest „Biblioteka Główna, która jako ogólnouczelniana jednostka organizacyjna pełni zadania usługowe, dydaktyczne i naukowe. Biblioteka Główna jest centralnym ośrodkiem informacji naukowej Uczelni”¹¹.

Warto zwrócić szczególną uwagę na fakt, iż kwestia współpracy z uczelnią macierzystą przejawia się nie tylko w zapewnianiu dostępu do mikrodaných (co jest oczywiście działaniem na korzyść potencjału badań naukowych), ale także w samej procedurze akredytacji. Wniosek Akredytacyjny poza pracownikami Biblioteki przygotowała Sekcja Projektów Europejskich UEW, a szczegółowe informacje odnośnie kwestii bezpieczeństwa danych (fizycznie jak i elektronicznie), struktury i finansowania uczelni, oraz rozpowszechniania badań naukowych, dostarczyli przedstawiciele odpowiednich jednostek Uczelni. Szczególnie ważne dla uzasadnienia Wniosku Akredytacyjnego były wstępne projekty przyszłych badań, które w oparciu o uzyskanie mikrodaných planują przeprowadzić zainteresowani pracownicy naukowci.

---

⁹ ŻMIGRODZKA K. Biblioteka akademicka wsparciem gospodarki opartej na wiedzy. W: ODLANICKA-POCZOBUT M., ZIOŁO K. (red.). *Biblioteka Akademicka. Infrastruktura-Uczelnia-Otoczenie*. Gliwice 24-25 października 2013 r., Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, s. 393-409; [on-line] [dostęp 16.08.2016] Dostępny w: http://delibra.bg.polsl.pl/Content/14678/Zmigrodzka_Kinga_tekst.pdf.

¹⁰ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym*, (tekst jednolity: Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365) [on-line] [dostęp 16.08.2016]. Dostępny w: <http://isip.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=W-DU20051641365>.

¹¹ Załącznik nr 1 do Uchwały nr R.0000.55.2015 *Regulamin Systemu Biblioteczno-Informacyjnego Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* [on-line] [dostęp 16.08.2016]. Dostępny w: https://www.ue.wroc.pl/p/dla_pracownikow/uchwaly_senatu_2015/us55_2015.pdf.

Procedura uzyskania dostępu do mikrodanych dobitnie pokazała znaczenie kooperacji na co dzień nie powiązanych funkcyjnie jednostek organizacyjnych uczelni wyższej. Mimo dużej roli innych jednostek Uczelni, personel Biblioteki odegrał rolę kluczową, inicjując działania na rzecz uzyskania akredytacji, zapoznając się z aktami prawnymi oraz wytycznymi Eurostatu, konsultując kształt wniosku z najbardziej zainteresowanymi pracownikami naukowymi Uczelni, wreszcie organizując infrastrukturę oraz procedury bezpiecznego przechowywania i udostępniania mikrodanych.

Procedura przechowywania i udostępniania mikrodanych przez Bibliotekę UEW

Komputer przeznaczony do bezpiecznej pracy z mikrodanymi, później stale znajdujący się w zabezpieczonym przed wgraniem poufnych danych pomieszczeniu Biblioteki tj. niedostępnym dla osób nieupoważnionych, jest skonfigurowany przez pracownika IT (sekcji informatycznej) Uczelni, wyznaczonego przez Rektora Uczelni (tym samym Przedstawiciela Władz) na wniosek Osoby Kontaktowej. Komputer musi być pozbawiony możliwości kopiowania poufnych danych, podłączania zewnętrznych nośników danych oraz instalacji i rekonfiguracji dostępnego oprogramowania przez innych użytkowników niż wyznaczony pracownik IT.

Indywidualni Badacze upoważnieni do pracy z mikrodanymi mają zakładane spersonalizowane konta, za pomocą których mogą korzystać z oprogramowania statystycznego na komputerze, ale mają dostęp tylko do tych folderów z mikrodanymi, które zostały zaakceptowane w indywidualnym projekcie badania (w którym konkretny badacz uczestniczy). Ani surowe mikrodane, ani też cząstkowe wyniki badań nie mogą zostać wyniesione poza bezpieczne stanowisko komputerowe. Jediną formą w jakiej indywidualne badania są upubliczniane jest rozpowszechnianie wyników. Wszystkie publikacje i raporty sporządzone na podstawie poufnych mikrodanych muszą być po zakończeniu badań przesłane do Eurostatu w celu ich weryfikacji pod kątem poufności statystycznej.

Po zaakceptowaniu przez Eurostat projektu badawczego, nośniki z danymi są przesyłane do Głównego Badacza, który ma obowiązek niezwłocznie po ich otrzymaniu przekazać (za pokwitowaniem) nośniki danych Osobie Kontaktowej, która z kolei z pomocą wyznaczonego pracownika IT tworzy konta Indywidualnych Badaczy wymienionych w zaakceptowanym projekcie, oraz tworzy dostępne dla tych użytkowników foldery zawierające pełne zestawy mikrodanych z dostarczonych nośników danych Eurostatu. Po przeniesieniu danych nośniki są zamykane w przeznaczony do tego szafie pancerniej,

z której są pobierane wyłącznie w przypadku konieczności ponownego przeniesienia danych, ewentualnej kontroli przez Eurostat oraz po zakończeniu projektu, kiedy to dane i wyniki cząstkowe są usuwane z komputera, a nośniki mikro danych ulegają komisyjnie zaprotokołowanemu zniszczeniu.

Zakończenie

Podsumowując rolę, jaką Biblioteka pełniła przy procedurze akredytacji, warto przedstawić kolejne etapy w ciągu chronologicznym. Były one następujące: prace nad przygotowaniem Wniosku Akredytacyjnego (styczeń-czerwiec 2015), uzyskanie pozytywnej rekomendacji i podpisanie Deklaracji Poufności i Licencji (czerwiec 2015), otrzymanie od Eurostatu listu potwierdzającego wpisanie UEW na listę akredytowanych Jednostek Badawczych (lipiec 2015), wyznaczenie Bibliotece szafy pancernej oraz sprzętu komputerowego na potrzeby przechowywania i udostępniania mikro danych (lipiec 2015), wysłanie do Eurostatu pierwszego wniosku z Propozycją Badania (grudzień 2015), wysłanie do Eurostatu drugiego wniosku z Propozycją Badania (lipiec 2016), wysłanie do Eurostatu poprawionej wersji drugiego wniosku z Propozycją Badania (wrzesień 2016), akceptacja przesłanej Propozycji Badania przez Eurostat (październik 2016).

Pierwsze wersje wysłanych dotychczas Propozycji Badań nie zostały zaakceptowane ze względu na konieczność udowodnienia przez badacza, iż jego projekt nie może zostać zrealizowany bez dostępu do mikro danych. Błędem jest, iż większość zainteresowanych dostępem traktuje mikro dane jako uzupełnienie źródeł, a nie ich podstawę. Eurostat nie jest skłonny do przekazania nośników z danymi, bez przekonującego uzasadnienia, dlatego dany zestaw mikro danych jest niezbędny dla konkretnego projektu. Po odrzuceniu z tego powodu przez Eurostat pierwszej wersji drugiego Projektu Badania, została wysłana wersja pod tym właśnie kątem poprawiona, która spotkała się z ostateczną akceptacją. Jest to pierwszy sukces pracownika naukowego UEW w uzyskaniu dostępu do mikro danych Eurostatu.

Można mieć nadzieję, iż fakt posiadania akredytacji zachęci badaczy do przygotowania kolejnych projektów badań bezpośrednio związanych z koniecznością wykorzystania mikro danych. Warto również dodać, iż wydaje się wskazane i w pełni możliwe, aby uczelnie wyspecjalizowane w danej dziedzinie nauk, starały się o uzyskanie akredytowanego dostępu dla wszystkich wydziałów macierzystej uczelni. Przykłady pierwszej polskiej uczelni ekonomicznej, która uzyskała dostęp do mikro danych, Szkoły

Główniej Handlowej (SGH)¹², podobnie jak Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (UEK) oraz opisanego w artykule Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu pokazują, iż jest to możliwość, z której biblioteki akademickie nie tylko mogą, ale także potrafią skorzystać.

Bibliografia

- BORAWSKA M. Promocja informacji europejskiej w działalności biblioteki. W: *Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników*. 23-24 września, Warszawa, 2002, materiały konferencyjne, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, KWE [on-line][dostęp 16.08.2016] Dostępne w: <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/pw/referaty/MBorawska.pdf>.
- CHRAPCZYŃSKA B. Nowoczesne usługi informacyjne kluczem do sukcesu użytkowników. Stan obecny i perspektywy. W: KOCÓJOWA M. (red.). *Biblioteka - klucz do sukcesu użytkowników (ePublikacje Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, nr 5)*. Kraków: Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Jagielloński, 2008, s. 142-149, [on-line] [dostęp: 16.08.2016]. Dostępne w: <http://skryba.inib.uj.edu.pl/wydawnictwa/e05/chrapczynska-n.pdf>.
- EUROSTAT. *Guidelines for the assessment of research entities, research proposals and access facilities* [on-line] [dostęp 16.08.2016]. Dostępny w: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/203647/771732/guidelines-assessment.pdf/6d082f4a-a721-42ce-8deb-cfc6f3925fb2>.
- OECD. *Glossary of statistical terms* [on-line] [dostęp: 16.08.2016]. Dostępny w: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1656>.
- Rozporządzenie Komisji Europejskiej (UE) Nr. 557/2013 z dnia 17 czerwca 2013 r.* [on-line] [dostęp 16.08.2016] Dostępne w: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0557>.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej COM/2012/0167 final – 2012/0084 (COD) z dnia 17 kwietnia 2012 r.* [on-line] [dostęp 16.08.2016] Dostępne w: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52012PC0167>.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej (WE) Nr. 223/2009 z dnia 11 marca 2009 r.* [on-line] [dostęp 16.08.2016] Dostępne w: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/download,2505,6.html>.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej (WE) Nr. 45/2001 z dnia 18 grudnia 2000 r.* [on-line] [dostęp 16.08.2016] Dostępne w: www.giodo.gov.pl/plik/id_p/531/j/pl/.

---

¹² KOWALIK M. Nowa usługa w Bibliotece Szkoły Głównej Handlowej – nieodpłatny dostęp do po-
fnych mikrodanych Eurostatu. *Przegląd Biblioteczny* 2016, nr 1, s. 80-112.

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym*, (tekst jednolity: Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365) [on-line] [dostęp 16.08.2016]. Dostępny w: <http://isip.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20051641365>.

Załącznik nr 1 do Uchwały nr R.0000.55.2015 *Regulamin Systemu Biblioteczno-Informacyjnego Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* [on-line] [dostęp 16.08.2016]. Dostępny w: https://www.ue.wroc.pl/p/dla_pracownikow/uchwaly_senatu_2015/us55_2015.pdf.

ŻMIGRODZKA K. Biblioteka akademicka wsparciem gospodarki opartej na wiedzy. W: ODLANICKA-POCZOBUT M., ZIOŁO K. (red.). *Biblioteka Akademicka. Infrastruktura-Uczelnia-Otoczenie*. Gliwice 24-25 października 2013 r., Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, s. 393-409; [on-line] [dostęp 16.08.2016] Dostępny w: http://delibra.bg.polsl.pl/Content/14678/Zmigrodzka_Kinga_tekst.pdf.

KOWALIK M. Nowa usługa w Bibliotece Szkoły Głównej Handlowej – nieodpłatny dostęp do poufnych mikrodanych Eurostatu. *Przegląd Biblioteczny* 2016, nr 1, s. 80-112.

Maria Stachnik

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Renata M. Zajac

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Biblioteka inteligentna – nowe inicjatywy bibliotek systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Abstrakt: Biblioteka inteligentna, ucząca się czyli elastyczna, której podstawą działania jest konieczność pozyskiwania i umiejętnej wykorzystywania wiedzy oraz budowanie dobrej komunikacji z otoczeniem to organizacja nieustannie wypracowująca nowe formy zarządzania, pracy i marketingu. Szczególnie kontakty z otoczeniem mają duże znaczenie dla jej pozytywnego wizerunku, który wpływa na zdobywanie przyjaciół i użytkowników. Tym aspektem funkcjonowania biblioteki zajęły się autorki artykułu przedstawiając najnowsze działania mające na celu kreowanie marki Biblioteki Głównej i bibliotek instytutowych Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Zaprezentowano inicjatywy takie jak: projekty naukowe, kulturalno-edukacyjne, szkolenia dla pracowników naukowych, włączanie bibliotekarzy w procesy dydaktyczne, kampanie informacyjno-edukacyjne w środowisku cyfrowym, intensywną współpracę bibliotekarzy w ramach programu ERASMUS, grywalizację.

Wstęp

Celem opracowania jest przedstawienie najnowszych inicjatyw marketingowych bibliotek systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Pedagogicznego, dzięki którym zmienia się obraz biblioteki w świadomości społecznej. Prezentujemy biblioteki jako jednostki kreatywne, rozwijające kulturę informacyjną oraz miejsca do nauki i aktywnego spędzania wolnego czasu osób w różnym wieku. Wychodzenie na przeciw potrzebom czytelników i budowanie dobrej komunikacji oraz nieustanne poszerzanie oferty naukowej i kulturalno-edukacyjnej powinno w konsekwencji spowodować wzrost liczby użytkowników i udostępnianych zasobów. Od około dwudziestu lat biblioteki akademickie funkcjonują w bardzo szybko zmieniających się warunkach. Wciąż stawiane są przed nowymi wyzwaniami, związanymi nie tylko z koniecznością stałego uczenia się bibliotekarzy, ale także z coraz bardziej skomplikowanymi procesami zachodzącymi w najbliższym i dalszym otoczeniu. Zmieniające się wymogi wobec uczelni wymuszają zupełnie inne podejście do zarządzania. Biblioteki będące ich częścią również prze-

kształcają się w organizacje inteligentne, czyli „elastyczne, oparte na wiedzy, promujące kreatywność i współpracujące z otoczeniem”¹.

W dobie niżu demograficznego uczelnie konkurują ze sobą o pozyskanie studentów. Ten proces ulega ciągłej intensyfikacji, gdyż równolegle wzrasta mobilność młodzieży, która coraz częściej i chętniej studiuje w renomowanych, dużych ośrodkach akademickich lub za granicą. Stawia to w trudniejszej sytuacji szkoły wyższe usytuowane w mniejszych miejscowościach i na terenach o wyższym bezrobociu. Dotychczasowa promocja polegająca na drukowaniu ulotek i plakatów oraz organizacji targów edukacyjnych jest niewystarczająca. Uczelnie zostały zmuszone do potraktowania public relations i promocji pozytywnego wizerunku jako jednego z ważnych zadań. Biblioteki akademickie od kilkunastu lat intensyfikują swoją działalność na tym polu.

Prowadząc działalność popularyzującą naukę i upowszechniającą kulturę, oprócz przyciągania użytkowników z grona pracowników naukowych i studentów, często niejako przy okazji (choć jest to cel zaplanowany) wspierają swoje macierzyste instytucje w pozyskiwaniu nowych adeptów nauki, rozpoczynając promocję już w przedszkolach. Przykładem może być Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, który organizuje corocznie w maju Święto Uczelni i jeden dzień przeznaczają na imprezy plenerowe dla dzieci z okolicznych przedszkoli. Biblioteka Główna aktywnie współpracuje z Działem Promocji i włącza się wówczas w ciekawe zagospodarowanie czasu. Bibliotekarze oprowadzają maluchy po bibliotece, omawiają historię książki i druku (pokaz multimedialny), przeprowadzają rozmowy na temat ulubionych książek oraz pokazują nowoczesny sprzęt do digitalizacji i książki elektroniczne dla dzieci na czytnikach.

Inicjatywy w zakresie promocji

W dobie ogólnodostępnego Internetu studenci i pracownicy naukowcy nie zawsze wiedzą, że to dzięki bibliotekom mają możliwość korzystania z materiałów zawartych w bibliotekach cyfrowych, repozytoriach, różnego rodzaju bazach danych i stronach internetowych. Stąd pojawia się u niektórych skrajny pogląd o zbędności uczelnianej księżnicy. Biblioteki naukowe od wielu lat udowadniają, że są instytucjami nowoczesnymi, użytecznymi i przyjaznymi. Zdają sobie sprawę, że „posiadanie bogatego księgozbioru, kompetentnego i profesjonalnego zespołu bibliotekarzy oraz szerokiego wachlarza usług coraz częściej okazuje się niewystarczające”² do przyciągnięcia dużej liczby

¹ M. Wójcik-Augustyniak, *Uczelnia jako organizacja inteligentna, ucząca się* [w:] *Uczelnia inteligentna*, red. B. Nogalski, M. Wójcik-Augustyniak, Siedlce, 2014, S.25-26.

² K. Olesiak, *Public relations jako instrument kreowania wizerunku biblioteki*, „Biblioteka i Edukacja” 2016, Nr 9, s. 7, <http://www.bg.up.krakow.pl/newbie/index.php/bie/article/view/134>, [dostęp 23.06.2016].

użytkowników i wypromowania dobrej marki. Chcąc być postrzegane jako potrzebne, przyjazne i rozpoznawalne za dobrą jakość w społeczności akademickiej, ciągle poszukują nowych możliwości w zakresie promocji własnego, pozytywnego wizerunku i szeroko pojętego public relations. W działaniach promocyjnych wykorzystują zespół wielu narzędzi. Są to głównie:

- reklama – płatna, bezosobowa, stosowana przez biblioteki w ograniczonym zakresie z powodów finansowych, najczęściej w formie plakatów, prezentacji multimedialnych w środkach komunikacji miejskiej (BG UP w Krakowie), folderów, zaproszeń i banerów,
- promocja osobista – posiada największą siłę oddziaływania, gdy bibliotekarz udzielając informacji potrafi właściwie kształtować pozytywne nastawienie potencjalnego użytkownika i budować wizerunek. Bardzo duże znaczenie mają bezpośrednie kontakty z naukowcami i użytkownikami oraz osobami odwiedzającymi bibliotekę. Warto zwrócić uwagę za Jadwigą Wojtczak, że te relacje są budowane „w sposób ciągły każdego dnia i jeśli są one niewłaściwe, to nawet najlepsza kampania przygotowana przez specjalistów od PR nie przyniesie długotrwałych pozytywnych skutków”³,
- public relations - ma na celu komunikację biblioteki z jednostkami organizacyjnymi uczelni, instytucjami funkcjonującymi na terenie miejscowości i szerzej na terenie państwa. Są to również informacje przekazywane mediom⁴.

Kreowanie wizerunku, zdobycie reputacji i zbudowanie autorytetu wymaga przemyślanych działań i długoterminowego planowania, toteż w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie powstało w lipcu 2016 r. jednoosobowe stanowisko ds. projektów kulturalno-edukacyjnych i współpracy. Bibliotekarz, który ukończył studia podyplomowe w zakresie zarządzania projektami kulturalno-oświatowymi będzie kierował zespołami organizującymi poszczególne imprezy promujące ofertę Biblioteki, popularyzujące naukę i kulturę oraz współorganizował z sekretarzem naukowym konferencje, seminaria, wykłady i warsztaty. Zajmie się też koordynacją organizacji wystaw oraz współpracą z jednostkami Uniwersytetu Pedagogicznego, a także z instytucjami zewnętrznymi i mediami.

Od 2008 roku corocznie jest organizowana impreza pt. „Noc w bibliotece”, która tak się rozwinęła, iż od kilku lat noc rozpoczyna się już o godzinie 12.00 warsztatami dla

---

³ J. Wojtczak, *Kreowanie wizerunku biblioteki akademickiej na podstawie działań public relations Biblioteki Politechniki Wrocławskiej* „Biblioteka” 2013, nr 17, s. 199, <http://pressto.amu.edu.pl/index.php/b/article/view/17>, [dostęp 23.06.2016].

⁴ Taki podział zastosowała B. Gamrowska w artykule *Budowanie marki na przykładzie działań Sekcji Promocji Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego* [w:] Zarządzanie zasobami niematerialnymi bibliotek w społeczeństwie wiedzy, red. M. Wojciechowska, Warszawa, 2016, S. 247-248.

młodzieży ze szkół podstawowych, by przekształcić się po południu w wykłady i spotkania z młodzieżą szkół gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych oraz warsztaty dla seniorów. Po kilku latach cykl rozrósł się i obejmuje różne wydarzenia towarzyszące trwające prawie przez tydzień. W bieżącym roku rezultatem tej inicjatywy jest m. in. stała współpraca z Generalnym Konsulatem Stanów Zjednoczonych w Krakowie, który po „Nocy w bibliotece: kultura amerykańska” (udział wzięło ponad 2000 osób) zaproponował coroczną organizację ogólnokrajowego konkursu dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych na temat wiedzy o kulturze i historii USA. Finał odbywa się z udziałem Konsula USA w Auli Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, co ma wpływ na wzmocnienie pozytywnego wizerunku uczelni i biblioteki, jako organizatora.

Wiosną tego roku Biblioteka we współpracy z Konsulatem Generalnym USA w Krakowie zorganizowała spotkanie dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych pt. *Zoom in on America*, wystawę fotograficzną pt. *Summer Work Travel* oraz spotkanie dla studentów, na którym przedstawiono program *Summer Wok&Travel*. W spotkaniach wzięło udział 430 uczestników.

Biblioteka włączyła się też aktywnie w pracę uczelnianych zespołów organizujących duże krakowskie imprezy popularnonaukowe jak majowy „Festiwal Nauki” i wrześniowa „Małopolska Noc Naukowców”. Ostatnio zapraszała odwiedzających na warsztaty dla młodzieży pod tytułem *Tajemniczy świat biblioteki tradycyjnej i cyfrowej* oraz zorganizowała konkurs plastyczny pt. *Wszechświat władcą czterech żywiołów*, w którym wzięło udział 1100 osób. Coroczny konkurs ma na celu propagowanie i rozwijanie aktywności artystycznej dzieci, kształtowanie twórczego myślenia oraz rozwijanie umiejętności prezentowania własnych obserwacji i przemyśleń. Nagrody dla zwycięzców wręczano na scenie festiwalowej na Rynku Głównym w Krakowie, a nagrodzone prace wystawiono w gmachu uczelni.

Uniwersytet Pedagogiczny prowadzi Uniwersytet Dzieci i Rodziców, w ramach którego także bibliotekarze prowadzą zajęcia. W ostatnim roku temat wykładów brzmiał *Być uprzejmym nie jest źle*.

Prowadzenie zajęć dydaktycznych, to często stosowana praktyka na naszej uczelni, która powierzana jest najczęściej bibliotekarzom dyplomowanym. Zajęcia dydaktyczne w Instytucie Polonistyki i Informacji Naukowej prowadzone przez praktyków pozwalają na wykorzystanie wiedzy dotyczącej prawa autorskiego, analizy i opracowania formalnego dokumentów oraz procesów bibliotecznych. Połączenie teorii z praktyką wydaje się być formą działań nie do przecenienia, gdyż poprzez bezpośredni kontakt z osobami praktycznie działającymi w zawodzie bibliotekarza studenci zapoznają się z warsztatem pracy biblioteki.

W 2016 roku po raz pierwszy zorganizowano cykl imprez w ramach „Tygodnia e-książki”, które są poszerzeniem i uzupełnieniem działalności edukacyjnej bibliotek UP. Prezentacje najnowszego sprzętu i wykłady cieszyły się zainteresowaniem studentów oraz uczniów. Bibliotekę odwiedziło wówczas ok. 200 osób, co utwierdziło organizatorów w postanowieniu kontynuacji przedsięwzięcia w przyszłych latach.

Należy też wspomnieć o harmonijnej współpracy z „Radiem Kraków”, które chętnie przeprowadza wywiady z dyrekcją Biblioteki Głównej.

Organizacja imprez kulturalno-edukacyjnych i popularyzujących naukę pomaga pokazać bibliotekę uczelnianą jako miejsce, które tętni życiem i posiada zróżnicowaną ofertę kulturalno-naukową. W osiągnięciu tego celu służy również nawiązanie współpracy z krakowskim „Teatrem Stu”, który daje bibliotekarzom możliwość kupna biletów na niektóre przedstawienia po promocyjnych cenach, w zamian za tę grzeczność Biblioteka Główna rozdaje materiały promocyjne teatru.

W ramach rozwijania współpracy z poszczególnymi jednostkami Uniwersytetu oraz promocji wizerunku kompetentnych, pomocnych i elokwentnych bibliotekarzy przeprowadzono akcję szkoleń i prezentacji dla pracowników naukowych. W czasie „Tygodnia Open Access” zaproszono pracowników jednego wydziału, by przedstawić im strategię upowszechniania wyników własnych badań i możliwości zwiększenia cytowalności publikacji. Zorganizowano również prezentację na temat działania Repozytorium Uniwersytetu Pedagogicznego e-RUP i korzyści wynikających z zamieszczania swoich wyników badań przez naukowców. W tym miejscu warto nadmienić, że coroczne imprezy organizowane przez Bibliotekę Główną w ramach propagowania otwartego dostępu do nauki zostały wpisane do strategii rozwoju uczelni. Fakt ten pokazuje, że dotychczasowe wysiłki związane z budową dobrej marki Biblioteki odniosły skutek.

Bibliotekarze włączani są także w działalność promocyjną jednostek uczelnianych. Biblioteki wydziałowe i instytutowe organizują wystawy tematyczne związane z organizowanymi konferencjami, cykliczne wystawy prac naukowych i tłumaczeń pracowników naukowo-dydaktycznych. Większość omawianych ekspozycji ma charakter wewnętrzny, jednak istnieje możliwość przedstawienia poszczególnych jednostek na szerszym forum. W holu Biblioteki Głównej stworzono strefę wystawową, gdzie ekspozyty można udostępnić szerszej publiczności i w ten sposób rozpropagować dorobek poszczególnych jednostek uczelnianych czy też indywidualne osiągnięcia pracowników naszej uczelni. Dzięki stronie domowej uczelni i biblioteki, gdzie zamieszczane są informacje o aktualnych wydarzeniach, każdy może dotrzeć do tych wiadomości i co więcej dzięki wirtualnym wystawom może je zwiedzić.

Oddział Informacji Naukowej współpracując z pracownikiem Instytutu Biologii przeprowadził dwa szkolenia na temat tworzenia bibliografii załącznikowej w programie

Mendeley, Oddział Czasopism we współpracy z firmami Thomson Reuters i EBSCO organizuje od roku szkolenia w zakresie oceny czasopism w bazie *JournalCitationReports*, ewaluacji dorobku naukowego z użyciem *In Cites Benchmarking& Analytics*, wyszukiwania i tworzenia raportu cytowań na platformie *Web of science*, korzystania z oprogramowania *End Note* oraz efektywnego wyszukiwania informacji w bazach dostępnych na platformie EBSCOhost. Pierwsze spotkanie zgromadziło w Bibliotece ponad 70 osób i wobec dużego zainteresowania, kolejne szkolenia przeprowadza się na zasadzie webinarium. W ciągu roku przeprowadzono 88 godzin szkoleń.

W budowaniu dobrego wizerunku biblioteki i bibliotekarzy na uczelni bardzo pomogła inicjatywa zdobywania dodatkowych funduszy z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach upowszechniania nauki. Co roku Biblioteka Główna wraz z bibliotekami systemu składa wnioski i otrzymuje pieniądze na swoje projekty, co jest bardzo pozytywnie odbierane przez władze uczelni. Poprzez wprowadzanie opisów bibliograficznych do bazy NUKAT czy też pełnych tekstów materiałów naukowych do Pedagogicznej Biblioteki Cyfrowej pokazujemy i promujemy jednocześnie zasoby naszej księżnicy i badania prowadzone na uczelni. Udostępniamy je poprzez Internet całemu światu.

Biblioteka aktywnie promuje swój wizerunek i buduje dobrą markę także w sieci na portalach społecznościowych (Facebook, Google+). W maju tego roku Oddział Informacji Naukowej utworzył profil Biblioteki na Instagramie. Od 2015 roku prowadzono kilka kampanii informacyjno-promocyjnych na Facebooku. Już na początku roku akademickiego w październiku zamieszczano codziennie porcję informacji dotyczącej funkcjonowania i materiałów oferowanych dla studentów w ramach kampanii pt. *Biblioteka Główna UP w pigułce*, natomiast w lutym kolejnego roku zamieszczano wybrane słowa z gwary krakowskiej i wyjaśniano ich znaczenie w ramach kampanii pt. *Słownik krakosko-polski*. Czerwiec upłynął pod znakiem *Najpiękniejsze bajki w zbiorach BG*. We wrześniu 2015 roku w związku z Międzynarodowym Tygodniem Książek Zakazanych zamieszczano informacje pt. *Tydzień Książek Zakazanych*. W listopadzie 2015 r. użytkownicy Facebooka mogli zobaczyć wnętrza biblioteki i wykonywane prace oczami misia pluszowego. Ta kampania informacyjna odbyła się pod nazwą *Dzień pluszowego misia*. Rozwijano również na Facebooku konkursy np. *Dołącz do nas – czekamy na Ciebie, I kto to napisał...?*

Działalność promocyjną na portalu społecznościowym Facebook prowadzą także biblioteki sieci UP, które w ten sposób starają się zaktywizować swoich czytelników poprzez dostosowanie się do nowej rzeczywistości, nowego sposobu komunikowania się i udzielania informacji. Aktywny profil na Facebooku mają biblioteki Instytutu Polonistyki i Informacji Naukowej, Instytutu Historii oraz Instytutu Politologii. Studenci kontaktują się często za jego pośrednictwem, sprawdzają najaktualniejsze informacje dotyczące godzin pracy bibliotek, zapoznają się z nabytkami.

Promocja czytelnictwa wśród studentów rozwijana jest nie tylko na portalach społecznościowych, ale także bezpośrednio w bibliotece. Od czterech lat ogłaszany jest konkurs przeznaczony dla studentów pierwszego roku studiów stacjonarnych, którzy zapiszą się do Biblioteki Głównej w okresie od października do grudnia. W ostatnim roku jak zwykle w Mikołajki wyłoniono 30 laureatów, którzy otrzymali bony książkowe na zakupy w Głównej Księgarni i gadżety od Biura Promocji i Karier Uniwersytetu Pedagogicznego. Dzień rozdania nagród został wybrany, by utrwalić w studentach pozytywne skojarzenia z biblioteką i zdopingować ich do korzystania z jej usług. Przed Świętami Bożego Narodzenia przygotowuje się wystawę najnowszych polecanych książek, które czytelnik po wybraniu zabiera natychmiast do domu. Cała akcja otrzymała tytuł *Lektura na święta*, a gabloty są codziennie systematycznie wypełniane kolejnymi nowościami. Natomiast każdy rok akademicki kończy się promocją pt. *Wypożycz książkę na wakacje*. Czytelnicy mogą wybierać książki bezpośrednio z gabloty, która jest nieustannie napełniana kolejnymi dziełami beletrystycznymi. Promocję czytelnictwa biblioteka prowadzi również organizując spotkania autorskie łączone często z kiermaszem książek. W 2014 roku odbyło się spotkanie studentów i wykładowców z Grzegorzem Kasdepke, autorem literatury dla dzieci i Szczęsnym Wrońskim, poetą, prozaikiem, aktorem, reżyserem, animatorem kultury. Cieszyły się one dużym zainteresowaniem i zgromadziły ok. 400 osób.

Dużym projektem, do którego przygotowania trwały ponad rok był projekt grywalizacyjny o tytule *Wkręcenie w bibliotekę*, który przygotowały i przeprowadziły dwie animatorki z Biblioteki Głównej. Gra biblioteczna służąc zasadzie „uczyć bawiąc” miała na celu promocję Biblioteki i poszerzenie wiedzy o niej poprzez rywalizację i aktywne spędzanie czasu. Uczestnicy, rozwiązywali zadania umieszczone na stronie internetowej i zbierali punkty w czytelnich. W maju 2016 roku nastąpiło uroczyste zakończenie pierwszej serii konkursów i rozdanie nagród. Po sprawdzeniu pseudonimów graczy okazało się, że wszyscy laureaci byli studentami polonistyki.

Oprócz oprowadzenia wycieczek nauczycieli lub gości zagranicznych Biblioteka Główna oferuje także dla partnerskich przedszkoli i szkół podstawowych wycieczki połączone z pokazem multimedialnym na temat roli książki od czasów najdawniejszych po dzień dzisiejszy, prezentację najciekawszych bibliotek polskich i zagranicznych oraz zapoznanie dzieci z najnowszymi formami książki jak e-booki, audiobooki i papierem elektronicznym.

Budowanie wizerunku biblioteki w Europie odbywa się dzięki programowi Erasmus. Od pięciu lat sekretarz naukowy wysyła zaproszenia do zagranicznych uczelni współpracujących z Uniwersytetem Pedagogicznym w Krakowie, co zaowocowało wizytami europejskich bibliotekarzy. Rocznie odwiedza Kraków ok. 9-12 osób, a z bibliotek systemu biblioteczno-informacyjnego wyjeżdża ok. sześciu bibliotekarzy. Goście

wizytujący Bibliotekę Główną prezentują swoje księżnice i ich działalność na seminariach organizowanych przez Bibliotekę oraz w Instytucie Nauk o Informacji UP, gdzie także pracownicy naukowcy mogą zapoznać się z działalnością nowoczesnych bibliotek europejskich. Tylko w ubiegłym roku akademickim biblioteka gościła bibliotekarzy z Hiszpanii, Portugalii, Czech i Azorów (Portugalia), a nasi pracownicy odwiedzili biblioteki w Turcji, Hiszpanii i Czechach. Aktywna działalność Biblioteki została zauważona na Uczelni i bardzo pozytywnie oceniona.

Wydawane przez naszą Bibliotekę Główną UP czasopismo naukowe „*Biblioteka i Edukacja*” ukazuje się w formie elektronicznej od 2012 r. i przyczynia się do udowodnienia, że jednostka ta jest nie tylko miejscem, w którym zdobywa się informacje i wiedzę, lecz współtworzy nowe treści⁵. Zakres publikacji jest szeroki. Obejmuje artykuły, sprawozdania z konferencji i sympozjów naukowych, relacje z ciekawych wydarzeń, recenzje i omówienia wybranych pozycji z dziedziny informacji naukowej i bibliotekoznawstwa oraz dziedzin pokrewnych. Od 2015 r. „*Biblioteka i Edukacja*” znajduje się w *Wykazie czasopism naukowych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego*. Za publikację w czasopiśmie w dziale tematycznym, który jest recenzowany otrzymuje się aktualnie cztery punkty. Artykuły zamieszczone w poszczególnych numerach poruszają różne aspekty działań związanych z funkcją edukacyjną bibliotek oraz prezentują związki między biblioteką a pedagogiką. W środowisku bibliotekarzy i nie tylko czasopismo wypracowało sobie ustaloną renomę i przyczynia się do wymiany doświadczeń oraz wyzwala potencjału twórczego bibliotekarzy. Warto zaznaczyć, że dzięki rozwiniętej współpracy z bibliotekami uniwersytetów europejskich w czasopiśmie publikują także autorzy zagraniczni. Ich artykuły ukazują się w dwóch wersjach językowych: w języku oryginału i po polsku.

Zakończenie

Przedstawione w artykule działania mają na celu promocję działalności biblioteki akademickiej, jej usług, kulturotwórczej funkcji oraz popularyzację wiedzy i otwartych sposobów upowszechniania nauki. Ukazują bibliotekę jako instytucję inteligentną, reagującą na zmiany, czyli podążającą za duchem czasów i wywołującą pozytywne skojarzenia w instytucjach zewnętrznych. Imprezy odbywające się w bibliotece oraz projekty rozwijane w sieci powinny wpłynąć pozytywnie na utrzymanie bezpośrednich relacji pomiędzy biblioteką a jej użytkownikami oraz zwiększenie czytelnictwa. Mamy nadzie-

---

⁵ W. Babik, *Biblioteka akademicka na rozdrożu: O współczesnych przemianach w środowisku informacyjnym bibliotek* [w:] *Biblioteka akademicka : infrastruktura-uczelnia-otoczenie*, red. M. Odlanicka-Poczobutt i K. Ziolo, Gliwice, 2014, s. 34.

ję, że odpowiednio dobrane i wieloaspektowe projekty przyczyniają się do tworzenia pozytywnego wizerunku biblioteki i zachowania dobrych relacji z czytelnikami. Niestandardowe działania, oryginalne pomysły i twórcze podejście do pracy kreują dobre relacje nie tylko w uczelni, ale obejmują swoim zasięgiem środowisko lokalne, regionalne, a nawet sięgają poza granice naszego kraju.

Bibliotekarze Uniwersytetu Pedagogicznego w swoich działaniach kierują się myślą: „Kreatywność, nieważne czy utożsamiana z innowacyjnością, czy zaradnością, elastycznością myślenia czy inteligencją, aktywnością i sprawnym rozwiązywaniem problemów jest dziś uważana za jedną z najważniejszych cech pożądaną w bibliotekach akademickich⁶.” Słowa te będą nam dalej towarzyszyć w wykonywaniu codziennych bibliotecznych obowiązków motywując do większej kreatywności.

Bibliografia

- Babik W., *Biblioteka akademicka na rozdrożu: O współczesnych przemianach w środowisku informacyjnym bibliotek* [w:] *Biblioteka akademicka : infrastruktura-uczelnia-otoczenie*, red. M. Odlanicka-Poczobutt i K. Ziolo, Biuletyn Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej nr 3, Gliwice, 2014, s. .
- Błach M., *Wizerunek Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie wśród kontrahentów Wypożyczalni Międzybibliotecznej* [w:] *Zarządzanie zasobami niematerialnymi bibliotek w społeczeństwie wiedzy*, red. M. Wojciechowska, Warszawa, 2016, s. 232-244.
- Buczyńska-Laba J., *Kulturotwórcza przestrzeń bibliotek naukowych* [w:] *Niematerialne zasoby bibliotek oraz udział bibliotekarzy w ich tworzeniu*, red. J. Czyrek, B. Górny, Wrocław, 2015, S.101-111, <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/docmetadata?id=31078&from=publication> [dostęp 20.06.2016]
- Buładak A., Olszowy-Kata A., *Elektroniczny wizerunek Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego*, [w:] *Elektroniczny wizerunek biblioteki*, red. M. Wojciechowska, Gdańsk, 2008, S. 225-238.
- Brzezińska-Stec H., *Podlaskie forum bibliotekarzy i działalność promocyjna Biblioteki Uniwersyteckiej im. J. Giedroycia*, [w:] *Kształtowanie wizerunku biblioteki*, red. M. Czyżewska, Białystok, 2007, S. 203-209.
- Gamrowska B., *Budowanie marki na przykładzie działań Sekcji Promocji Biblioteki Uniwersyteckiego Łódzkiego* [w:] *Zarządzanie zasobami niematerialnymi bibliotek w społeczeństwie wiedzy*, red. M. Wojciechowska, Warszawa, 2016, s. 245-251.

---

⁶ Piotrek P., Przybysz J., *Wpływ kreatywnego bibliotekarza na wizerunek biblioteki na przykładzie działań Biblioteki Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, [w:] *Strategia biblioteki : czas kryzysu – czasem wyzwania dla bibliotek*, red. A. Sobiech i M. Kozłowska, Ostrołęka, 2015, s. 83-95.

- Huczek M., *Public relation a wizerunek biblioteki*, „Biuletyn EBIB” 2004, nr 5, <http://www.ebib.pl/2004/56/huczek.php> [dostęp 20.06.2016].
- Kosik E., *Kreowanie wizerunku bibliotek poprzez imprezy społeczno-kulturalne*, „Biuletyn EBIB” 2016, nr 2, <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/418> [dostęp 20.06.2016].
- Kościelniak-Osiak A., *Pojęcie marki w kontekście biblioteki uniwersyteckiej. Analiza działań i celów na przykładzie funkcjonowania Oddziału Promocji, Wystaw i Współpracy Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie Zarządzanie zasobami niematerialnymi bibliotek w społeczeństwie wiedzy*, red. M. Wojciechowska, Warszawa, 2016, s. 263-271.
- Kotula E., *Działania wpływające na wizerunek biblioteki na przykładzie doświadczeń Biblioteki Politechniki Lubelskiej*, „Biblioteka i Edukacja” 2016, NR 9, <http://www.bg.up.krakow.pl/newbie/index.php/bie/article/view/135/136>.
- Olesiak K., *Public relations jako instrument kreowania wizerunku bibliotek*, „Biblioteka i Edukacja” 2016, NR 9, <http://www.bg.up.krakow.pl/newbie/index.php/bie/article/view/134/137>.
- Pioterek P., Przybysz J., *Wpływ kreatywnego bibliotekarza na wizerunek biblioteki na przykładzie działań Biblioteki Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, [w:] *Strategia biblioteki : czas kryzysu – czasem wyzwania dla bibliotek*, red. A. Sobiech i M. Kozłowska, Ostrołęka, 2015, s. 83-95.
- Sobiech A., *Możliwości kształtowania wizerunku biblioteki poprzez media elektroniczne*, [w:] *Elektroniczny wizerunek biblioteki*, red. M. Wojciechowska, Gdańsk, 2008, S. 7-16.
- Stefaniuk T., *Skuteczna promocja uczelni*, [w:] *Uczelnia inteligentna*, red. B. Nogalski, M. Wójcik-Augustyniak, Siedlce, 2014, s. 63-83.
- Wojtczak J., *Kreowanie wizerunku biblioteki akademickiej na podstawie działań public relations Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*, „Biblioteka” 2013, nr 17, s. 195-214,

Anna Sidorczuk

Politechnika Białostocka

Elżbieta Kierejczuk

Politechnika Białostocka

Ewa Zwierzyńska

Politechnika Białostocka

Anna Wykowska

Politechnika Białostocka

Biblioteka Politechniki Białostockiej 3.0

Abstrakt: Biblioteka Politechniki Białostockiej w tym roku obchodzić będzie 65-lecie swej działalności jako nowoczesna i prężnie działająca instytucja. Artykuł opisuje przedsięwzięcia podejmowane przez bibliotekę, których przykładem jest kampania społeczna pod hasłem „Sam zadbaj o swoje bezpieczeństwo”, ukazuje projekty, w których ta instytucja uczestniczy, jak choćby zajęcia z dziećmi w ramach uniwersytetu dziecięcego - PB BUD, a także inicjatywy, jakie są podejmowane przez placówkę - wystawy, akcje bookcrossingowe, audycje radiowe. Powyższe działania znacznie wykraczają poza zadania, do jakich biblioteki naukowe zostały powołane. Inicjatywy te można nazwać nowym wymiarem Biblioteki Politechniki Białostockiej.

Wstęp

Biblioteka Politechniki Białostockiej jest w tej dobrej sytuacji, że może pochwalić się faktem posiadania nowoczesnej siedziby. W ostatnim czasie dzięki środkom pozyskanym z dofinansowania projektu¹ realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013 wybudowano nowoczesny budynek Centrum Nowoczesnego Kształcenia, zaprojektowany i wyposażony zgodnie z najnowszymi osiągnięciami techniki, gdzie od 2012 r. ma swoją siedzibę Biblioteka Politechniki Białostockiej. Dzięki temu dołączyliśmy do szacownego grona posiadaczy nowoczesnych, specjalnie zbudowanych gmachów bibliotecznych, jakie istnieją m. in. w Warszawie, Wrocławiu, Katowicach, Kielcach, Poznaniu, Olsztynie i wielu innych², zaś Biblioteka zyskała ciekawe rozwiązania techniczne, architektoniczne, ale także te z zakresu organizacji pracy bibliotekarzy i obsługi użytkowników.

---

¹ O Projekcie [on-line] Centrum Nowoczesnego Kształcenia PB [dostęp 26.08.2016 r.] Dostępny w: <http://www.cnk.pb.edu.pl/o-projekcie>.

² Prezentacja: KONIECZNA, D. Nowe budynki biblioteczne a strategia rozwoju bibliotek akademickich w XXI wieku. Olsztyn 2014 [on-line] Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie [dostęp 26.08.2016 r.] Dostępny w: http://bu.uwm.edu.pl/sites/default/files/files/pdf/nowe_budynki.pdf.

Fot. 1. Centrum Nowoczesnego Kształcenia, w którym mieści się Biblioteka Politechniki Białostockiej (fot. ze zbiorów Biblioteki PB, A. Kosińska)

W nowym obiekcie możemy sukcesywnie realizować misję instytucji „proklienckiej”. Wychodząc naprzeciw stale rosnącym wymaganiom naszych czytelników, którzy poza chęcią uzyskania dostępu do zbiorów i informacji, oczekują otwarcia się i sprostania innym, nowym ich potrzebom. Dajemy możliwość rozwoju zainteresowań, skorzystania z pokoi pracy indywidualnej i zespołowej oraz przestrzeni rekreacyjnej, wyposażonej w kanapy, na których można odpocząć i zrelaksować się, a także miejsc odpoczynku w pomieszczeniach czytelnicy, gdzie można przysiąść na wygodnych pufach z książką. Pełnimy funkcje zarówno edukacyjne, jak i kulturotwórcze. Jak pisze Maria Czyżewska, „*Nie wystarczy mieć bogate zbiory, kompetentnie i profesjonalnie oferować szeroki wachlarz usług w ładnych wnętrzach biblioteki, należy zadbąć jeszcze o to, aby otoczenie wiedziało o tym. W ostatnich latach zauważa się dużą aktywność bibliotek uczelnianych, promujących i reklamujących własną bibliotekę, w szczególności tych, które mają dobre warunki lokalowe. Formy tej aktywności są bardzo zróżnicowane: od ulotek, folderów, publikacji poczynając, poprzez reklamę w mediach i w Internecie, szkolenia, spotkania z ciekawymi ludźmi, konferencje i seminaria, na spektaklach teatralnych kończąc. Niektóre z tych form były dotychczas domeną bibliotek publicznych. Można stwierdzić, że obecnie biblioteki uczelniane bardziej otworzyły się na otoczenie zewnętrzne.*”³

Niewątpliwie działania te mają na celu kształtowanie zarówno w środowisku akademickim, jak też w świadomości otoczenia, nowego oblicza współczesnej biblioteki

³ CZYŻEWSKA, M. Wizerunek biblioteki a przewaga konkurencyjna szkół wyższych. W: Czyżewska M. (red.). *Kształtowanie wizerunku biblioteki*. Białystok: Wydaw. Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, 2007, s. 62.

naukowej. Biblioteka Politechniki Białostockiej stara się jak najlepiej budować swój wizerunek, stając się znakomitym miejscem do przeprowadzania różnego rodzaju przedsięwzięć.

Jest to zgodne ze strategią marketingową mówiącą, że „wizerunek biblioteki jest podstawowym warunkiem jej istnienia, (...) jest najważniejszym elementem na drodze do sukcesu instytucji, jest punktem wyjścia dla procesów doskonalenia usług bibliotecznych i umacniania pozycji biblioteki w społeczności, której ma służyć.”⁴

Biblioteka dla każdego

Jak wiadomo: „Nowoczesne społeczeństwo jest zależne od złożonych relacji pomiędzy różnymi grupami społecznymi. Tego typu relacje zachodzą również między każdą organizacją a elementami jej otoczenia. Jednym z głównych czynników, gwarantujących powodzenie działalności organizacji, jest zapewnienie sobie akceptacji ze strony otaczającego środowiska.”⁵ Można pokusić się o stwierdzenie, że Biblioteka Politechniki Białostockiej staje się, tzw. „trzecim miejscem”. Przestrzeń, którą oferujemy studenci wykorzystują, aby swobodnie skorzystać ze zbiorów prezentowanych w wolnym dostępie, sprzętu i specjalistycznego oprogramowania lub spotkać się z przyjaciółmi. To pokazuje, jaką transformację przechodzi biblioteka na drodze sprostania stale rosnącym oczekiwaniom czytelników. Niezaprzeczalnie sprzyja temu technika wykorzystywana na potrzeby instytucji. Od 1997 roku był tworzony katalog biblioteczny w systemie Aleph. Obecnie jest on kompletny i w pełni dostępny dla użytkowników. Dodatkowo do części rekordów, poza opisem bibliograficznym, dodano linki z pełnym tekstem publikacji lub skanem okładki i spisu treści.

Zastosowanie zintegrowanego systemu bibliotecznego Aleph i wdrożenie wszystkich jego modułów miało na celu udogodnienie czytelnikom korzystania z biblioteki i jej zbiorów. Obecnie użytkownicy mogą online zamawiać książki, mają bezpośredni wgląd do swego konta bibliotecznego, co pozwala im na przedłużanie terminu zwrotu materiałów bibliotecznych, bez konieczności wizyty w placówce. System pozwala również rezerwować książki, które są aktualnie wypożyczone. Po ich zwrocie i odłożeniu na konto zamawiającego przesyłane są do niego informacje o zrealizowanym zamówieniu. Czytelnicy są również automatycznie informowani przez system o zbliżającym się upływie terminu zwrotu wypożyczonych materiałów bibliotecznych.

---

⁴ CYBULSKI, R. Wizerunek biblioteki w strategii marketingowej. *Bibliotekarz* 1997, nr 7/8, s. 8.

⁵ ZĄBRON, B. Wizerunek współczesnej biblioteki. W: Antczak B. (red.). *Zarządzanie strategiczne i marketingowe w bibliotekach*, Poznań: Wydaw. Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, 2004, s. 133.

Utworzenie bezpośredniego dostępu do zbiorów stało się możliwe dzięki zastosowaniu technologii RFID. Czytelnicy mogą obecnie samodzielnie korzystać z publikacji w strefie wolnego dostępu w Czytelni Książek oraz swobodnie przemieszczać się z materiałami bibliotecznymi po terenie budynku. Mogą dokonywać samodzielnych wypożyczeń i zwrotów na dostępnych w czytelniach samoobsługowych self-checkach. Ponadto wypożyczone książki mogą zwracać we wrzutni usytuowanej na zewnątrz budynku i czynnej niemal całą dobę. Oferowany dostęp do samoobsługowych skanerów, również zachęca naszych użytkowników do korzystania ze zbiorów. Czytelnicy równie chętnie zasiadają przed komputerami, na których zainstalowano specjalistyczne oprogramowanie. Oprócz tego w bibliotece można korzystać z własnego laptopa i Internetu dostępnego w całym budynku poprzez sieć Wi-Fi.

Fot. 2. Samoobsługowy self-check w Czytelni Książek (fot. ze zbiorów Biblioteki PB, A. Kosińska)

Niepełnosprawni

Czytelnicy niepełnosprawni również mogą korzystać ze zbiorów samodzielnie. Biblioteka Politechniki Białostockiej stara się sprostać ich potrzebom, pamiętając, że liczba osób niepełnosprawnych w Polsce stanowi 12% ludności kraju.

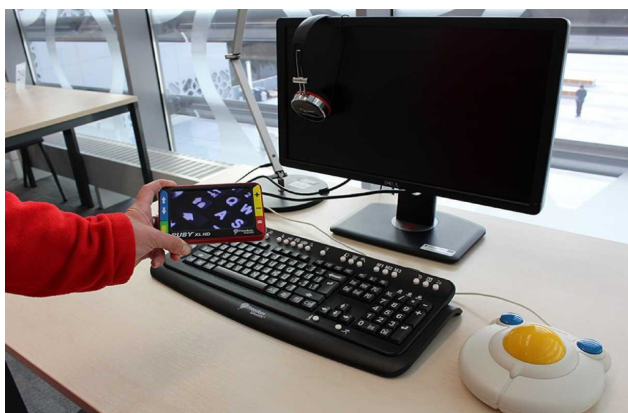
W związku z obowiązującą w Polsce Konwencją ONZ o prawach osób niepełnosprawnych na uczelniach ciąży pewne obowiązki. Powstają programy mające na celu likwidowanie barier w dostępie do wyższego wykształcenia. Rokrocznie odbywa się konferencja „Pełno(s)prawny student”, której organizatorem jest Fundacja Instytutu Rozwoju Regionalnego. Tego typu konferencja jest odpowiedzią na wzrastającą z roku na rok liczbę osób niepełnosprawnych legitymujących się wyższym wykształceniem, choć w dalszym ciągu średnia osób niepełnosprawnych z wyższym wykształceniem jest dużo niższa, niż średnia wśród osób pełnosprawnych. Roczny wzrost liczby studentów niepełnosprawnych szacuje się na ok. 4 tysiące.

Zasady polityki uczelni w stosunku do studentów niepełnosprawnych są następujące: równe traktowanie osób niepełnosprawnych na etapie rekrutacji, wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych w czasie trwania studiów przez maksymalne udostępnienie odpowiednich narzędzi, które pozwalają im studiować, wspomaganie uczenia się przez osoby niepełnosprawne, pomoc w rozwiązywaniu indywidualnych problemów studenta wynikających z niepełnosprawności, stałe doskonalenie form i metod wspomagania studiów osób niepełnosprawnych.

Biblioteka Politechniki Białostockiej mieści się w nowoczesnym budynku. Zaprojektowano go mając na względzie potrzeby osób niepełnosprawnych. Gdy czytelnik znajduje się jeszcze na zewnątrz, wie, iż to przyjazne mu miejsce. Do dyspozycji osób niepełnosprawnych korzystających z biblioteki wydzielono łącznie 9 miejsc parkingowych, dostępnych na dwóch parkingach usytuowanych przy różnych wejściach do budynku. Same wejścia również są przyjazne dla osób poruszających się na wózkach. Po jednej stronie budynku z parkingu wchodzi się wejściem, gdzie nie ma progów, zaś z drugiej strony obiektu, też przy parkingu, znajduje się winda usytuowana na zewnątrz niego. Budynek CNK również wyposażono w windy dostosowane do szerokości wózków inwalidzkich. Ponadto na każdym poziomie zaprojektowano toalety dla osób niepełnosprawnych.

Jeżeli chodzi o korzystanie z budynku biblioteki i jej wyposażenia, to należałoby zauważyć, iż pomieszczenia nie posiadają barier ani progów. Na zewnątrz gmachu zlokalizowano wrzutnię, umożliwiającą zwrot książek bez konieczności wchodzenia do budynku. Stoliki we wszystkich czytelniach posiadają odpowiednią wysokość, dostosowaną do potrzeb osób poruszających się na wózkach. Biblioteka posiada specjalne sta-

nowisko komputerowe, ze specjalistycznym oprogramowaniem. Użytkownik znajdzie tu między innymi program JAWS (Job Access With Speech) Professional, czyli oprogramowanie przeznaczone dla osób niewidomych, dzięki któremu mogą oni korzystać z komputera. Program ten nie tylko odczytuje ważne informacje z ekranu komputera, ale także potrafi opisywać obiekty graficzne, takie jak wykresy w arkuszach kalkulacyjnych, obramowania i tabele. Podpowiada również skróty klawiszowe. Do pracy w Polsce występuje z polskojęzycznym synteizatorem mowy Real Speech (Agata). Kolejnym programem zakupionym z myślą o czytelnikach z dysfunkcją wzroku jest program Magic Plus. Pozwala on na powiększenie zawartości ekranu nawet do 36 razy. Można wybierać spośród wielu konfigurowanych widoków, które umożliwiają oglądanie powiększonej i niepowiększonej części ekranu w tym samym czasie.

Fot. 4. Stanowisko komputerowe przystosowane na potrzeby osób niepełnosprawnych (fot. ze zbiorów Biblioteki PB, A. Kosińska)

Stanowisko jest wyposażone w specjalną klawiaturę Magic Keyboard z klawiszami o dużym kontraście i specjalnym kółkiem do sterowania poziomem powiększenia oraz 22 klawiszami szybkiego dostępu do najczęściej używanych funkcji. Jest również mysz przeznaczona dla osób posiadających trudności z motoryką, tzw. Big Track, słuchawki i lupa elektroniczna Ruby XCHD. Biurko, na którym umieszczono sprzęt komputerowy ma regulowaną wysokość blatu, natomiast stanowiska selfcheck służące do samodzielnych wypożyczeń i zwrotów posiadają ruchomy podnośnik. Również skanery dostępne w czytelnich są przystosowane do obsługi przez osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich.

Biblioteka Politechniki Białostockiej posiada również specjalistyczny księgozbiór dla osób słabowidzących - pozycje z dużą czcionką oraz niewidomych - pozycje w alfabecie Braille'a. Wyszukiwanie tych pozycji w katalogu online jest możliwe poprzez zastosowanie wyszukiwania działu: wydania dla niewidomych lub przez symbol UKD (0.05-056.262). Ponadto biblioteka umożliwia dostęp do elektronicznych baz da-

nych z każdego miejsca posiadającego dostęp do Internetu, bez konieczności wychodzenia z domu. Osoby niepełnosprawne mogą liczyć na pomoc bibliotekarzy, obsługę poza kolejnością, a w razie potrzeby, dostarczenie materiałów z innych pięter.

Bibliotekarze przeszli również specjalistyczne szkolenie obejmujące: zasady savoir-vivre wobec osób niepełnosprawnych, zasady komunikacji interpersonalnej z uwzględnieniem zróżnicowania wynikającego z przyczyn niepełnosprawności, rozwiązywanie konfliktów i sytuacji trudnych, które mogą wynikać z niepełnosprawności użytkowników instytucji kultury, pomoc w opuszczeniu budynku podczas ewakuacji.

Dyrekcja i pracownicy Biblioteki PB poczynili wiele starań, aby stać się placówką przyjazną osobom niepełnosprawnym. Działania te zostały docenione przez Fundację Inicjatyw Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych IMPULS, która realizuje projekt pod nazwą „*Pełnosprawny Białystok*”. Przeprowadzone przez nią badania, przez testerów z różnymi rodzajami niepełnosprawności, potwierdziły dostępność biblioteki osobom niepełnosprawnym. Od 2016 roku Biblioteka Politechniki Białostockiej może poszczycić się certyfikatem miejsca dostępnego i przyjaznego dla osób z niepełnosprawnością.

Dzieci

Zajęcia w ramach PB-BUD (Politechnika Białostocka - Białostocki Uniwersytet Dziecięcy) i kolekcja książek Biblioteka Młodego Naukowca

Biblioteka wspiera też edukację czytelniczną dzieci i młodzieży. Wiele uczelni znalazło się bowiem w gronie partnerów Uniwersytetu Dzieci działającego od 2007 roku.⁶ Inne szkoły wyższe powołały do życia uniwersytety dziecięce. Takie jednostki funkcjonują przy Politechnice Łódzkiej, Politechnice Opolskiej, Uniwersytecie w Białymstoku, Szkole Głównej Handlowej i in. Politechnika Białostocka realizuje projekt „Politechnika Białostocka - Białostocki Uniwersytet Dziecięcy”, którego celem jest „*przede wszystkim promocja nauki i zachęcanie do poznawania świata. Zajęcia pozwalają na rozwijanie dziecięcej ciekawości, intelektu oraz twórczego potencjału. Program zajęć w ramach PB BUD daje możliwość zgłębienia tajników z różnych dziedzin nauki*”.⁷

Dzieci - słuchacze otrzymują indeksy, składają ślubowanie, a na zakończenie otrzymują dyplom ukończenia „studiów”. Zajęcia odbywają się w rocznym cyklu i obejmują wykłady lub warsztaty z nauczycielami akademickimi lub ekspertami z danej dziedziny. Biblioteka Politechniki Białostockiej aktywnie uczestniczy w tym projekcie od

---

⁶ Partnerzy [on-line] Uniwersytet Dzieci [dostęp 26.08.2016 r.] Dostępny w: <http://www.uniwersytet-dzieci.pl/partnerzy>.

⁷ Regulamin [on-line] Politechnika Białostocka - Białostocki Uniwersytet Dziecięcy [dostęp 26.08.2016 r.] Dostępny w: <http://pbbud.pb.edu.pl/regulamin>.

2015 r. Zajęcia, które odbywają się w ramach PB BUD mają na celu przybliżyć otoczenie biblioteki, zachęcić do korzystania z niej i rozbudzić zainteresowania czytelnicze. Dzieci poznają budynek biblioteki, księgozbiór i zasady, na jakich mogą z niego korzystać. W drugiej części, warsztatowej, młodzi słuchacze poświęcają swoją uwagę na zgłębienie zagadnień bibliotekoznawczych: jak zbudowana jest książka, jakie są rodzaje zbiorów, itp. Podsumowaniem zajęć jest wpis do indeksu i otrzymanie karty bibliotecznej. Niezwykle ważnym jest, by zajęcia były prowadzone w ciekawy sposób i miały różnorodną formę. Gwarantuje to skupienie dzieci na danym temacie i większe nim zainteresowanie. Aby urozmaicić zajęcia wprowadzamy też ćwiczenia plastyczne, wymagające od dziecka zaangażowania i kreatywności, takie jak tworzenie zakładki do książek, czy okładki własnej książki.

Fot. 5. Dzieci w Bibliotece Politechniki Białostockiej (fot. ze zbiorów Biblioteki PB, E. Zwierzyńska)

Na potrzeby dzieci - słuchaczy PB BUD - w 2015 r. utworzona została specjalna kolekcja książek pod nazwą „*Biblioteka Młodego Naukowca*”. Księgozbiór został wyodrębniony w Czytelnicy Książek, gdzie powstał kącik z literaturą dla najmłodszych studentów. W pierwszym roku mali czytelnicy mogli korzystać z przygotowanego zbioru literatury na miejscu. Jednakże wychodząc naprzeciw ich oczekiwaniom, od roku akademickiego 2015/2016 słuchacze PB BUD mogą już wypożyczać książki do domu. Ta forma korzystania ze zbiorów cieszy się sporym zainteresowaniem.

Kącik Malucha

Inspiracją do stworzenia *Kącika Malucha* były obserwacje poczynione w innych instytucjach i chęć wyjścia naprzeciw zapotrzebowaniom kolejnej grupy użytkowników, jaką są młodzi rodzice, odwiedzający bibliotekę. Miejsce zostało wybrane nieprzypadkowo między Wypożyczalnią a Informatorium (poziom P0), bowiem najczęściej właśnie tu obserwowaliśmy rodziców wraz z ich pociechami. Jest to zaciszny kącik, oddalony od komputerów i stolików, przy których pracują użytkownicy. Nie wpływa negatywnie na komfort pracy studentów i jest przyjazny dla maluchów.

Kącik Malucha został wyposażony w sprzęty i zabawki pochodzące z darów pracowników biblioteki i uczelni. Jest tu mały stolik z krzeselkami, na którym znalazły się kredki, flamastry, kartki z obrazkami do kolorowania, a także regał biblioteczny z książkami dla najmłodszych, puzzlami i maskotkami.

Fot. 6. Kącik Malucha na poziomie P0 (fot. ze zbiorów Biblioteki PB, A. Kosińska)

Obecnie pracownik lub student, który przychodzi do biblioteki, aby popracować na miejscu i skorzystać ze zbiorów czytelnicy, może poprosić w Wypożyczalni o dostarczenie potrzebnej książki na poziom P0. Będzie mógł z niej korzystać w Czytelnicy Wydawnictw Informacyjnych (zlokalizowanej w pobliżu *Kącika Malucha*), kontrolując jednocześnie, co robi dziecko.

Ta inicjatywa spotkała się z pozytywnym odbiorem. Mamy nadzieję, że również będzie procentować w przyszłości, gdyż jak wiadomo dzieci uczą się poprzez naśladowanie, a ich pierwszymi nauczycielami są opiekunowie. Osoby, które od najmłodszych lat odwiedzają biblioteki i mają kontakt z książką, mogą stać się aktywnymi czytelnikami w późniejszym życiu.

Jednorazowe inicjatywy

Ważne są również różnego rodzaju akcje podejmowane jednorazowo lub przy okazji innych działań. W 2014 r. z okazji Ogólnopolskiego Tygodnia Bibliotek, odbywającego się pod hasłem „*Czytanie łączy pokolenia*”, Biblioteka Politechniki Białostockiej zaprosiła przedszkolaki na zajęcia pt. „*Spotkanie z książką w Bibliotece Politechniki Białostockiej*”. Ich celem było zapoznanie dzieci z biblioteką oraz zawodem bibliotekarza, propagowanie idei czytelnictwa i głośnego czytania, kształtowanie nawyku dbania o książki oraz rozbudzanie zainteresowań czytelniczych dzieci. Szczególny nacisk położono na zasady zachowania się w czytelni, poszanowanie książek oraz zasady higieny czytania. Dzieci miały okazję zwiedzić bibliotekę. Wycieczka była dla nich wielką frajdą i atrakcją. Podczas rozmowy kierowanej na temat biblioteki, książek i zawodu bibliotekarza przedszkolaki chętnie opowiadały o swoich doświadczeniach. W trakcie zajęć zaplanowano pokaz filmu „*Franklin i książka z biblioteki*”, wysłuchanie wiersza Jana Huszczy pt. „*Skarga książki*” i tekstu „*Jak Skrzat Jagódka zakładał Bibliotekę*” autorstwa Ewy Stadtmuller. Akcja zakończyła się zajęciami plastycznymi, podczas których przedszkolaki miały za zadanie narysować własną książeczkę. Było też słuchanie piosenek związanych z biblioteką i czytaniem książek.

Wirtualne oblicze biblioteki

Rozwój technologii od zawsze miał wpływ na biblioteki i kształtowanie ich funkcji w społeczeństwie, bowiem instytucje te starają się jak najlepiej wykorzystać najnowsze narzędzia, mające na celu wyszukiwanie, edytowanie, komunikację między użytkownikami i modyfikację informacji. Wykorzystując je wychodzą na wprost nowym wyzwaniom, jakie niesie ze sobą dynamicznie rozwijająca się sieć internetowa. Obecnie wirtualna przestrzeń stała się nieodłącznym elementem ludzkiej egzystencji. Uważa się, że jeżeli coś nie istnieje w Internecie, to tego po prostu nie ma. Działalność bibliotek naukowych i wykorzystywane przez nie nowe technologie wynikają w ogromnej mierze ze zmiany zachowań i potrzeb współczesnych użytkowników, którzy chcą czerpać wiedzę korzystając z technologii, do których są przyzwyczajeni. Aby sprostać ich wymaganiom biblioteki starają się udoskonalić swój wizerunek. Nowoczesne technologie komunikacyjno-informacyjne wspomagają biblioteki techniczne szkół wyższych w wypełnianiu bibliotekarskiej misji, jaką jest dbałość o efektywne zaspokojenie indywidualnych potrzeb użytkownika i jego ostateczną satysfakcję. Ma to ogromne znaczenie zwłaszcza, gdy mówimy o satysfakcji użytkownika biblioteki, który jest jedynie gościem w danej instytucji.

Strona WWW

W 2015 roku swoją inaugurację miała nowa strona internetowa BPB. W górnym jej menu w pierwszej zakładce użytkownik odnajdzie informacje o *bibliotece*, m.in.: lokalizację, strukturę, misję biblioteki, regulaminy oraz galerię, kalendarium, zdjęcia budynku, informacje, które ukazały się w mediach na temat Biblioteki Politechniki Białostockiej. Kolejna zakładka: *zasoby* zawiera linki do: katalogu, e-zasobów, Podlaskiej Biblioteki Cyfrowej, Katalogu Polskich Norm, czy współtworzonych przez nas BazTech-a i Sympo. Zamieszczono tu również informacje o narzędziach: EndNote Web i ResearcherID. Kolejna, najobszerniejsza zakładka to *korzystanie z biblioteki*. Użytkownik odnajdzie tu informacje na temat: zapisów do biblioteki, szkoleń biblioteczno-informacyjnych, zwiedzania biblioteki, jak również jej agend: informatorium, wypożyczalni, wypożyczalni międzybibliotecznej, czytelni i bibliotek wydziałowych. W tym miejscu opisano udogodnienia, jakie oferuje biblioteka dla osób niepełnosprawnych i informacje o tym, co przygotowaliśmy dla dzieci. Ponadto znajdziemy tu wykaz specjalistycznego oprogramowania, skanerów i komputerów dla czytelników oraz informacje o pokojach pracy z możliwością ich rezerwacji. W zakładce *pomoc* umieszczono odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania, instrukcje korzystania z katalogu, filmy instruktażowe, oraz formularz *zapytaj bibliotekarza*. W zakładce *archiwum uczelniane* znajdują się wszystkie informacje dotyczące zakresu działania tej jednostki. Zaś w ostatniej - *kontakt* mamy dane adresowe do władz Biblioteki PB, jej oddziałów, bibliotek specjalistycznych i archiwum.

Dodatkowo strona została podzielona na trzy strefy dedykowane konkretnym grupom użytkowników, tzn. *strefę pracownika*, *strefę studenta* i *strefę bibliotekarza*.

Od 2016 roku centralne miejsce na stronie zajmuje okienko wyszukiwarki naukowej Primo. To nowoczesne i uniwersalne narzędzie, pozwalające na wyszukiwanie informacji o materiałach bibliotecznych - drukowanych i elektronicznych. Wizualnie przypomina przeglądarkę Google i umożliwi zintegrowane przeszukiwanie katalogu bibliotecznego i zasobów elektronicznych. Strona zawiera też szybki dostęp do aktualności i przydatne wiadomości, np: godziny otwarcia poszczególnych placówek zgodnie z zamieszczonym kalendarzem. Aby usprawnić korzystanie ze strony, linki do ważnych i praktycznych informacji zostały umieszczone pod graficznymi przyciskami.

W górnej części strony czytelnik odnajdzie ułatwienia w postaci zmiany rozmiaru czcionki i stylu widoku (różne wersje kolorystyczne). Na dole umiejscowione zostały szybkie linki do strony Politechniki Białostockiej, uczelnianej poczty, USOS-a, portalu edukacyjnego, Biuletynu Informacji Publicznej, naukowej interaktywnej telewizji - Platon TV. Znajduje się tu również link do fanpage biblioteki na portalu społecznościowym Facebook oraz do kanałów RSS.

Portale społecznościowe - Facebook

Dane z 2012 roku pokazują, że aż 54% dorosłych Polaków (powyżej 18. roku życia) deklaruje, że korzysta z mediów społecznościowych. Najwięcej użytkowników wśród badanych, bo 82% jest w wieku 18-24 lat, spośród osób w wieku 35-64 lat - 47%, a najmniej w wieku powyżej 65 lat - 30%. Polacy deklarują korzystanie głównie z Facebooka (40%) i nk.pl (37%). Biorąc pod uwagę wiek, odsetek posiadających konta na portalu nk.pl jest raczej stały, zmienia się natomiast odsetek korzystających z Facebooka.

Respondenci w wieku 18-24 lat deklarują korzystanie z Facebooka (74%), nk.pl (40%) i Twittera (2%). Inny jest rozkład w przypadku badanych z grupy wiekowej 25-34 lat - z Facebooka korzysta 58%, z nk.pl - 45%, a z Twittera - 4%, jedynie co piąty Polak powyżej 65. roku życia korzysta z Facebooka.⁸

Stale wzrastająca popularność Facebooka zachęciła naszych pracowników do założenia bibliotecznego profilu na tym portalu. Oficjalnie funkcjonuje on od maja 2015 r. i umożliwia kontakt z naszymi użytkownikami. Codziennie na tablicy umieszczane są nowe posty. Przedstawiane są nowości z czytelnicy, zdjęcia i opisy wydarzeń, które mają miejsce w bibliotece i na uczelni, wiadomości branżowe, zmiany godzin otwarcia biblioteki. Od powstania nasz fanpage polubiło pół tysiąca odwiedzających.

Trzecie miejsce

Pod koniec lat 80. amerykański socjolog Ray Oldenburg opisał teorię, według której życie człowieka koncentruje się w trzech miejscach - domu, gdzie mieszka; pracy - miejsca wykonywania obowiązków zawodowych i trzecim miejscu - gdzie się odpoczywa i prowadzi życie towarzyskie. Naukowiec nazwał te miejsca sferami doświadczenia - do pracy, do mieszkania i do socjalizacji. Każda z tych trzech sfer jest zbudowana na związkach i relacjach właściwych tylko sobie, każda z nich ma własną fizyczną przestrzeń i autonomię wobec pozostałych. W książce „The Great Good Place” można odnaleźć definicję trzeciego miejsca, które jest określane, jako różnorodna przestrzeń publiczna, odwiedzana regularnie, dobrowolnie, nieformalnie i przewidywalnie przez grupę osób pozostających poza sferami domu i pracy.

Trzecie miejsce to miejsce odpoczynku od rutynowych czynności wykonywanych na co dzień, znajdujące się na neutralnym gruncie, gdzie można przyjść i wyjść w dowolnej chwili oraz gdzie ludzie czują się swobodnie. Miejsce to miało być łatwo dostępne,

---

⁸ Ponad połowa Polaków korzysta z mediów społecznościowych [on-line] Dziennik Internautów. Internet w życiu i biznesie [dostęp 29.08.2016 r.]. Dostępny w: <http://di.com.pl/ponad-polowa-polakow-korzysta-z-mediow-spoecznościowych-44310>.

a godziny jego otwarcia takie, by można było z niego skorzystać o dowolnej porze. Lokalizacja trzeciego miejsca powinna być zaplanowana blisko ludzi, a więc miejsc zamieszkania potencjalnych bywalców. Powoduje to wzmocnienie poczucia przynależności do otoczenia i bliskich osób. Choć funkcja społeczna trzeciego miejsca różni się od funkcji domu, to powinno ono być swego rodzaju domem poza domem. Miejscem zapewniającym komfort psychiczny osób je odwiedzających, inspirującym, miejscem gdzie bije serce lokalnej społeczności, a wartości ważne w danym środowisku ewoluują i utrwalają się.

Obecnie pomysł ten przeniesiono na grunt biblioteczny, gdzie odniósł on nieoczekiwany sukces, stając się przysłowiową deską ratunku dla bibliotek, do których progów zawitał zmierzch czytelnictwa. Bo choć definicja trzeciego miejsca zaproponowana przez Raya Olenburga nie do końca odpowiada definicji biblioteki, to w tym przypadku chodzi o wykreowanie takiej przestrzeni, gdzie ludzie będą przychodzić. Stworzenie takiego miejsca, które będzie na tyle atrakcyjne i przytulne, że będzie wywoływać pozytywne skojarzenia. A jednocześnie będzie miejscem spotkań znajomych i przestrzenią, gdzie można sympatycznie spędzić czas, nie nudząc się. Biblioteka Politechniki Białostockiej poprzez swoje możliwości przestrzenne stała się miejscem, w którym studenci spędzają wolny czas, tzw. trzecim miejscem.

Miejsce relaksu

Budynek Centrum Nowoczesnego Kształcenia został tak zaplanowany, zaprojektowany i wyposażony, aby znalazły się tu przestrzenie do wypoczynku i relaksu. Biblioteka ze swej strony oddała do dyspozycji odwiedzających Czytelnię Książek wygodne, dopasowujące się do kształtu ciała, niezwykle komfortowe worki i pufy sako. Można je z łatwością przenieść w dowolne miejsce i zaaranżować indywidualną strefę wypoczynku. Ten rekreacyjny aspekt odgrywa coraz większą rolę w życiu społeczności akademickiej. Biblioteki, podobnie jak inne instytucje, podlegają zasadom marketingu i muszą dostosować się do oczekiwań ludzi młodych, a ci potrzebują odpowiedniej przestrzeni do kontaktów towarzyskich, wzajemnej komunikacji, gdzie mogą poczuć się bardziej swobodnie.

Obok podstawowych funkcji, jakimi są gromadzenie, opracowanie, udostępnianie zbiorów, Biblioteka PB wychodzi naprzeciw nowym trendom, tworząc sprzyjające warunki nie tylko do nauki, ale też relaksu i wypoczynku. Chcąc sprostać nowym potrzebom użytkowników, bibliotekarze udostępniają w Czytelnii Książek obok księgozbioru specjalistycznego, również beletrystykę - literaturę piękną, sensacyjną, kryminały, biografie, reportaże, literaturę faktu. Taki rodzaj zbiorów doskonale wpisuje się w biblioteczną przestrzeń relaksu, a znalezienie interesującej pozycji ułatwia wolny dostęp do półek.

Fot. 7. Worki sako w Czytelni Książek (fot. ze zbiorów Biblioteki PB, A.Kosińska)

Dużą popularnością cieszą się też kolorowanki antystresowe, dostępne w pokojach pracy indywidualnej i zespołowej. Ta nowa moda na odreagowanie stresów, która przyszła do nas z Zachodu w 2015 roku, przyjęła się również wśród studentów Politechniki Białostockiej. *„Dzięki temu, że rysujemy, możemy zająć przez chwilę czymś nasze ręce i nasz umysł. Skupić się tylko na jednej czynności i jej poświęcić. W ten sposób pomagamy naszej pamięci - rozprężamy ją i odświeżamy. Dzięki temu możemy dać sobie chwilę wolnego”*⁹ - wyjaśnia Małgorzata Osowiecka, psycholog z Uniwersytetu SWPS w Sopocie. Kolorowanie pozwala oderwać się od codzienności, ćwiczy wyobraźnię, pobudza kreatywność, ułatwia koncentrację, ale przede wszystkim daje satysfakcję z tworzenia własnego dzieła. Zdaniem psychologów, to doskonała metoda na wyciszenie się i odprężenie pomiędzy obowiązkami i łagodne przejście od jednego do drugiego zadania. Efekty pracy - często zaskakujące - można później oglądać na bibliotecznym Facebooku.

Miejsce spotkań bibliotekarzy

Biblioteka oprócz bycia miejscem pracy bibliotekarzy stara się też bywać miejscem ich spotkań i relaksu. Przy okazji warsztatów, na których wymieniamy się doświadczeniami, pracujemy naukowo i dzielimy się wiedzą specjalistyczną, staramy się

---

⁹ Psycholog: kolorowanki dla dorosłych, czyli „pozytywna regresja” [on-line] Nauka w Polsce. Serwis PAP poświęcony polskiej nauce [dostęp 29.08.2016 r.]. Dostępny w: <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news.410723.psvcholog-kolorowanki-dla-doroslvch-czvlj-pozvtvwna-represja.html>.

stworzyć miłą atmosferę, warunki do rozmowy przy kawie oraz zachęcić gości do konwersacji na tematy zarówno zawodowe, jak i ogólne.

Spotkanie Zespołu ds. UKD w Bibliotece Politechniki Białostockiej

W dniach 19-20 maja 2014 roku Biblioteka Politechniki Białostockiej była miejscem spotkania ekspertów w dziedzinie UKD z bibliotek całego kraju. Zespół ds. Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej obradował już po raz dziesiąty.

Powstał w 2009 roku z inicjatywy Biblioteki Narodowej, a w jego skład weszli przedstawiciele pracowników BN oraz specjaliści w dziedzinie UKD z innych rodzajów bibliotek: akademickich, publicznych i pedagogicznych. W składzie 25 osobowego kolegium ekspertów znalazła się również przedstawicielka Biblioteki PB mgr Elżbieta Mickiewicz. Za cel swego działania Zespół obrał szeroko pojętą pracę nad stosowaniem UKD. Wśród zadań znalazły się między innymi: analiza zmian prezentowanych w *Extensions and Corrections to the UDC*, współpraca z Konsorcjum UKD w Hadze, opracowanie metody tworzenia odpowiedników słownych w postaci wyrażen języka naturalnego, prace nad kartotekami wzorcowymi UKD, prace nad formatem dla klasyfikacji.¹⁰

Spotkanie poświęcone było omówieniu działalności Biblioteki Politechniki Białostockiej w aspekcie stosowania Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej.¹¹ Goście zostali zapoznani ze strukturą organizacyjną biblioteki oraz jej miejscem w uczelni. Bibliotekarzom przedstawiono etapy reorganizacji ustawienia księgozbioru, poprzedzające przeniesienie zbiorów biblioteki do budynku Centrum Nowoczesnego Kształcenia. Wszystkie działania związane z tymi pracami były rozpatrywane w kontekście stosowanej do opracowania zbiorów klasyfikacji UKD. Omówiono też proces tworzenia schematu wg UKD, służącego do organizacji ustawienia książek w wolnym dostępie. Dzięki zastosowaniu takiego rozwiązania czytelnicy uzyskali swobodny dostęp do księgozbioru pogrupowanego według kolekcji dziedzinowych. Jest to szczególnie ważne w specjalistycznej bibliotece technicznej, bowiem znacznie ułatwia korzystanie z księgozbioru i skraca czas poszukiwań książek na określony temat.

Część spotkania poświęcona była merytorycznym problemom – występującym przy klasyfikowaniu zbiorów wg UKD. Koordynatorki Zespołu ds. UKD, przedstawicielki Pracowni UKD przy Bibliotece Narodowej dr Jolanta Hys i mgr Joanna Kwiat-

---

¹⁰ Sprawozdanie ze spotkania Zespołu ds. UKD (25.11.09) [on-line] Biblioteka Narodowa [dostęp 25.08.2016 r.] Dostępny w: <http://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/ukd/ze-spol-ukd>.

¹¹ Spotkanie Zespołu UKD (19-20 maja 2014 r.) [on-line] Biblioteka Narodowa [dostęp 25.08.2016 r.] Dostępny w: <http://www.bn.org.pl/download/document/1401876759.pdf>.

kowska zaprezentowały propozycje stosowania symboli UKD z dziedziny edukacji, językoznawstwa, przemysłu, ochrony środowiska, kultury i bezpieczeństwa. Eksperti dyskutowali o poprawności ich zastosowania w kartotece haseł wzorcowych UKD tworzonej w Bibliotece Narodowej. Kartoteka ta jest budowana z myślą o bibliotekach w Polsce stosujących klasyfikację UKD jako pomoc przy opracowaniu księgozbioru. Rozważano również kwestie dotyczące potrzeby zamieszczenia omawianych symboli działów w perspektywie wydania nowych tablic UKD.

W ramach spotkania można też było zwiedzić pomieszczenia biblioteki na co dzień niedostępne czytelnikom, jak magazyny, w których przechowywane są zbiory oraz pokoje pracy bibliotekarzy, a także ogólnodostępne - czytelnie wyposażone - self-checki, skanery i bramki zabezpieczające, pokoje pracy indywidualnej i zespołowej, a także przekonać się jak działa wrzutnia książek.

Sprawozdania z poszczególnych spotkań i prac Zespołu ds. UKD można znaleźć na stronie internetowej Biblioteki Narodowej pod linkiem: <http://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/ukd/zespol-ukd>

Fot.8. Spotkanie zespołu ds. UKD (fot. ze zbiorów Biblioteki PB, E. Zwierzyńska)

Spotkania w ramach Podlaskiego Forum Bibliotekarzy w Bibliotece PB

Na portalu Biblioteki Uniwersytetu w Białymstoku czytamy: *Podlaskie Forum Bibliotekarzy jest otwartym forum dyskusyjnym stanowiącym płaszczyznę współpracy i wymiany poglądów całego środowiska bibliotekarskiego... Forum jest odpowiedzią na szereg pytań i problemów, związanych z codzienną pracą i funkcjonowaniem bibliotek, które muszą dostosować się do potrzeb społeczeństwa informacyjnego... Tematyka wy-*

kładów oscyluje wokół najistotniejszych kwestii polskiego bibliotekarstwa...¹² W skład rady programowej wchodzi dyrektorzy bibliotek uczelnianych, w tym Biblioteki Politechniki Białostockiej oraz dyrektorzy Książnicy Podlaskiej im. Ł. Górnickiego i Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku. Większość spotkań odbywa się w pomieszczeniach Biblioteki Uniwersytetu w Białymstoku, kilka z nich odbyło się w innych bibliotekach, w tym trzy w naszej:

- „Książka - ostatni rozdział? Wycieczka w istotę i skutki rewolucji cyfrowej” - dr hab. inż. Marek Gawrysiak, prof. nzw. PB (2014 r.),
- Foresight - narzędzie kreowania przyszłości - prof. dr hab. Joanna Ejdyś ; Edukacja informacyjna użytkowników na przykładzie Biblioteki Politechniki Białostockiej - mgr Maria Czyżewska, mgr Joanna Putko (2015 r.),
- Nowe trendy w wyszukiwaniu informacji naukowej i bibliotecznej na przykładzie Biblioteki PB - mgr Piotr Marcinkowski (2016 r.).

Fot. 9 Spotkanie w ramach Podlaskiego Forum Bibliotekarzy 2015 r. (fot. ze zbiorów Biblioteki PB, E. Zwierzyńska)

Spotkania w ramach Podlaskiego Forum Bibliotekarzy cieszą się dużą popularnością wśród białostockich bibliotekarzy. Oprócz różnorodnych, ciekawych wykładów są okazją do zapoznania się z kolegami i koleżankami „po fachu”, nawiązania współpracy. Jest też chwila, aby miło spędzić czas z zaprzyjaźnionym gronem, a także spotkać tych, którzy pożegnali się z zawodem, a nadal czynnie biorą udział w forum.

¹² Podlaskie Forum Bibliotekarzy [on-line] Biblioteka Uniwersytetu w Białymstoku [dostęp 25.08.2016 r.] Dostępny w <http://bg.uwb.edu.pl/?pid=Podlaskie Forum Bibliotekarzy>

Miejsce wystaw

Freda Matassa, międzynarodowy ekspert w dziedzinie organizacji wystaw twierdzi, że „*Dzięki wystawom można w doskonały sposób promować określone tematy lub instytucje, stawiać tezy, przyciągać uwagę, pokazywać sztukę, otwierać oczy, angażować publiczność, edukować, informować, a także pokazywać kulturę innych krajów.* „¹³

Biblioteka Politechniki Białostockiej również podejmuje inicjatywy w dziedzinie organizacji wystaw. Informuje o swoich zbiorach m. in. poprzez cykliczne prezentacje wyselekcjonowanego księgozbioru, dając możliwość pokazania jego zróżnicowania. Organizowane wystawy mają na celu popularyzację czytelnictwa, zwracają uwagę odbiorcy na wybrane publikacje.

Czytelnik ma możliwość zetknięcia się z różnego rodzaju wystawami książek:

- publikacjami pracowników naukowych Politechniki Białostockiej,
- nowościami wydawniczymi,
- tematycznymi, które poświęcone są wybranemu zagadnieniu (książki związane z jednym tematem).

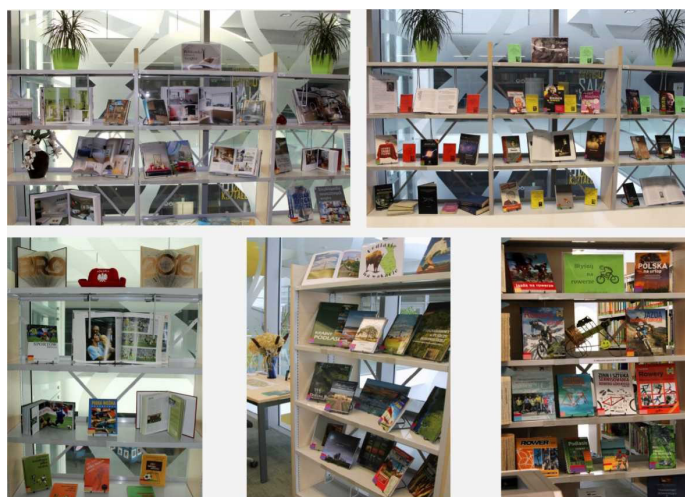
Księgozbiór prezentowany jest na regałach przy Wypożyczalni Ogólnej i Czytelni Wydawnictw Informacyjnych (poziom P0), tuż przy wejściu na teren biblioteki, by zwrócić na niego uwagę każdego odwiedzającego. Dodatkowo nowości prezentowane są w Czytelni Książek na poziomie P1.

Również w Czytelni Książek mają miejsce ekspozycje tematyczne. Przygotowywane są przez zespół pracowników, poczynając od pomysłu na temat wystawy, przez określenie jej tytułu, projekt plakatu i wybór publikacji. Po zrealizowaniu tych etapów i umieszczeniu wystawy w wybranym miejscu czytelni następuje etap dokumentacji fotograficznej. Przygotowana galeria zdjęć wraz z krótkim opisem zostaje zamieszczona na stronie internetowej biblioteki i w serwisie społecznościowym Facebook, dzięki czemu informacja o wystawie trafia do szerokiego grona odbiorców. Dodać należy, że oprócz wyselekcjonowanego księgozbioru umieszczane są też materiały dodatkowe, np. cytaty, biografie, elementy dekoracyjne, które mają uatrakcyjnić, zainteresować i podnieść skuteczność oddziaływania na czytelnika.

Prezentowane zbiory mają często związek z aktualnymi, istotnymi wydarzeniami związanymi z kalendarzem uroczystości, bądź z faktami i imprezami o charakterze lokalnym lub ogólnopolskim.

---

¹³ MATASSA F. Organizacja wystaw: podręcznik dla muzeów, bibliotek i archiwów. Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas ; Warszawa : Muzeum Pałac w Wilanowie, 2015, s. 20.

Fot.9. Wystawy w Bibliotece Politechniki Białostockiej (fot. ze zbiorów Biblioteki PB, A. Kosińska)
Wymienić tu należy między innymi:¹⁴

- „*mc2 = Einstein w Bibliotece Politechniki Białostockiej*” - wystawa w ramach „XIV Podlaskiego Festiwalu Nauki i Sztuki”,
- „*Euro 2016. Kibicuj z nami!*” - z okazji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej,
- „*Biblioteka. I wszystko jasne.*” - ekspozycja nawiązująca do ogłoszonego przez ONZ Międzynarodowego Roku Światła; wpisująca się jednocześnie w obchodzony w tym czasie Czwartek z Politechniką - Dzień Otwarty, przebiegający pod hasłem „Jasne, że Politechnika”,
- „*O kobiecie w bibliotece*” - wystawa oscylująca wokół dwóch dat: 8 marca - Dnia Kobiet oraz organizowanego na naszej uczelni Ogólnopolskiego Dnia Otwartego Tylko Dla Dziewczyn, w ramach akcji „Dziewczyny na politechniki!”,
- „*Błyśnij na rowerze*” - ekspozycja skierowana do miłośników tematyki rowerowej, związana z kampanią społeczną „*Sam zadbaj o swoje bezpieczeństwo*”,
- „*8 maja - Dzień Bibliotekarza i Bibliotek*” - wystawa z okazji ogólnopolskiego święta bibliotekarzy,
- „*W archiwum odkryte*” - to tytuł wystawy „białych kruków” z zasobów Biblioteki Politechniki Białostockiej,
- „*Czytaj szybciej z nami :)*” - przy okazji prezentacji technik rozwoju zdolności pamięciowych i efektywnego uczenia się oraz techniki szybkiego czytania, prezentowanych przez Andrzeja Kupidłowskiego - doradcę kariery, trenera efektywności osobistej ze Szkoły Pamięci SPW,
- „*Biblioteka na fali*” - wystawa związana ze sportami wodnymi,

¹⁴ Aktualności [on-line] Biblioteka Politechniki Białostockiej [dostęp 25.08.2016 r.] Dostępny w: <http://biblioteka.pb.edu.pl/aktualnosci>.

- „*Podlasie na wakacje*” - to wyselekcjonowany księgozbiór przewodników i literatury dotyczącej Podlasia,
- „*Sportowa biblioteka*” - publikacje eksponujące różne dyscypliny sportowe,
- „*Biblioteka kosmicznych możliwości*” - to zaproszenie w głąb Wszechświata,
- „*Poznaj skarby Ziemi*” - wystawa poświęcona minerałom, nietypowym kamieniom, które zachwycają pięknem i są przedmiotem pożądania, niektórym z nich przypisuje się właściwości lecznicze, inne emanują silną energią,
- „*Trzymaj formę zimą... z Biblioteką PB*” - publikacje poświęcone sportom zimowym,
- „*Biblioteka pięknych wnętrz*” - wystawa poświęcona architekturze projektowania i aranżacji wnętrz,
- „*Modna biblioteka*” - to zaproszenie czytelników w podróż przez wieki mody, do świata *haute couture* i *pret-a-porter*,
- „*W przestworzach z książką*” - ekspozycja związana z lotnictwem i kosmonautyką,
- „*Morze, góry i Mazury*” - wybór przewodników po najpiękniejszych zakątkach Polski.

Innym rodzajem wystaw są wystawy okolicznościowe, towarzyszące wydarzeniom, w których bierze udział biblioteka, np. Ogólnopolski Tydzień Bibliotek, Podlaski Festiwal Nauki i Sztuki, dni otwarte uczelni.

Wspomnieć tu należy przygotowaną z okazji *Dni otwartych uczelni* wystawę lamp pt. „*Od naftowej do ledowej*”. Cieszyła się ona bardzo dużą popularnością w związku z różnorodnością i bogactwem prezentowanych eksponatów. Okazała się być swoistą podróżą w czasie. Eksponowane były na niej zarówno znane w starożytności lampy oliwne, świeczniki, jak również różnorodne lampy naftowe, żarówki starszego i nowszego typu, latarki, lampy kolejowe oraz cała gama lamp elektrycznych łącznie ze współczesnymi lampami LED.

Natomiast z okazji *Międzynarodowego Dnia Książki i Praw Autorskich* organizowane są coroczne wystawy zagranicznych publikacji naukowych. Odbywają się w holu na poziomie P0 i są skierowane głównie do pracowników naukowych uczelni. W czasie ich trwania naukowcy mogą bezpośrednio zetknąć się z nowościami wydawniczymi z kręgu ich zainteresowań, a także mają możliwość zamówienia i zakupu wybranych pozycji do zbiorów Biblioteki PB.

Nowoczesna przestrzeń Biblioteki Politechniki Białostockiej sprzyja ekspozycji i prezentacji zbiorów, nie zawsze ściśle związanych z działalnością biblioteki. Miejscem wystawienniczym jest zarówno hol na parterze budynku CNK, jak również gabloty eks-

pozycyjne ustawione na tym samym poziomie. Ta lokalizacja znacznie ułatwia dotarcie do naszych widzów.

W ostatnim czasie, w gablotach prezentowane były:

- najstarsze zbiory i reprints biblioteki,
- książki w wersji mini z okazji Ogólnopolskiego Tygodnia Bibliotek,
- materiały związane z Irlandią przy okazji Dnia Świętego Patryka,
- publikacje o ogrodach i wiosennych barwach na pierwszy dzień wiosny,
- ręcznie wykonana biżuteria autorstwa naszej koleżanki Katarzyny Herman,
- karty i ozdoby świąteczne również autorstwa Katarzyny Herman, kolekcja zbiorów starych opakowań czekolad polskich producentów tych łakoci w związku z nietypowym świętem przypadającym na 12 kwietnia - Dniem czekolady,
- bilety wstępu, przywiezione przez bibliotekarzy z podróży po Polsce i świecie,
- kolekcja komiksów z lat 1960-1990 uzupełniona retro zabawkami.

Natomiast na siatkach ekspozycyjnych, na wspomnianym holu CNK, czytelnicy także mieli okazję obejrzyć kilka wystaw. Pierwszą była kolekcja zakładek do książek pochodzących ze zbiorów naszej koleżanki Ewy Brzozowskiej. Ze względu na ilość i różnorodność zbiorów nie była możliwa prezentacja całości kolekcji. Autorka udostępniła te najbardziej oryginalne i ciekawe ze względu na formę, technikę wykonania lub miejsce pochodzenia.

Jako kolejna była prezentowana wystawa związana z ustanowieniem przez Sejm RP roku 2015 Rokiem Polskiego Teatru dnia 25 maja 2015 r. Nosiła ona tytuł „...*bo teatr jest we mnie*”. Na wystawie eksponowana była bogata kolekcja prywatnych zbiorów p. Ewy Dmitruk - bibliotekarki z wykształcenia, wielbicielki teatru z zamiłowania. Wśród zbiorów znalazły się między innymi: programy teatralne z autografami i zdjęcia kolekcjonerki ze znanymi aktorami, a także książki o tematyce teatralnej. Wystawa była promowana na stronie internetowej biblioteki, w radiu Akadera i na plakatach. Wystawę poprzedził quiz „Wiedza o teatrze”, którego zwycięzcy zostali nagrodzeni biletami na spektakle teatralne, ufundowane przez Białostocki Teatr Lalek oraz Teatr Dramatyczny im. A. Węgieerki. Nagrody zwycięzcom w dniu otwarcia wystawy wręczyła kolekcjonerka. Relację fotograficzną z imprezy można obejrzeć w galerii zdjęć na stronie Biblioteki PB: <http://biblioteka.pb.edu.pl/galeria/wystawa-bo-teatr-iest-we-mnie>.

Trzy kolejne klimatyczne wystawy, wyzwalające pozytywne emocje, to zdjęcia naszej niezwykle wrażliwej na piękno otaczającego świata koleżanki Agnieszki Kosińskiej. Fotografia jest jedną z jej pasji, którą zechciała się podzielić z szerszym gronem

odbiorców. Jej wybór padł na trzy cykle związane z porami roku, zatytułowane odpowiednio: „*Jesienne impresje*”, „*Z mgieł rosy*”, „*W bieli*”.

Ostatnio mogliśmy też podziwiać ciekawą wystawę zdjęć autorstwa Katarzyny Rutkowskiej pt. „*Drzwi*”. Jej autorka od wielu lat łączy dwie pasje: podróżowanie i fotografowanie. Zaprezentowane zdjęcia to fotograficzna dokumentacja z podróży po Hiszpanii, Kubie, Maroku, Peru, Tajlandii, Tunezji.

Miejsce wymiany książek - bookcrossing

Od 2013 r. w Bibliotece Politechniki Białostockiej trwa też ogólnopolska akcja uwalniania książek, która funkcjonuje u nas pod hasłem „Książka za uśmiech”. Polega na pozostawianiu publikacji na specjalnie przygotowanym regale bookcrossingowym znajdującym się w centralnym miejscu biblioteki. Do akcji zostali zaproszeni miłośnicy literatury, którzy chcieliby się podzielić radością czytania poprzez przekazanie książki innej osobie. Rozpoczęcie akcji poprzedziła specjalnie przygotowana strategia promocyjna na terenie uczelni, stronie internetowej i na Facebooku PB oraz w lokalnych mediach. Przy okazji różnych wydarzeń związanych z czytelnictwem informacje o akcji są ponawiane. Przez trzy lata trwania bookcrossingowej wymiany, właściciele znalazło już ponad 1000 książek.

Bookcrossing daje szansę tym, których nie stać na zakup książek lub nie mają możliwości dotrzeć do tytułów, które nie są już wznawiane. Odbiorcami oferty są głównie pracownicy uczelni oraz studenci, lecz korzystają z niej również osoby z zewnątrz. Akcja ma na celu promowanie czytelnictwa, poszerzenie oferty placówki, a także stworzenie przyjaznego i otwartego miejsca dla całej lokalnej społeczności.

Miejsce aktywnego spędzania czasu

Podjmując różnorodne działania mające na celu realizację pasji pracowników oraz politykę otwartości instytucji, w 2014 r. Biblioteka Politechniki Białostockiej czynnie włączyła się do ogólnopolskiej akcji „*Odjazdowy Bibliotekarz*”. Dzięki zaangażowaniu i współpracy trzech białostockich bibliotek: Politechniki Białostockiej, Uniwersytetu w Białymstoku i Książnicy Podlaskiej im. Ł. Górnickiego udało się zorganizować liczący 150 uczestników rajd rowerowy.

Stał się on później inspiracją do zorganizowania przez Bibliotekę Politechniki Białostockiej – działającą w imieniu uczelni – oraz Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Białymstoku i Komendę Miejską Policji w Białymstoku rowerowej kampanii

społecznej „Sam zadbaj o swoje bezpieczeństwo”. Do dziś można korzystać ze strony internetowej www.bezpiecznyrowerzysta.pb.edu.pl, która powstała na użytek akcji. Zostały na niej zebrane przepisy rowerowe, podsumowanie statystyk policyjnych dotyczących zdarzeń z udziałem rowerzystów w naszym regionie, przydatne linki i materiały powstające w ramach kampanii. Stworzono także spot radiowy, który emitowany był w radiu *Akadera*, a na mieście zawisły setki plakatów promujących kampanię. Na jej temat pisały najbardziej znane ogólnopolskie portale internetowe.¹⁵

W akcję zaangażowało się wiele osób i instytucji. Dodatkową atrakcją była stacjonarna wystawa zdjęć o tematyce rowerowej. Bohaterami fotografii byli sportowcy wywodzący się z Białegostoku: Tomasz Frankowski, Patrycja Maliszewska, Jarosław Kazberuk, Kamila Lićwinko. Do akcji włączył się też białostocki zespół *Cochise z Pawłem Małaszyńskim*, konstruktor rowerów customowych Adam Zdanowicz, *Toast and Brains*, czyli twórcy robota edukacyjnego *Photon* oraz drużyna konstruująca holidy *Cerber Motorsport* z Politechniki Białostockiej i inni. Wszystkie zdjęcia opatrzone zostały komentarzem bohaterów na temat bezpiecznych zachowań na jednoślądzie. Obecnie fotografie te można oglądać w gmachu Biblioteki.

W kolejnych latach w ramach kampanii: „*Sam zadbaj o swoje bezpieczeństwo*” realizowane były kolejne działania na rzecz poprawienia świadomości rowerzystów pod hasłami: „*Rower to wolność - nie trać głowy na rowerze*” (2014 r.), „*Błyśnij na rowerze*” (2015 r.). Tegoroczna odsłona rowerowych zmagania, których Biblioteka Politechniki Białostockiej była współtwórcą, odbyła się pod hasłem: „*Rower+wyobraźnia=bezpieczna jazda*” (2016 r.). W ramach akcji szeroko rozumianej poprawy bezpieczeństwa uczestnicy otrzymali kamizelki odblaskowe, światła i dzwonki rowerowe, natomiast policja oznakowała wiele rowerów. Można z pełnym przekonaniem powiedzieć, że rajd cieszył się dużym zainteresowaniem. Świadczyć o tym może zarówno liczba uczestników, jak też miejsc, z których przybyli rowerzyści.

Twórcy kampanii korzystali z różnorodnych kanałów komunikacji, takich jak: własna strona internetowa, media, ulotki, zakładki, plakaty, konferencje, wywiady, badania ankietowe, tematyczne audycje radiowe, bezpośrednie rozmowy z wieloma osobami zainteresowanymi tematyką bezpieczeństwa. Taka działalność pozwala na rozwijanie kreatywności pracowników oraz sprawia, że biblioteka staje się miejscem zaangażowanym społecznie, a relacja biblioteka-odbiorca przybiera charakter bardziej spersonalizowany.

---

¹⁵ Kampania społeczna Sam zadbaj o swoje bezpieczeństwo [on-line] Biblioteka Politechniki Białostockiej [dostęp 26.07.2016]. Dostępny w: <http://www.bezpiecznyrowerzysta.pb.edu.pl/media.html>.

Fot. 10. Jeden z rajdów rowerowych organizowanych przez Bibliotekę Politechniki Białostockiej (fot. Trzecie OKO)

Biblioteka w eterze

Kolejną formą i miejscem promocji Biblioteki PB stały się tematyczne spotkania w rozgłośni radia *Akadera*. Pomysł wyszedł od samych bibliotekarzy, wpisując się w idee otwartości, dostępności i innowacyjności. Inauguracyjna audycja została wyemitowana 15.12.2015 r. Od czasu emisji pierwszego programu na antenie zaprezentowano łącznie 23 audycje pod wspólnym tytułem „*Biblioteka. Lubię to!*” Tematyka tych programów była różnorodna i obejmowała zagadnienia dotyczące funkcjonowania biblioteki. W ich trakcie przybliżaliśmy słuchaczom tajniki pracy bibliotekarza, zaprezentowaliśmy agendy wchodzące w skład Biblioteki PB, przedstawiliśmy zgromadzone zasoby i urządzenia, z których można korzystać, itd. Wszystkie audycje zostały zarejestrowane i umieszczone na naszym Facebooku, w zakładce *Media o nas* na stronie internetowej biblioteki oraz na kanale YouTube, gdzie dotychczas zanotowano ok. 1000 wyświetleń.

Ta forma prezentacji biblioteki dała możliwość rozszerzenia kręgu osób, do których planujemy dotrzeć z informacją o nas. Ostatnia w tym cyklu audycja była emitowana w czerwcu 2016 roku. Po wakacjach planujemy powrót na antenę i kontynuację przedsięwzięcia na kolejny rok akademicki 2016/2017.

Zakończenie

Ostatnie cztery lata funkcjonowania Biblioteki Politechniki Białostockiej w nowym gmachu Centrum Nowoczesnego Kształcenia to okres intensywnego rozwoju, dostosowania się do wciąż zmieniających się potrzeb i oczekiwań użytkowników. Główny nacisk położony został na zarządzanie informacją, ułatwione przeszukiwanie zasobów, stała ich dostępność. Stąd zmianie uległa strona internetowa, udostępniona została multiwyszukiwarka naukowa Primo, rozbudowane elektroniczne zasoby informacyjne. Można też zaobserwować większe otwarcie na otoczenie zewnętrzne, wdrażanie nowych technologii i ewoluowanie w stronę centrum edukacyjnego, informacyjnego i rekreacyjnego. Biblioteka Politechniki Białostockiej łączy te funkcje poprzez księgozbiór, wciąż powiększany i wzbogacany o nowe działy (beletrystyka, literatura dziecięca i młodzieżowa, książki dla osób słabowidzących lub niewidomych), działalność informacyjną i wirtualną, udział w akcjach i przedsięwzięciach promocyjnych (rowerowa kampania społeczna „Sam zadbaj o swoje bezpieczeństwo”, „Podlaski Festiwal Nauki i Sztuki”, „Książka za uśmiech”, „Dni otwarte na uczelni”, wystawy), obecność w mediach, również społecznościowych (audycje w rozgłośni radia Akadera, Facebook), ale też tworząc przyjazne miejsce spotkań i wypoczynku.

Informacje o podejmowanych inicjatywach docierają do użytkowników dzięki połączeniu wielu kanałów przekazu. Staramy się szeroko promować i komunikować o przeprowadzanych akcjach, wystawach, konkursach, nowościach, inicjatywach, aby zachęcić grono studentów i innych zainteresowanych do czynnego uczestnictwa w życiu biblioteki. W ten sposób próbujemy przyciągnąć tych, którzy zbyt rzadko korzystają z biblioteki i jej usług. Natomiast stałym czytelnikom proponujemy coś dodatkowego, wykraczającego poza standardowy wachlarz informacji i usług. Staramy się skrócić dystans między bibliotekarzami i użytkownikami, a także ułatwić kontakt tych grup.

Biblioteka 3.0 to biblioteka aktywna, która pełni ważną rolę w społeczności lokalnej, nawiązująca do trzeciej generacji Internetu Web 3.0. To nowoczesne centrum wiedzy, wykorzystujące najnowsze technologie w środowisku bibliotecznym oraz różne formy poszukiwania literatury i pracy z użytkownikiem. Jest zdolna do udostępniania informacji czytelnikom niezależnie od miejsca i czasu, jest uzupełnieniem biblioteki tradycyjnej. Biblioteka Politechniki Białostockiej ma aspiracje ku temu, by stać się biblioteką kolejnej generacji.

Bibliografia

- Cybulski R., Wizerunek biblioteki w strategii marketingowej. *Bibliotekarz* 1997, nr 7/8.
- Czyżewska M., Wizerunek biblioteki a przewaga konkurencyjna szkół wyższych.
w: Czyżewska M. (red.). *Kształtowanie wizerunku biblioteki*. Białystok: Wydaw. Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, 2007. ISBN 83-87981-39-7, 978-8387981-39-6.
- Gmiterek G., *Biblioteka w środowisku społecznościowego Internetu: biblioteka 2.0*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2012. ISBN 978-83-61464-82-2.
- Kisilowska M., *Biblioteka w sieci - sieć w bibliotece : wybrane społeczne i kulturowe aspekty współczesnego bibliotekarstwa*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2010. ISBN 978-83-61464-35-8.
- Matassa F., *Organizacja wystaw : podręcznik dla muzeów, bibliotek i archiwów*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas ; Warszawa: Muzeum Pałac w Wilanowie, 2015. ISBN 978-83-242-2726-6.
- Oldenburg R., *The great good place : cafés, coffee shops, community centers, beauty parlors, general stores, bars, hangouts and how they get you through the day*. New York : Paragon House, 1989. ISBN 1-55778-110-9.
- Wojciechowska M. (red.) *Elektronizny wizerunek biblioteki*. Gdańsk: Wydaw. Ateneum – Szkoły Wyższej, 2008. ISBN 978-83-61079-01-9.
- Wójcik M., *WEB 2.0 w działalności usługowej instytucji książki*. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2013. ISBN 978-83-233-3620-4.
- Ząbroń B., Wizerunek współczesnej biblioteki. W: Antczak B. (red.). *Zarządzanie strategiczne i marketingowe w bibliotekach*, Poznań: Wydaw. Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, 2004. ISBN 83-7205-202-6.
- Zybert E. B.: *Kultura organizacyjna w bibliotekach*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2004. ISBN 83-89316-21-8.

Netografia

- Aktualności [on-line] Biblioteka Politechniki Białostockiej [dostęp 25.08.2016 r.] Dostępny w: <http://biblioteka.pb.edu.pl/pl/aktualnosci>
- Kampania społeczna Sam zadbaj o swoje bezpieczeństwo [on-line] Biblioteka Politechniki Białostockiej [dostęp 26.07.2016 r.]. Dostępny w: <http://www.bezpiecznyrowerzysta.pb.edu.pl/media.html>
- O Projekcie [on-line] Centrum Nowoczesnego Kształcenia PB [dostęp 26.08.2016 r.] Dostępny w: <http://www.cnk.pb.edu.pl/o-projekcie>

- Partnerzy [on-line] Uniwersytet Dzieci [dostęp 26.08.2016 r.] Dostępny w: <http://www.uniwersytetdzieci.pl/partnerzy>
- Podlaskie Forum Bibliotekarzy [on-line] Biblioteka Uniwersytetu w Białymstoku [dostęp 25.08.2016r.], Dostępny w: <http://bg.uwb.edu.pl/?pid=Podlaskie Forum Bibliotekarzy>
- Ponad połowa Polaków korzysta z mediów społecznościowych [on-line] Dziennik Internautów. Internet w życiu i biznesie [dostęp 29.08.2016 r.]. Dostępny w: <http://di.com.pl/ponad-polowa-polakow-korzysta-z-mediow-spoecznościowych-44310>
- Prezentacja: KONIECZNA, D. Nowe budynki biblioteczne a strategia rozwoju bibliotek akademickich w XXI wieku. Olsztyn 2014 [on-line] Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie [dostęp 26.08.2016 r.] Dostępny w: http://bu.uwm.edu.pl/sites/default/files/files/pdf/nowe_budynki.pdf
- Psycholog: kolorowanki dla dorosłych, czyli „pozytywna regresja” [on-line] Nauka w Polsce. Serwis PAP poświęcony polskiej nauce [dostęp 29.08.2016 r.]. Dostępny w: <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news,410723,psycholog-kolorowanki-dla-doroslych-czyli-pozytywna-regresja.html>
- Regulamin [on-line] Politechnika Białostocka - Białostocki Uniwersytet Dziecięcy [dostęp 26.08.2016 r.] Dostępny w: <http://pbbud.pb.edu.pl/regulamin>
- Spotkanie Zespołu UKD (19-20 maja 2014 r.) [on-line] Biblioteka Narodowa [dostęp 25.08.2016 r.] Dostępny w: <http://www.bn.org.pl/download/document/1401876759.pdf>

Swoje chwalimy, cudze znamy : działalność Biblioteki Jagiellońskiej w ocenie jej dyrekcji

The Future is already here

Robert K. Logan

Abstrakt: Celem referatu będzie zbadanie, jak oceniane są przez poszczególnych członków dyrekcji różnorodne formy działalności podejmowane w ostatnich latach przez Bibliotekę Jagiellońską, które wybiegają daleko poza typowe formy aktywności bibliotecznej. Interesujące jest zwłaszcza, które z podjętych dotąd projektów i inicjatyw widziane są jako szczególnie ważne oraz to, jakie działania w przyszłości powinny być w pierwszym rzędzie rozwijane. Praca zostanie oparta na wywiadach przeprowadzonych z dyrektorem naczelnym, wicedyrektorem ds. zbiorów oraz wicedyrektorem ds. innowacji, a także na omawianych w literaturze poglądach na miejsce i rolę bibliotek akademickich we współczesnym świecie.

Obecnie najbardziej stałą rzeczą w bibliotekach jest zmiana. W ostatnim ćwierćwieczu, tak szybko, jak jeszcze nigdy dotąd, zmieniała się ich organizacja i technika pracy, zakres działalności, zadania i oferowane przez nie usługi. Biblioteki wyszły daleko poza tradycyjnie przypisywane im funkcje gromadzenia, opracowania, przechowywania i udostępniania. Przedmiotem tego referatu będzie przedstawienie, jakie rodzaje aktywności, wykraczające poza typowe biblioteczne zadania, podejmowane są w Bibliotece Jagiellońskiej, przez pryzmat poglądów dyrekcji Biblioteki na formy i kierunki jej działania. W celu zbadania poglądów członków grona dyrekcyjnego przeprowadzono z nimi wywiady. Poproszono o wskazanie dziedzin, w których Biblioteka odniosła sukces w ostatnim czasie oraz najbardziej interesujących przedsięwzięć. Zapytano także o kierunki przyszłych działań i o to, jaka przyszłość czeka Bibliotekę.

Kwestia roli i zadań bibliotek w dzisiejszym świecie oraz w przyszłości, a nawet sensu ich dalszego istnienia jest nader częstym tematem rozważań. Przemiany technologiczne, rozwój Internetu, digitalizacja i cyfryzacja spowodowały, że biblioteki zaczęto postrzegać jako instytucje archaiczne i w gruncie rzeczy zbędne, jeśli jeszcze nie teraz, to wkrótce. Paradoksalnie, wbrew tym ponurym prognozom, rozwój technologii informacyjnych przyczynił się do renesansu bibliotek. Jak zauważa Walt Crawford w swym

eseju „Futurism and Libraries” wiele z pesymistycznych czy negatywnych prognoz dla bibliotek bierze się z zaślepienia technologią, niedoceniań ludzi oraz niezauważania ról, jakie biblioteki spełniają i mogą spełniać. Rewolucyjne przepowiednie bywają oparte na uprzedzeniach i uproszczeniach, a rolą bibliotekarza jest praca nad taką przyszłością biblioteki, jaka będzie najlepsza dla jego społeczności, bez baczenia na czyjekolwiek przepowiednie¹.

Już w 1979 roku Marshall McLuhan, pisząc w wydanej dopiero w 2016 roku książce o wpływie nowoczesnych technologii i nadmiarze informacji na ówczesne biblioteki, zauważał pesymizm bibliotekarzy, jeśli idzie o przyszłość bibliotek. Sam jednak nie zakładał czarnego scenariusza, przewidując przetrwanie biblioteki, jednak nie bez zmian i dopasowania się do nowej sytuacji. Według współautora tej książki bibliotekarze dziś są w tym względzie optymistyczni, a biblioteka jest mocniejsza niż kiedykolwiek i odgrywa kluczową rolę w środowisku informacyjnym².

Warto tu przypomnieć dyskusję na łamach „Przeglądu Bibliotecznego” z 2012 roku, w której z prezentowaną przez Nicholasa i Dobrowolskiego dosyć ponurą wizją bibliotek jako muzeów książki, zepchniętych na dalszy plan przez digitalizację i Internet oraz biernie przyglądających się temu bibliotekarzy polemizują Artur Jazdon i Ewa Kobierska-Maciuszko³. Ta niepewna w świetle głoszonych prognoz przyszłość była tematem wielu konferencji, by wspomnieć spośród polskich tę zorganizowaną przez Bibliotekę Uniwersytetu Łódzkiego w 2006 roku pod znamienym tytułem „Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy?”⁴ lub przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w roku 2007 - „Przyszłość bibliotek w Polsce”⁵. O prognozy dotyczące przyszłych losów bibliotek, ich zadań i roli w dobie przemian zapytywano ekspertów, jak choćby w badaniu przeprowadzonym metodą delficką przez Błażeja Fereta i Marzenę Marcinek⁶, w którym na podstawie wypowiedzi 23 ekspertów z 10 krajów opracowano

¹ W. Crawford, *Futurism and Libraries* „Online” 2009, vol. 33, iss. 2, s. 58-60. Dostępny w Internecie: <https://extranet.uj.edu.pl/eds/pdfviewer/,DanaInfo=eds.b.ebscohost.com+pdfviewer?vid=10&sid=45041c24-9514-4f58-ba1a-5c0607545977%40sessionmgr114&hid=113> [dostęp 24.01.2016].

² R. L. Logan, M. McLuhan, *The Future of the Library : from electric media to digital media*, New York 2016, s. 177-179. Książka napisana w 1979 i wydana po raz pierwszy w roku 2016 ze współczesnymi komentarzami i adnotacjami R. L. Logana.

³ D. Nicholas, Z. Dobrowolski, *O przyszłości bibliotek*, „Przegląd Biblioteczny” 2012 z. 4, s. 521-525; A. Jazdon, *O przyszłości bibliotek : uwagi bibliotekarza-praktyka na marginesie artykułu Davida Nicholasa i Dziszława Dobrowolskiego*, „Przegląd Biblioteczny” 2012 z. 4, s. 526-532 ; E. Kobierska-Maciuszko, *Koniec ery bibliotek?*, „Przegląd Biblioteczny” 2012 z. 4, s. 533-535.

⁴ *Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy? : II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej, Łódź, 19-21 czerwca 2006 r. : materiały konferencyjne*, Łódź 2006.

⁵ *Przyszłość bibliotek w Polsce : materiały z ogólnopolskiej konferencji Warszawa, 12-13.10. 2007 r.*, Warszawa 2008.

⁶ B. Feret, M. Marcinek, *Przyszłość bibliotek i bibliotekarzy akademickich. Studium wykorzystujące metodę delficką*, „Biuletyn EBIB” 2000, nr 1. Dostępny w Internecie: http://www.ebib.pl/2000/9/feret_marcinck.php.

prawdopodobną wizję bibliotek akademickich przyszłości. Wskazano tu na nowe zadania bibliotek, wynikające z postępu technicznego oraz ze zmiany modelu edukacji, a także konieczność głębokiego zaangażowania w proces kształcenia oraz elastyczność bibliotekarzy i ich zdolności do przystosowywania się do zmieniających się warunków. Teza o konieczności wspierania studentów i badań naukowych pojawia się również w wypowiedziach zawartych w pracy „Envisioning Future Academic Library Services : Initiatives, Ideas And Challenges”⁷. Znaleźć tam można również wypowiedź, że nowoczesne technologie nie wyprą bibliotek, raczej zostaną do bibliotek przeniesione, a najbardziej pożądane są oba rodzaje funkcjonowania biblioteki – fizyczny i cyfrowy. W innym badaniu, opartym na wywiadach z 44 dziekanami i kierownikami największych amerykańskich bibliotek, do nowych ról bibliotek zaliczono zadania edukacyjne, zwłaszcza w dziedzinie umiejętności korzystania z informacji, tworzenie uczelnianych centrów nauki i nauczania w bibliotece, przenoszenie niektórych jednostek uniwersyteckich do bibliotek, odchodzenie od tworzenia kolekcji na rzecz współpracy i współdzielenia zasobów⁸.

Jak twierdzi Scott Bennett, bibliotekarze winni być bardziej edukatorami niż usługodawcami, a czytelnika powinni postrzegać bardziej jako osobę uczącą się, niż konsumenta⁹. Takie podejście wpływa nie tylko na kształt nowo budowanych bibliotek, ale i na reorganizację przestrzeni bibliotek już istniejących. Mocno przyjęła się również idea biblioteki jako „trzeciego miejsca”, czyli miejsca interakcji społecznych: kontaktów koleżeńskich, wspólnego uczenia się, wymiany poglądów¹⁰. Obecnie podkreśla się konieczność zapewnienia użytkownikom bibliotek odpowiedniej, niesformalizowanej przestrzeni do kontaktów koleżeńskich i uczenia się w grupie¹¹. Jak zauważył Jacek Wojciechowski, przy tych wszystkich przemianach niezmienna pozostaje podstawowa rola bibliotek, polegająca na dostarczaniu zweryfikowanych i uporządkowanych treści¹².

Biblioteki zebrały już spore doświadczenia w realizacji nowych zadań w nowych warunkach funkcjonowania. Wiesław Babik podkreślał, że postęp, jaki dokonał się

⁷ S. McKnight, *Envisioning Future Academic Library Services : Initiatives, Ideas And Challenges* [e-book]. London 2010. Available from: eBook Collection (EBSCOhost), Ipswich, MA. [dostęp 12.08.2016].

⁸ J. J. Meier, *The Future of Academic Libraries : Conversations with Today's Leaders about Tomorrow*, „Libraries and the Academy” 2016 vol: 16 (2), s. 263-288.

⁹ S. Bennett, *Libraries and Learning : A History of Paradigm Change*, „Libraries and the Academy” 2009, vol. 9, no. 2, s. 194. Dostępny w Internecie: <http://search.proquest.com/docview/216166672/fulltextPDF/5A0A67B3F81E4623PQ/2?accountid=11664> [dostęp 15.01.2016].

¹⁰ C. H. Rasmussen, H. Jochumsen, *The Fall and Rise of the Physical Library*, [in:] *14th Annual BOB-CATSS Symposium*, Dostępny w Internecie: <http://eprints.rclis.org/12946/> [data dostępu 20.01.2016].

¹¹ T. Sens, *Twelve Keys to Library Design. Improving the Academic Experience*, „Library Journal” 2009, vol. 134, iss. 9, s. 34. Dostępny w Internecie: <http://search.proquest.com/docview/196805153/fulltext/7AF2075510EE43CCPQ/24?accountid=11664> [data dostępu 19.02.2016].

¹² J. Wojciechowski, *Biblioteki w nowym otoczeniu*. Warszawa 2014, s. 53, 59.

w polskich bibliotekach, jest ogromny i że nie odstajemy od Zachodu¹³. W Bibliotece Jagiellońskiej, tak jak w innych bibliotekach uczelnianych, pojawiły się nowe struktury organizacyjne, nowe usługi, wzmociono działania na rzecz macierzystej uczelni, podejmowane są różne inicjatywy mające na celu integrację środowiska bliższego i dalszego. Pewne działania zawsze były wpisane w tradycję Biblioteki i wyartykułowane w jej regulaminie, takie jak działalność edukacyjna, kulturalna czy popularyzatorska, jednak w ostatnich latach znacznie wzbogacono ofertę w tym zakresie.

Przeprowadzony z członkami dyrekcji wywiad miał na celu budowę obrazu obecnej i przyszłej Biblioteki z punktu widzenia kadry zarządzającej i składał się z kilku pytań. Pierwsze z nich dotyczyło dziedzin, w których zdaniem dyrekcji w ostatnich latach odniesiony został sukces.

Za największe osiągnięcie Biblioteki w ostatnim czasie uznano powstanie i rozwój Jagiellońskiej Biblioteki Cyfrowej. Powstała ona powstała dość późno, bo w 2010 roku, ale szybko stała się jedną z największych bibliotek cyfrowych pojedynczej instytucji w Polsce. Podkreślono, że digitalizacja zasobów bibliotecznych ma duże znaczenie zarówno ze względu na ułatwienia dostępu do zbiorów, jak i na ochronę oryginałów. Kolejnym ważnym krokiem było powstanie Repozytorium Uniwersytetu Jagiellońskiego, a w jego ramach Bibliografii Pracowników. Dzięki temu stała się możliwa spójna informacja o dorobku Uczelni oraz dostarczanie danych zarówno do celów okresowej oceny, jak i do zewnętrznych systemów zarządzania nauką i szkolnictwem wyższym. Repozytoria uczelniane są uznawane za jedno z najpoważniejszych, obok czasopism otwartych, kanałów komunikacyjnych w nauce¹⁴. Upowszechniają, a zarazem archiwizują dorobek naukowy pracowników, jednocześnie promując osiągnięcia Uniwersytetu.

Za szczególnie ważne dokonanie uznano również zmiany w strukturze organizacyjnej. Powołano nowych wicedyrektorów o nowych zakresach kompetencji, połączono wiele oddziałów i sekcji w większe całości, racjonalizując rozbudowaną wcześniej strukturę. Jest to typowe zjawisko w bibliotekach spowodowane nie tylko zmianami wynikłymi ze zautomatyzowania wielu procesów bibliotecznych. Biblioteki wciąż ewoluują w odpowiedzi na zmieniające się uwarunkowania¹⁵. Dyrekcja wyraża również zado-

---

¹³ W. Babik, *Biblioteka akademicka na rozdrożu. O współczesnych przemianach w środowisku informacyjnym*, [w:] *Biblioteka akademicka : infrastruktura - uczelnia - otoczenie : Gliwice, 24-25 października 2013 r.* Pod red. M. Odlanickiej-Poczobutt i K. Ziolo, Gliwice 2014, s. 47.

¹⁴ B. Bednarek-Michalska, *Rola bibliotek naukowych we wdrażaniu rozwiązań otwartych Repozytorium Open Access – model dla uczelni*, [w:] *Otwarte zasoby wiedzy : nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej : materiały konferencyjne, Kraków-Zakopane, 15-17 czerwca 2011 : praca zbiorowa.* Pod red. M. M. Górskiego i M. Marcinek. Dostępny w Internecie: <http://eprints.rclis.org/17292/> [dostęp: 28.08.2016].

¹⁵ I. Gajda, A. Ptak, *Struktury organizacyjne nowoczesnych bibliotek uczelnianych*, [w:] *Biblioteka w kryzysie czy kryzys w bibliotece? Łódź, 15-17 czerwca 2010 r. : materiały konferencyjne*, Łódź 2010, s. 149.

wolnienie z pewnej stabilizacji zatrudnienia, dzięki której funkcjonuje tu stały, fachowy personel, przygotowany na nowe wyzwania.

Zmiany w organizacji były wprowadzane w Bibliotece Jagiellońskiej stopniowo już w latach wcześniejszych. Pojawiały się nowe stanowiska czy oddziały, jak stanowisko bibliotekarza systemowego w obrębie Oddziału Komputeryzacji, Klinika Papieru, Oddział Projektów, Oddział Zbiorów Audiowizualnych przekształcono w Oddział Zbiorów Cyfrowych. W dążeniu do osiągnięcia jak najlepszych efektów powoływane są zespoły zadaniowe do opracowywania pewnych tematów, procedur, instrukcji. Dzięki udziałowi pracowników z różnych oddziałów, ich wiedzy i doświadczeniom łatwiej i skuteczniej rozwiązywać można różne problemy. Zespoły te są powoływane doraźnie, nie zostały sformalizowane jako stała część struktury organizacyjnej, jak np. w Bibliotece Uniwersytetu Poznańskiego¹⁶.

Następne pytanie wywiadu dotyczyło prowadzonych w Bibliotece działań, które zdaniem Dyrekcji są szczególnie istotne dla przyszłości Biblioteki. Tu Dyrektorzy wymienili wiele priorytetowych zadań. Przede wszystkim ważne jest stałe poszerzanie oferty Biblioteki dla Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wobec częstego pomniejszania roli biblioteki jako źródła informacji należy podejmować działania, które mają wykazać, że są one w stanie realizować wiele zadań istotnych dla macierzystej uczelni. Działania takie wzmacniają pozycję bibliotek na uczelni¹⁷. Także wśród profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego nie brakuje takich, którzy są przekonani, że wobec rozwoju Internetu biblioteki stają się przeżytkiem. Toteż oprócz wspomnianego wyżej repozytorium i bibliografii pracowników oraz udziału w parametryzacji jednostek naukowych i naukowców prowadzi się inne działania wspierające komunikację naukową, jak np. wdrażanie Mendeley Premium i szkolenie pracowników uczelni w tym zakresie, czy wspieranie procesu edukacyjnego przez udostępnianie za pomocą biblioteki cyfrowej lektur wykazywanych w sylabusach. Ważnym zadaniem jest propagowanie i wspieranie Open Access. Kolejnym węzłowym zagadnieniem jest rozwijanie współpracy z innymi bibliotekami, a zwłaszcza z Biblioteką Narodową, m. in. w sprawach dotyczących Narodowego Zasobu Bibliotecznego czy we wspólnych projektach dotyczących digitalizacji. Istotne są również akcje zmierzające do integracji środowiska biblioteki, bliższego i dalszego oraz działania promocyjne i informacyjne, budujące obraz biblioteki jako ośrodka naukowego, edukacyjnego i kulturalnego.

---

¹⁶ A. Jazdon, *Nowoczesne zarządzanie w starych murach*, [w:] *Stare i nowe w bibliotece : współpraca czy konkurencja : Konferencja Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, materiały konferencyjne*. Łódź 2010, s. 91 – 92.

¹⁷ B. Feret, *Biblioteka hubem uczelni? Nowe czasy – nowe wyzwania*, [w:] *Otwarte zasoby wiedzy : nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej : materiały konferencyjne, Kraków-Zakopane, 15-17 czerwca 2011 : praca zbiorowa*. Pod red. M. M. Górskiego i M. Marcinek, Kraków 2011, s. 258.

Na pytanie, jakie imprezy odbywające się w bibliotece uznają dyrektorzy za najciekawsze, wskazano na akcje wpisujące się w ogólnopolski kalendarz, jak i wydarzenia lokalne, inicjowane w Bibliotece. Przyciągają one dużą publiczność, na co dzień niezwiązaną z Biblioteką czy Uniwersytetem.

Magnesem, który przyciągnął uczestników podczas ostatniej Nocy Bibliotek, było spotkanie z Jerzym Trelą. Równie dużą popularnością cieszyły się warsztaty kaligrafii pisma gotyckiego doby renesansu, fraktury, prowadzone przez pracownika Sekcji Starych Druków. Były one organizowane nie pierwszy raz i zawsze mają komplet uczestników. Imprezie towarzyszyły trzy małe wystawy: publikacji, które niegdyś były zakazane, współczesnych nietypowych form wydawniczych i przykładów zdigitalizowanych obiektów z Jagiellońskiej Biblioteki Cyfrowej.

W czasie organizowanego corocznie Tygodnia Bibliotek można zwiedzać nie tylko samą bibliotekę, ale miejsca na co dzień niedostępne dla czytelnika – dział konserwacji z Kliniką Papieru, magazyny biblioteczne, pracownie digitalizacji, a nawet oddział opracowania, w którym można było wziąć udział w katalogowaniu. Zawsze jest dużo chętnych do zobaczenia tych miejsc i jest to stała pozycja różnych imprez, takich jak choćby Dni Otwarte Funduszy Europejskich czy Światowy Dzień Książki i Praw Autorских. Oprowadzanie po magazynach czy działach konserwacji lub digitalizacji jest również realizowane dla grup zorganizowanych przez cały rok. Zwykle imprezie tej towarzyszyły prelekcje i pokazy cennych obiektów ze zbiorów specjalnych. Ostatnio w programie zaproponowano warsztaty psychologiczne dla bibliotekarzy i seniorów, które również cieszyły się powodzeniem.

Stałym elementem w kalendarzu biblioteki są wystawy, nie tylko cennych obiektów ze zbiorów Biblioteki. Wiele z nich jest współorganizowanych lub organizowanych przez różne jednostki uniwersytetu lub inne instytucje naukowe i kulturalne. W 2015 roku miejsce miało 13 wystaw, z których warto wymienić coroczną wystawę beethovnowską od 20 lat organizowaną w Bibliotece Jagiellońskiej. Popularnością cieszyła się też wystawa „Imperium Osmańskie w oczach Europy. Turcja w dobie renesansu” - wspólne dzieło Biblioteki Jagiellońskiej i Muzeum Narodowego w Krakowie. Ta ekspozycja powstała w ramach międzynarodowego projektu „Ottomans & Europeans: Reflecting on five centuries of cultural relations”, a zwiększonemu zainteresowaniu sprzyjała wysoka oglądalność serialu „Wspaniałe stulecie”. W pierwszej połowie 2016 roku zorganizowano już 11 wystaw.

Tylko w pierwszym półroczu tego roku miejsce miało 10 promocji książek, których autorami byli najczęściej pracownicy Uniwersytetu, w tym Biblioteki. Odbywały się również spotkania okolicznościowe, przy okazji różnych wydarzeń, jak z Angeliką Kuźniak, autorką książki „Stryjeńska. Diabli nadali”, w czasie trwania wystawy „Stry-

jeńska. Portret ze słów”, prezentującej spuściznę rękopiśmienną Zofii Stryjeńskiej, ofiarowaną w 2014 roku Bibliotece Jagiellońskiej przez spadkobierców artystki.

Biblioteka zainicjowała również cykl spotkań „Szczerze o wierze - poznać i zrozumieć wyznania świata” prowadzonych w formie panelu dyskusyjnego przez specjalistów z Uniwersytetu Jagiellońskiego, a tematem pierwszego był judaizm.

Te imprezy przyciągają duże grupy publiczności, także zorganizowane, budując obraz biblioteki jako miejsca, do którego przychodzi się nie tylko z potrzeby, ale również dla przyjemności i spędzenia czasu w interesujący sposób.

W wywiadzie zapytano też dyrekcję, jakie jeszcze działania można podjąć, by podnieść atrakcyjność biblioteki dla jej użytkowników i otoczenia.

Zgodnie z ideą biblioteki jako „trzeciego miejsca” należałoby przearanżować te przestrzenie biblioteczne, w których jest to możliwe, by stworzyć miejsca wypoczynku, ale i dyskusji, wymiany doświadczeń, przyjacielskich spotkań. Czynnikiem hamującym w tym zakresie są zarówno kwestie finansowe, jak i specyfika samego budynku. Są jednak pewne możliwości, które dyrekcja ma zamiar wykorzystać.

Atrakcyjne nie tylko dla użytkowników biblioteki, ale i gości z zewnątrz czy grup turystycznych mogłyby być umiejscowione w starej sali wystawowej cykliczne wystawy skarbów Biblioteki.

Należałoby również poszerzyć zakres komunikacji z użytkownikiem i otoczeniem biblioteki. Służyć temu mógłby m. in. blog oraz czasopismo elektroniczne, w którym pracownicy Biblioteki publikowaliby artykuły na interesujące tematy związane z bieżącymi problemami czy pracami. Byłaby to alternatywa w stosunku do „Biuletynu Biblioteki Jagiellońskiej”, który ukazuje się zbyt rzadko i ma długi cykl wydawniczy.

W kwestii wyzwań, przed którymi stoi Biblioteka Jagiellońska, Dyrekcja wskazała na kilka spraw. Pierwszą z nich jest niewystarczająca przestrzeń magazynowa. Obowiązek archiwizacji całej polskiej produkcji wydawniczej powoduje, że potrzebny jest nowy budynek magazynowy. Wyzwaniem jest też nadążanie za rozwojem technologii komputerowej służącej prostemu i efektywnemu sposobowi dostarczania informacji, z którymi mają do czynienia bibliotekarze i użytkownicy oraz utrzymanie takiego tempa rozwoju, jak dotąd. Konieczne jest większe wspieranie rozwoju pracowników, a idealne by było podniesienie w świadomości społecznej rangi zawodu bibliotekarza i wykazanie, że jest to zawód wymagający fachowości, wszechstronnej wiedzy i specjalizacji. Potrzebna jest również szersza promocja działań Biblioteki, bardziej intensywna współpraca z mediami, zamieszczenie informacji dla prasy na portalu bibliotecznym jako jego stałego elementu. Wiele przedsięwzięć jest i było możliwych tylko dzięki pozyskiwaniu środków zewnętrznych, które stały się częścią finansów biblioteki, problemem jest jednak ciągłość i kontynuacja finansowania po zakończeniu danego projektu.

Ostatnie pytanie wywiadu dotyczyło przyszłości Biblioteki Jagiellońskiej. Dyrektorzy uważają, że będzie to, jak obecnie, biblioteka hybrydowa. Mimo rosnącego znaczenia i dostępności zasobów cyfrowych, zbiory tradycyjne będą odgrywać wciąż istotną rolę ze względu na specyfikę zasobów Biblioteki Jagiellońskiej. Biblioteka będzie oferować coraz więcej usług elektronicznych, także do kontaktów z użytkownikami. Więcej będzie pracowników informacji naukowej, edukujących użytkowników i wspierających ich w poruszaniu się po świecie informacji cyfrowej oraz wspomagających komunikację naukową, mniej osób będzie pracowało w działach zajmujących się tradycyjnymi pracami bibliotecznymi.

Poszczególni członkowie grona dyrekcyjnego w odpowiedzi na zadawane pytania dawali zwykle dość zbieżne odpowiedzi. Wyłania się z nich obraz biblioteki w dużej mierze zgodny z tezami głoszonymi w książkach i artykułach traktujących o współczesnych i przyszłych zadaniach i roli biblioteki. Przemiany zainicjowane komputeryzacją w latach dziewięćdziesiątych wyraźnie nabrały tempa w ostatnich latach. I władze i pracownicy Biblioteki Jagiellońskiej angażują się w inicjowanie różnych przedsięwzięć, z których tylko niewielką część autorce udało się zasygnalizować w tym artykule.

Bibliografia

- Babik W., *Biblioteka akademicka na rozdrożu : o współczesnych przemianach w środowisku informacyjnym*, [w:] *Biblioteka akademicka : infrastruktura - uczelnia - otoczenie : Gliwice, 24-25 października 2013 r.* Pod red. M. Odlanickiej-Poczobutt i K. Ziolo, Gliwice 2014, s. 31-50.
- Bednarek-Michalska B., *Rola bibliotek naukowych we wdrażaniu rozwiązań otwartych Repozytorium Open Access – model dla uczelni*, [w:] *Otwarte zasoby wiedzy : nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej : materiały konferencyjne, Kraków-Zakopane, 15-17 czerwca 2011 : praca zbiorowa.* Pod red. M. M. Górskiego i M. Marcinek. Dostępny w Internecie: <http://eprints.rclis.org/17292/> [dostęp: 28.08.2016].
- Bennett S., Bennett, *Libraries and Learning : A History of Paradigm Change*, „Libraries and the Academy” 2009, vol. 9, no. 2, s. 194. Dostępny w Internecie: <http://search.proquest.com/docview/216166672/fulltextPDF/5A0A67B3F81E4623PQ/2?accountid=11664> [dostęp 15.01.2016].
- Crawford W., *Futurism and Libraries* „Online” 2009, vol. 33, iss. 2, s. 58-60. Dostępny w Internecie: <https://extranet.uj.edu.pl/eds/pdfviewer/,DanaInfo=eds.b.ebscohost.com+pdfviewer?vid=10&sid=45041c24-9514-4f58-ba1a-5c0607545977%40sessionmgr114&hid=113> [dostęp 24.01.2016].

- Feret B., *Biblioteka hubem uczelni? Nowe czasy – nowe wyzwania*, [w:] *Otwarte zasoby wiedzy : nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej : materiały konferencyjne, Kraków-Zakopane, 15-17 czerwca 2011 : praca zbiorowa*. Pod red. M. M. Górskiego i M. Marcinek, Kraków 2011, s. 258.
- Feret B., Marcinek M., *Przyszłość bibliotek i bibliotekarzy akademickich. Studium wykorzystujące metodę delficką*, „Biuletyn EBIB” 2000, nr 1. Dostępny w Internecie: http://www.ebib.pl/2000/9/feret_marcinek.php [dostęp 10.08.2016].
- Gajda I., Ptak A., *Struktury organizacyjne nowoczesnych bibliotek uczelnianych*, [w:] *Biblioteka w kryzysie czy kryzys w bibliotece? Łódź, 15-17 czerwca 2010 r : materiały konferencyjne*, Łódź 2010, s. 141-152.
- Jazdon A., *O przyszłości bibliotek : uwagi bibliotekarza-praktyka na marginesie artykułu Davida Nicholasa i Zdzisława Dobrowolskiego*, „Przegląd Biblioteczny” 2012 z. 4, s. 526-532.
- Jazdon A., *Nowoczesne zarządzanie w starych murach*, [w:] *Stare i nowe w bibliotece : współpraca czy konkurencja : Konferencja Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, materiały konferencyjne*. Łódź 2010, s. 89 – 100.
- Kobierska-Maciuszko E., *Koniec ery bibliotek?* „Przegląd Biblioteczny” 2012, z. 4, s. 533-535.
- McKnight S., *Envisioning Future Academic Library Services : Initiatives, Ideas And Challenges* [e-book]. London 2010. Available from: eBook Collection (EBSCOhost), Ipswich, MA, [dostęp 12.08.2016].
- Logan R.L., McLuhan M., *The Future of the Library : from electric media to digital media*, New York 2016.
- Meier J. J., *The Future of Academic Libraries : Conversations with Today's Leaders about Tomorrow*, „Libraries and the Academy” 2016 vol: 16 (2), s. 263-288.
- Nicholas D., Dobrowolski Z., *O przyszłości bibliotek*, „Przegląd Biblioteczny” 2012, z. 4, s. 521-525.
- Rasmussen C. H., Jochumsen H., *The Fall and Rise of the Physical Library*, [in:] *14th Annual BOBCATSS Symposium*, Dostępny w Internecie: <http://eprints.rclis.org/12946/> [data dostępu 20.01.2016].
- Wojciechowski J., *Biblioteki w nowym otoczeniu*. Warszawa 2014.

Przykłady dobrych praktyk w tworzeniu kursów e-learningowych w bibliotekach

Abstrakt: Rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych przekłada się na wzrost zainteresowania nowoczesnymi rozwiązaniami edukacyjnymi. Jedną z takich innowacyjnych form kształcenia jest e-learning, po który chętnie sięgają również biblioteki. Coraz bardziej popularna formuła zdalnego nauczania pozwala bibliotekarzom podnosić swoje kompetencje zawodowe bez konieczności podróżowania do nieraz odległych części kraju czy nawet świata. Jednak nie wszyscy potencjalni odbiorcy są przekonani o atrakcyjności tej formy kształcenia, m.in. ze względu na brak bezpośredniego kontaktu z prowadzącymi zajęcia oraz innymi kursantami.

Głównym celem referatu jest przedstawienie dobrych praktyk w tworzeniu kursów e-learningowych. Podjętym rozważaniom przyświeca pytanie: co można zrobić, by e-learning stał się interesujący dla większej liczby osób? Autorka poddaje analizie kursy, w których brała udział w latach 2012-2016, w tym organizowane przez Bibliotekę Pedagogiczną w Ciechanowie, Bibliotekę Pedagogiczną w Elblągu, Bibliotekę Uniwersytecką w Warszawie oraz serwis Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP.

Wstęp

W literaturze można odnaleźć wiele definicji e-nauczania. Jedna z nich określa e-learning jako „model działań, w którym technologia informatyczna jest wykorzystywana do wspierania ogólnie rozumianych procesów szkoleniowych”¹.

Rosnąca popularność e-edukacji nasuwa szereg pytań o jej jakość. W pracach na temat e-learningu jako zalety tej formy kształcenia wymienia się: indywidualne tempo pracy, brak ograniczeń terytorialnych, oszczędność finansową czy szerszy dostęp do wiedzy. Natomiast wśród jej wad znajdują się: trudność w utrzymaniu motywacji do nauki, brak bezpośredniego kontaktu z nauczycielem i uczniami, konieczność sprawnego poruszania się w Sieci. Autorka w swoim referacie chce pokazać, że przynajmniej dwie pierwsze z wymienionych niedoskonałości e-learningu można zniwelować dzięki dobremu zaprojektowaniu e-szkolenia.

Warto tutaj wspomnieć o wynikach badania przeprowadzonego wśród studentów Ośrodka Kształcenia na Odległość (OKNO) Politechniki Warszawskiej w ramach projektu realizowanego przez Centrum Studiów Zaawansowanych PW w 2010 r., którego celem było poznanie opinii studentów na temat efektywności dydaktycznej e-nauczania

---

¹ M. Hyla, *Przewodnik po e-learningu*, Kraków 2009, s. 330.

oraz określenie ich potrzeb w obszarze e-learningu. W odpowiedzi na pytanie o bariery związane z e-learningiem największa liczba respondentów (47,8 proc.) podała ograniczony kontakt z osobami prowadzącymi zajęcia. Kolejne, najistotniejsze zdaniem studentów, przeszkody to: brak motywacji do indywidualnej pracy (39,1 proc.) oraz utrudniony kontakt z pozostałymi studentami (30,4 proc.). Dla porównania o niskiej jakości e-kursów wspomniało tylko sześć osób, czyli 8,7 proc. badanych². Wyniki tej ankiety są zbliżone z prezentowanymi w literaturze przedmiotu opiniami podkreślającymi wagę komunikacji w nauczaniu zdalnym³.

Wraz ze wzrostem zainteresowania e-learningiem zrodziła się potrzeba stworzenia kryteriów oceny kursów on-line. Opracowania takich wskaźników podjęło się Stowarzyszenie E-learningu Akademickiego (SEA) działające na rzecz promocji i rozwoju e-edukacji w szkolnictwie wyższym. Prace nad projektem „Kryteria oceny kursu internetowego”⁴ trwały od stycznia 2007 r. do września 2008 r. W ich rezultacie powstał zbiór kryteriów obejmujący cztery obszary: Organizacja kursu, Opracowanie kursu, Prowadzenie zajęć oraz Ewaluacja kursu. Całość przyjęła postać kwestionariusza zawierającego zestaw 262 pytań zamkniętych, na które można odpowiedzieć: „tak” (kryterium spełnione), „nie” (kryterium niespełnione) lub „nie dotyczy” (kryterium nie ma zastosowania). W zamierzeniach twórców kwestionariusz ma służyć osobom i instytucjom do samooceny pojedynczych kursów internetowych. Formularz służący do przeprowadzania oceny kursów e-learningowych za pomocą utworzonych kryteriów został udostępniony w wersji elektronicznej do powszechnego wykorzystania – dostęp do kwestionariusza można uzyskać po zalogowaniu się na stronie internetowej SEA. W elektronicznej wersji formularza do każdej odpowiedzi można również dodać notatkę.

Innym przykładem kryteriów oceny kursów e-learningowych są praktyczne rady opracowane przez Douga Maddena, nauczyciela z Honolulu Community College. Wymienił on 17 elementów dobrego kursu, które oparł na własnym doświadczeniu w przygotowywaniu e-kursów⁵.

Autorka referatu nie ma doświadczenia w tworzeniu kursów on-line. W celu znalezienia dobrych praktyk w prowadzeniu nauczania zdalnego poddała analizie szkolenia

---

² I. Kula, M. Plebańska, *Ocena efektywności dydaktycznej e-nauczania w opinii studentów*, [w:] *Koncepcje i praktyka e-edukacji*, red. M. Dąbrowski, M. Zajac, Warszawa 2011, s. 92, 94-95.

³ Zob. J. Bednarek, E. Lubina, *Kształcenie na odległość. Podstawy dydaktyki*, Warszawa 2008, s. 45-52, 54-57; L. Drażek, *Porozmawiajmy online – wspierająca i stymulująca rola dyskusji grupowej*, [w:] *E-edukacja – analiza dokonań i perspektywy rozwoju*, red. M. Dąbrowski, M. Zajac, Warszawa 2009, s. 120-127; G. Penkowska, *Meandry e-learningu*, Warszawa 2010, s. 21-26, 77-85, 127-128.

⁴ SEA, *Kryteria oceny kursu internetowego*, http://www.sea.edu.pl/sea_broszura_2008.pdf [dostęp 18.07.2016].

⁵ G. Penkowska, op. cit, s. 125.

internetowe, w których brała udział jako kursantka w latach 2012-2016⁶. Podstawę podjętych badań stanowiły kryteria sformułowane na podstawie kwestionariusza opublikowanego na stronie internetowej SEA⁷ oraz 17 elementów dobrego kursu zdefiniowanych przez Douga Maddena⁸.

Kryteria oceny kursów internetowych przyjęte w badaniach

1. Dostępność informacji wstępnych na temat kursu.

Osoba zainteresowana kursem e-learningowym jeszcze przed przystąpieniem do nauki powinna być poinformowana o strukturze szkolenia oraz wymogach stawianych kursantom. Wskazane jest, żeby w sylabusie znalazły się takie szczegółowe informacje, jak: cele kursu, jego tematyka, budowa, nawigacja (obsługa platformy i korzystanie z materiałów dydaktycznych), zasady pracy i komunikacji (formy, terminy), sposoby przysyłania projektów, zasady oceniania aktywności, warunki zaliczenia, kontakty do osób odpowiedzialnych za obsługę kursu, literatura do zajęć.

2. Kompletność i adekwatność treści kursu względem jego celów.

Podczas pracy nad treścią szkoleniową należy pamiętać o podporządkowaniu jej celom dydaktycznym kursu e-learningowego.

3. Różnorodność i odpowiedniość materiałów dydaktycznych.

Ważne jest, żeby materiały dydaktyczne uwzględniały różne style uczenia się, preferencje sensoryczne, w tym wzrokowe (elementy wizualne, takie jak: tekst, ilustracje, wykresy, tabele), słuchowe (materiały audio i wideo) oraz kinestetyczne (doświadczenia, zadania do wykonania). Dla wzbudzenia i podtrzymania zainteresowania uczestników szkolenia internetowego istotne są też uzupełniające materiały dydaktyczne, które mają za zadanie wyjaśnienie zawłości tematu oraz poszerzenie wiedzy na dane zagadnienie. Przedstawienie wielopłaszczyznowego spojrzenia sprzyja krytycznemu i refleksyjnemu podejściu do podawanych treści, dzięki czemu student może poddawać analizie punkt widzenia zaprezentowany w kursie i szukać praktycznego zastosowania dla wiedzy teoretycznej.

4. Funkcjonalność i użyteczność platformy e-learningowej.

Na to kryterium składa się przejrzystość, komunikatywność oraz aktualność treści umieszczanych na stronach kursów. Istotne jest właściwe zaprojektowanie platformy e-

---

⁶ Wykaz kursów znajduje się na końcu referatu.

⁷ SEA, *Kryteria oceny kursu internetowego*, <http://www.sea.edu.pl/kryteria/?page=logowanie> [dostęp 14.06.2016].

⁸ D. Madden, *17 elements of good online courses*, <http://www.honolulu.hawaii.edu/facdev/guidebk/online/web-elem.htm> [dostęp 14.06.2016].

-learningowej. Materiały powinny być logicznie uporządkowane w powiązaną ze sobą całość, a ważne informacje – odpowiednio podkreślone. Komunikatywność to dbałość o poprawność językową zamieszczanych wiadomości oraz dostosowanie słownictwa do oczekiwań i poziomu wiedzy odbiorców. Treści szkoleniowe powinny być napisane językiem naukowym, ale jednocześnie – zrozumiałym i przystępnym dla uczestników kursu. O aktualności świadczą nie tylko daty widoczne przy poszczególnych elementach kursu, lecz także systematyczne usuwanie niedziałających odsyłaczy.

5. Komunikacja prowadzącego z uczestnikami kursu.

Dla podtrzymania motywacji uczniów istotna jest łatwość kontaktowania się z prowadzącym, w tym pełna i w miarę możliwości szybka pomoc w rozwiązywaniu problemów. W dobrym kursie on-line nauczyciel powinien być jak najczęściej dostępny przez wszystkie kanały komunikacyjne udostępnione w kursie, a czas oczekiwania na jego odpowiedź nie powinien przekraczać 24 godzin⁹. O kluczowej roli nauczyciela w warunkach kształcenia na odległość pisali Józef Bednarek i Ewa Lubina. Dowodzili oni, że decydujący wpływ na efektywność kształcenia ma częstotliwość kontaktu z prowadzącym: „W sytuacji niezbyt częstego kontaktu zainteresowanie ucznia w miarę upływu czasu zmniejsza się radykalnie, bowiem wymaga ono stymulacji zewnętrznej i samodyscypliny, o którą raczej trudno. Motywacja jest więc zatem zależna od interakcji z prowadzącym, jako że interakcja jest najskuteczniejszym bodźcem stymulującym”¹⁰.

6. Budowanie społeczności uczących się w środowisku wirtualnym.

Dla podtrzymania motywacji uczestników kursu równie ważna, jak stały kontakt z prowadzącym, jest komunikacja z pozostałymi uczniami. Bardzo duże znaczenie ma tutaj nauczyciel, który może inspirować powstawanie relacji społecznych w grupie, np. poprzez zachęcanie kursantów do umieszczania swoich zdjęć, podawania informacji o sobie, udzielania się na forum dyskusyjnym. Istnienie wspólnoty polepsza jakość pracy grupy, wspiera poszczególnych jej członków i zapobiega ich rozproszeniu¹¹.

7. Ocenianie uczestników kursu.

Informacje o ocenach powinny być udostępniane systematycznie i w wyznaczonym terminie. W dobrze przygotowanym kursie oceny prac uczestników kursu są przez prowadzącego opatrzone adnotacją.

⁹ G. Penkowska, op. cit., s. 127.

¹⁰ J. Bednarek, E. Lubina, op. cit., s. 55-56.

¹¹ G. Penkowska, op. cit., s.23.

Analiza

Z przeprowadzonej przez autorkę analizy wynika, że przykładem najlepszych praktyk był kurs Login: BIBLIOTEKA. To jedyne szkolenie, które spełniło wszystkie założone kryteria oceny. Osoby prowadzące ten kurs wykazały się bardzo dobrą praktyką już w momencie rozpoczęcia rekrutacji. Na stronie <http://e-learning.biblioteki.org> zamieszczone zostały szczegółowe informacje o szkoleniu, dzięki czemu zainteresowani mogli przeczytać o tematyce i strukturze kursu, wymogach stawianych kursantom czy zasadach zaliczenia poszczególnych modułów. Warte uwagi jest tutaj również budowanie interakcji pomiędzy uczniami. Przyznawanie kursantom punktów za aktywność na forum dyskusyjnym spowodowało niebywałe zainteresowanie tą formą kontaktu, a w rezultacie powstanie bardzo interesującej wymiany zdań. W przypadku pierwszego modułu tego kursu najwięcej wiadomości (24) zostało opublikowanych 29 czerwca. Na forum poruszono m.in. takie tematy, jak: godziny otwarcia biblioteki, programy biblioteczne, wizerunek biblioteki i bibliotekarza, dłużnicy, wypożyczanie czasopism, formy pracy z czytelnikiem, audiobooki, e-booki, oprawianie książek, wystąpienia publiczne itp.

Kolejnymi bardzo dobrymi kursami były: Język angielski dla bibliotekarzy oraz Infobrokering i zarządzanie informacją, które wzbogacono interesującymi multimedialnymi materiałami dydaktycznymi.

O dobrą komunikację nauczyciela z uczestnikami kursu zadbano również w szkoleniach: Wykorzystanie programu MS Publisher w działaniach na rzecz promocji organizacji, Przetwarzanie obrazów cyfrowych za pomocą programu GIMP oraz Obsługa programu MS Excel 2003 dla początkujących. Osoby prowadzące te kursy systematycznie korzystały z forum internetowego, dzięki czemu uczestnicy mieli z nimi stały kontakt. O dobrych praktykach można jeszcze wspomnieć w przypadku oceniania uczestników tych szkoleń. Nauczyciele w wyznaczonym terminie udostępniali kursantom informacje o ocenach, nie zapominali także o dodawaniu komentarzy. Opinie prowadzących miały dla uczestników walor edukacyjny.

Szkolenia: Ewidencja materiałów bibliotecznych, Tworzenie prezentacji multimedialnych w programie Power Point 2007 oraz Upowszechnianie czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży bardzo dobrze wypadły w ocenie kryteriów Kompletność i adekwatność treści kursu względem jego celów oraz Funkcjonalność i użyteczność platformy e-learningowej.

Podsumowanie

Warto, żeby osoby podejmujące się tworzenia kursów e-learningowych pamiętały nie tylko o dobrej jakości materiałów dydaktycznych, lecz także o budowaniu wirtualnej społeczności uczestników szkolenia. Od osób prowadzących zajęcia zależy intensywność interakcji w grupie ze wszystkimi jej pozytywnymi cechami.

Brak wsparcia ze strony nauczyciela oraz grupy uczących się osób mogą wywoływać osamotnienie uczestnika kursu, a w konsekwencji podważyć w jego opinii sens zdalnej nauki. Powoduje to zniechęcenie do realizacji takich kursów. Warto mieć na względzie, że nieprzychylnie wypowiedzi czy komentarze na forach dyskusyjnych mogą rozpowszechniać negatywne nastawienie do e-learningu.

Wykaz kursów poddanych analizie

1. Wykorzystanie programu MS Publisher w działaniach na rzecz promocji organizacji (organizator: Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Elblągu) – początek zajęć 13 stycznia 2012 r., koniec – 12 marca 2012 r.
2. Przetwarzanie obrazów cyfrowych za pomocą programu GIMP (organizator: Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Elblągu) – początek zajęć 27 lutego 2012 r., koniec – 17 kwietnia 2012 r.
3. Ewidencja materiałów bibliotecznych (organizator: Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie) – początek zajęć 15 marca 2012 r., koniec – 30 maja 2012 r.
4. Tworzenie prezentacji multimedialnych w programie Power Point 2007 (organizator: Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie) – początek zajęć 15 marca 2012 r., koniec – 30 maja 2012 r.
5. Obsługa programu MS Excel 2003 dla początkujących (organizator: Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Elblągu) – początek 16 maja 2012 r., koniec – 25 czerwca 2012 r.
6. Login: BIBLIOTEKA (kurs przygotowany na zlecenie Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, prowadzony przez pracowników Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, strona organizacyjna: pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie) moduł Planowanie pracy biblioteki – początek zajęć 10 kwietnia 2012 r., koniec – 10 lipca 2012 r.; moduł Specjalista informacji (BUW) – początek zajęć 17 września 2012 r., koniec – 14 grudnia 2012 r.; moduł Wyszukiwanie bez tajemnic (BUW) – początek zajęć 16 września 2013 r., koniec – 7 stycznia 2014 r.
7. Język angielski dla bibliotekarzy (organizator: Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP) – początek zajęć 1 września 2012 r., koniec – 28 stycznia 2013 r.

8. Infobrokering i zarządzanie informacją (organizator: Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP) – początek zajęć 1 września 2014 r., koniec – 14 grudnia 2014 r.
9. Upowszechnianie czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży (organizator: Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie) – zajęcia rozpoczęte 8 grudnia 2015 r., ukończone – 5 stycznia 2016 r.

Bibliografia

- Bednarek J., Lubina E., *Kształcenie na odległość. Podstawy dydaktyki*, Warszawa 2008.
- Drażek L., *Porozmawiajmy online – wspierająca i stymulująca rola dyskusji grupowej*, [w:] *E-edukacja – analiza dokonań i perspektywy rozwoju*, red. M. Dąbrowski, M. Zając, Warszawa 2009, s. 120-127.
- Hyla M., *Przewodnik po e-learningu*, Kraków 2009.
- Kula I., Plebańska M., *Ocena efektywności dydaktycznej e-nauczania w opinii studentów*, [w:] *Koncepcje i praktyka e-edukacji*, red. M. Dąbrowski, M. Zając, Warszawa 2011, s. 92-98.
- Madden D., *17 elements of good online courses*, <http://www.honolulu.hawaii.edu/facdev/guidebk/online/web-elem.htm> [dostęp 14.06.2016].
- Penkowska G., *Meandry e-learningu*, Warszawa 2010.
- SEA, *Kryteria oceny kursu internetowego*, http://www.sea.edu.pl/sea_broszura_2008.pdf [dostęp 18.07.2016].
- SEA, *Kryteria oceny kursu internetowego*, <http://www.sea.edu.pl/kryteria/?page=logowanie> [dostęp 14.06.2016].

Program szkolenia bibliotekarzy rozpoczynających drogę zawodową na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

Abstrakt: W referacie przedstawiono program przysposobienia do pracy w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Omówiono proces rekrutacyjny i adaptacji w nowym miejscu na podstawie literatury o zarządzaniu zasobami ludzkimi. Autorzy wystąpienia zajęli się problematyką jak najszybszego i najbardziej efektywnego szkolenia nowych osób w ramach istniejącej struktury Biblioteki. Dodatkowo przedstawiono ocenę metod szkoleniowych z punktu widzenia nowoprzyjętych pracowników. Praca jest rezultatem poszukiwań efektywnego, wykorzystującego nowoczesne techniki, szkolenia pracowników w bibliotekach akademickich.

Żyjemy w społeczeństwie wiedzy (społeczeństwie informacyjnym), w którym wiedza stała się nie tylko towarem podlegającym prawom rynkowym, ale także jednym z najcenniejszych i najbardziej pożądaných dóbr. Wiedza jest dobrem niematerialnym i największe znaczenie dla jej rozpowszechniania będzie miał sektor usług, do którego należą biblioteki. Ich istotne miejsce w cywilizacji podkreślają właściwości społeczeństwa wiedzy, które koncentrują się na *wytwarzaniu informacji, przechowywaniu informacji, przetwarzaniu informacji, przekazywaniu informacji, wykorzystywaniu informacji*¹. Są to jednocześnie jedne z podstawowych zadań bibliotek, które we współczesnej gospodarce opartej na wiedzy nie tylko stały się bardzo ważnym jej elementem, ale także zaczęły podlegać zasadom panującym na rynku usług. Dlatego, aby usprawnić swoją pracę czerpią doświadczenia z nauk o organizacji i zarządzaniu. Wraz z rozwojem biblioteki jako organizacji pojawiło się pojęcie kultury organizacyjnej, w której gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie rzetelnej, aktualnej, wiarygodnej i szybkiej informacji stało się artefaktem tej kultury, a co za tym idzie determinantem jej rozwoju i sukcesu na rynku usług.

Często podkreślany jest fakt, że zasoby ludzkie są kapitałem intelektualnym, który w niedochodowej organizacji usługowej jest jednym z jej najważniejszych elementów

---

¹ K. Tesch, *Problemy społeczeństwa informacyjnego: utopia czy rzeczywistość* [online]. „Strona Internetowa Politechniki Gdańskiej” [2015-04-15]. Dostępny w Internecie: http://www.pg.gda.pl/~krzyte/students/9__Problemy%20spoleczenstwa%20informacyjnego.

decydującym o pozytywnym odbiorze biblioteki wśród użytkowników. Dlatego w procesie tworzenia kultury informacji i wiedzy bardzo istotny jest odpowiedni dobór kadry pracowniczej oraz program pozwalający na maksymalne wykorzystanie zasobów ludzkich, a także potrzeba organizacji dynamicznych i efektywnych szkoleń pracowników, które są warunkiem utrzymania się biblioteki na wysokim poziomie zapewniającym dobrą jakość usług informacyjnych. Tylko posiadanie dobrze przygotowanego i umotywowanego personelu, który elastycznie będzie potrafił reagować na zmiany zachodzące w szybko zmieniającym się otoczeniu gospodarki opartej na wiedzy zapewni sukces bibliotece. W ten sposób stereotypowego bibliotekarza, którego głównym zadaniem jest wypożyczanie książek, zastąpił profesjonalista, który nie tylko potrafi dotrzeć do żądanej przez użytkownika informacji, ale także odpowiednio ją przetworzyć. Z tego powodu jednym z podstawowych elementów budowania zespołu biblioteki jest zatrudnienie odpowiednio wykwalifikowanych pracowników. Kluczową kwestią wyboru kandydata na stanowisko bibliotekarza jest jego wykształcenie oraz doświadczenie zawodowe. Ważne kryterium stanowią również jego cechy charakteru. Marcin Staniewski podaje przykładowe cechy osobowościowe kandydata na pracownika wiedzy:

- a) *zaufanie i otwartość umysłu (ułatwiający proces dzielenia się wiedzą – łatwość przekazywania wiedzy oraz wykorzystywanie wiedzy dostępnej),*
- b) *innovacyjność,*
- c) *kreatywność,*
- d) *skłonność do podejmowania ryzyka i przejmowania odpowiedzialności (wspomaga proces tworzenia wiedzy),*
- e) *nastawienie na nieustanny rozwój własny (pozyskiwanie i tworzenie wiedzy),*
- f) *umiejętność współpracy, nastawienie na zespołowe osiągnięcie celów,*
- g) *koleżeńskość,*
- h) *szacunek².*

Trudno jest się nie zgodzić, że wymienione cechy powinny charakteryzować nowoczesnego bibliotekarza.

Rekrutacja

Za początkowy etap szkolenia pracowników można przyjąć proces rekrutacyjny, który pozwala na uzupełnienie braków kadrowych. Pozyskiwanie odpowiednio wykwalifikowanych osób, które wypadną najkorzystniej w świetle wymagań związa-

---

² M. Staniewski, *Zarządzanie zasobami ludzkimi a zarządzanie wiedzą*. [w:] *Zarządzanie wiedzą*, red. nauk. Dariusz Jemielniak, Andrzej K. Koźmiński. Wyd. II. Warszawa 2012, s. 347.

nych ze stanowiskiem pracy rozpoczyna się w momencie opublikowania ogłoszenia o pracę. Proces rekrutacyjny ma o tyle większe znaczenie dla szkolenia i adaptacji pracownika, że zwiększa potencjalną możliwość doboru kandydata odpowiadającemu profilowi ustalonym przez bibliotekę. Taka osoba będzie szybciej przystosowywać się do miejsca pracy, szczególnie w fazie adaptacji i praktycznego uczenia się efektywnych zasad rozwiązywania postawionych przed nią wymagań. Ponadto doceni wartość i przydatność szkoleń, w ramach których nabywa kompetencje niezbędne do prawidłowego wykonywania zadań. Odpowiednio dobrany kandydat do pracy w bibliotece akademickiej będzie rozumiał związek między szkoleniem i pracą, między jego oczekiwaniami, zainteresowaniami a tym, co jest rzeczywiście potrzebne w praktyce. Dzięki temu proces szkolenia nabierze dynamiki i sprawniej przygotuje nową osobę do wykonywania zawodu. Źle przygotowana i przeprowadzona część rekrutacyjna może spowodować wybór przypadkowego kandydata, który rozpoczynając pracę stwierdzi, że wymaga ona umiejętności, jego zdaniem, niepotrzebnych lub mało znaczących w wykonywanym zawodzie. Spowoduje to przyjęcie przez niego biernej postawy wobec szkolenia, nieefektywnego uczenia się pod przymusem, brak wykorzystania prezentowanej wiedzy w praktyce, a nawet w dłuższej perspektywie budowania swojego wizerunku poprzez kłamstwo.³

Proces rekrutacyjny powinien być przygotowany na podstawie analizy potrzeb i braków kadrowych biblioteki. Mogą one dotyczyć ilości pracowników i posiadanych przez nich kwalifikacji⁴. Podstawowym zadaniem osób rekrutujących jest wyczerpujące poznanie kandydata, stworzenie profilu jego osobowości, kompetencji i umiejętności, a także zapoznanie osoby zaproszonej na rozmowę kwalifikacyjną z warunkami pracy, jej zaletami i trudnościami oraz uzupełnienie niejasności w przesłanych dokumentach. Efektywna strategia wywiadu pozwala na uniknięcie niechcianych sytuacji w trakcie trwania rekrutacji, a także podczas późniejszej kariery zawodowej pracownika. Kandydat zostaje zapoznany ze wstępną wizją przyszłego stanowiska, co pozwala mu na przyjęcie lub odrzucenie oferty. Pracodawca natomiast decyduje czy dana osoba i cechy, które posiada skutecznie wpłyną na instytucję.⁵

---

³ A. Żarczyńska-Dobiesz, *Adaptacja nowego pracownika do pracy w przedsiębiorstwie*, Kraków 2008, s. 162.

⁴ R. Pyrek, *Proces rekrutacji pracowników w małych i średnich przedsiębiorstwach* [W:] Zeszyty Naukowe MWSE w Tarnowie, pod red. Jana Siekierskiego, Tarnów 2004, z. 5, s. 98.

⁵ A. Żarczyńska-Dobiesz., op.cit., s. 162.

Adaptacja

Kolejnym etapem w przygotowaniu nowego pracownika do uczestnictwa w życiu biblioteki akademickiej jest proces adaptacji, definiowany przede wszystkim w naukach społecznych. Pojęcie traktowane jest z różnych punktów widzenia między innymi w psychologii, socjologii, pedagogice⁶. Słownik Języka Polskiego PWN definiuje adaptację m. in. jako: *przystosowanie się czegoś do innego użytku niż było przeznaczone, przystosowanie organizmów do warunków środowiska*⁷. Na polu badań z zakresu zarządzania pojęcie to porusza Zdzisław Jasiński⁸. Rozważania na ten temat kontynuuje Agnieszka Żarczyńska-Dobiesz wyróżniając elementy wspólne definicji: *nadrzędny cel procesu adaptacji stanowi doprowadzenie do stanu równowagi przez zaspokojenie potrzeb człowieka lub spełnienie wymogów otoczenia bądź przez oba czynniki równocześnie*⁹.

Szkolenie

Szkolenie pracowników z punktu widzenia zarządzania ściśle powiązane jest z takimi pojęciami jak: uczenie się (kształcenie), umiejętności (kwalifikacje), edukacja i rozwój. Decyduje o nim jasna potrzeba udoskonalenia jakiegoś elementu kwalifikacji fachowych. Program szkolenia wynika z różnych pobudek: zaczynając od głównego celu strategicznego firmy, kończąc na indywidualnych potrzebach rozwoju osobistego pracownika. Bywa ono podyktowane natychmiastowym nakazem zmiany w danej chwili, lub wiąże się z planowanym działaniem organizacji, mającym duże znaczenie, ale odnoszącym korzyść w przyszłości.¹⁰ Proces uczenia się i nabywania kompetencji jest ściśle związany z wiedzą psychologiczną na ich temat. W praktycznym użyciu ściśle łączy się z zagadnieniami wykorzystania zasobów ludzkich przez przedsiębiorstwa. Zagadnienie jest szeroko poruszane w literaturze o zarządzaniu. Nie sposób przytoczyć tutaj wszystkich przykładów potwierdzających różnorodność postrzegania zagadnienia i jego wagę. Na pole badań bibliotekoznawczych problematyka została przeniesiona przez Elżbietę Czerwińską i Annę Kmieciak.¹¹ Autorki zwracają uwagę na personel, który

---

⁶ Ibid., s.35.

⁷ *Słownik Języka Polskiego* [online]. [dostęp: 10.08.2016]. Dostępny w Internecie: [Sjp.pwn.pl/szukaj/adaptacja.html](http://sjp.pwn.pl/szukaj/adaptacja.html).

⁸ Zob. Jasiński Z., *Funkcjonowanie zespołów roboczych w niestabilnych warunkach produkcji* [W:] *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, Wrocław 1987.

⁹ A. Żarczyńska-Dobiesz., *op.cit.*, s. 38.

¹⁰ A. Mayo, *Kształtowanie strategii szkoleń i rozwoju pracowników*, Kraków 2002, s.19-21.

¹¹ E. Czerwińska, A. Kmieciak, *Rozwój zawodowy pracowników elementem zarządzania zasobami ludzkimi w bibliotekach*, [w:] *Zarządzanie kadrami w bibliotece*, pod red. Joanny Kamińskiej i Beaty Żóładowskiej-Król. Wyd. 2 popr. Warszawa 2011.

należy traktować jak aktywa, a nie koszty w bibliotekach. Wykazują korzyści wynikające z inwestowania w doskonalenie pracowników oraz opisują czynniki, które umożliwiają trwanie procesu rozwoju instytucji, poprzez rozwój zatrudnionej kadry. Rozwijając temat zarządzania zasobami ludzkimi wysuwają, za Michaeliem Amstrongiem jego najważniejsze cele:

- a) *pozyskanie i zatrzymanie najlepszych pracowników,*
- b) *podnoszenie i rozwijanie umiejętności ludzkich dzięki szkoleniom,*
- c) *stworzenie klimatu sprzyjającego produktywnej i harmonijnej relacji między kadrą kierowniczą a pracownikami,*
- d) *stworzenie warunków sprzyjających pracy zespołowej i elastyczności,*
- e) *przyjęcie etycznych zasad zarządzania personelem¹².*

Odnosząc opisane postulaty do procesu szkolenia nowych pracowników w bibliotece nasuwają się następujące wnioski:

- a) potrzeba przemyślanego, nawiązującego do całości strategii rozwoju biblioteki akademickiej, procesu rekrutacyjnego, opierającego się na:
  - odpowiednim doborze kandydata do pracy poprzez przeprowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej, opierającej się na zasadach przyjętych przez placówkę;
  - przedstawieniu oferty pracy,
- b) potrzeba przeprowadzenia procesu adaptacji nowego pracownika do miejsca zatrudnienia, wdrożenie w istniejącą już strukturę organizacyjną, zapoznanie z pozostałą częścią personelu;
- c) szkolenie pracownika na stanowisku, które obejmie;
- d) w długoletniej perspektywie umożliwienie pracownikowi rozwoju osobistego, opartego na jego naturalnych zainteresowaniach i preferencjach w celu podnoszenia prestiżu i rozwoju biblioteki.

Szkolenie w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

Poniżej przedstawiono przykład programu wdrożeniowego do pracy na podstawie BGUEW. Jest on wynikiem poszukiwania efektywnego szkolenia nowych pracowników na potrzeby organizacyjne i rozwojowe tej placówki.

Biblioteka jest żywym rozwijającym się organizmem, którego prawidłową pracę zapewnia nie tylko swoista struktura, ale przede wszystkim płynna współpraca poszczególnych jej komórek. BGUEW składa się z sześciu wzajemnie powiązanych oddziałów,

---

¹² Ibid., s. 43.

które podlegają bezpośrednio dyrekcji biblioteki. Są to Oddział Gromadzenia i Uzupelniania Zbiorów, Oddział Opracowania, Oddział Udostępniania i Informacji Naukowej, Ośrodek Informacji Ekonomicznej, Oddział Informatyzacji i Zbiorów Elektronicznych, Oddział Dokumentacji i Promocji. Sprawną pracę biblioteki zapewnia ścisła, harmonijna komunikacja pomiędzy nimi, która zachodzi na szczeblu kierowniczym. Cotygodniowe zebrania przedstawicieli oddziałów z dyrekcją pozwalają omówić bieżące problemy. Natomiast kontakt pomiędzy pracownikami agend ma raczej charakter sporadyczny, dotyczący wspólnego rozwiązywania zadań.

System pracy Biblioteki pozwolił przełożonym na wybór indywidualnych technik szkoleniowych nowego pracownika, takich jak rotacja na stanowiskach pracy, mentoring oraz powierzanie zadań zleconych. Tego typu szkolenia mają formę internistyczną, a do ich celów należy między innymi przyuczenie do zawodu, doskonalenie już wyuczonych umiejętności oraz rozwijanie kompetencji¹³. Warto dodać, że adaptacja nowych pracowników odbywa się przez zaprezentowanie specyfiki pracy biblioteki poprzez najbardziej doświadczonych pracowników. Jest to bardziej skuteczna technika od obserwacji.

Nowy pracownik niezależnie od tego, w jakim dziale będzie pracował na stałe, musi dokładnie poznać organizację innych komórek biblioteki. Jest to pierwszy etap jego szkolenia realizowany przy pomocy rotacji, która *polega na przenoszeniu pracownika kolejno przez różne stanowiska pracy, aby nauczył się on wielu odmiennych umiejętności*¹⁴. Jej dodatkowym celem jest zapoznanie kandydata z zespołem całej biblioteki. Rotacja ma ważny wpływ na budowanie pozytywnych stosunków między działami. Ten etap szkolenia w Bibliotece trwa od dwóch tygodni do miesiąca. Należy zaznaczyć, że ten rodzaj szkolenia odbywa się przy pełnym zaangażowaniu nowego pracownika w każdą czynność wykonywaną w danym oddziale. Oznacza to, że wykonuje on te same obowiązki, co wieloletni pracownicy, ale pod opieką doświadczonej osoby zatrudnionej na danym stanowisku.

Gdy nowo przyjęty pracownik zakończy poznawanie wszystkich oddziałów biblioteki, pieczę nad jego rozwojem przejmuje oddział, w którym docelowo będzie zatrudniony. W tym momencie wdrażana zostaje technika mentoringu. Jest wiele jej definicji, ale najlepiej obrazująca wykorzystanie jej w BGUEW brzmi: *Mentoring polega na stałym kontakcie niedoświadczonego pracownika z mentorem, którym jest doświadczony pracownik o postawie opiekuńczej i życzliwej wobec nowicjusza, mający za zadanie wprowadzić go w treść pracy i środowisko zawodowe. Celem mentoringu jest szybkie*

¹³ M. Kunasz, *Przegląd Metod Szkoleniowych „Onthe Job”* [online]. „Strona Internetowa Katedry Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego” [2016-07-05]. Dostępny w Internecie: http://www.mikroekonomia.net/system/publication_files/736/original/22.pdf?1315213412, s. 268.

¹⁴ J.A.F Stoner, R.E. Freeman, D.R.jr Gilbert, *Kierownie*. Wyd. 2 zm. Warszawa, 1999. cyt. za: M. Kunasz, *Przegląd Metod Szkoleniowych „Onthe Job”* [online]. „Strona Internetowa Katedry Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego” [2016-07-05]. Dostępny w Internecie: http://www.mikroekonomia.net/system/publication_files/736/original/22.pdf?1315213412, s. 272

doprowadzenie do samodzielnej i efektywnej pracy zatrudnionego oraz jego adaptacja w środowisku. W odróżnieniu do coachingu, który ma charakter otwarty i partnerski, mentoring – ze względu na bardzo duże różnice w wiedzy i doświadczeniu wiedzy i pracownika – ma raczej charakter relacji „mistrz – uczeń”¹⁵. W omawianej instytucji stosuje się mentoring lateralny o charakterze formalnym. Oznacza to, że mentorem zostaje pracownik zajmujący równorzędne stanowisko pracy w stosunku do nowicjusza. Od tej pory mentor będzie związany ze swoim „ucznem” przez około pół roku.

Przez pierwsze dwa miesiące relacje mentora i nowego pracownika będą bardzo ścisłe. Osoba pełniąca rolę „mistrza” nie może pozostawić nowicjusza samego na stanowisku, czy zorganizować za siebie zastępstwa. Głównym jego zadaniem jest przygotowanie „ucznia” do samodzielności. Mentor przyjmuje odpowiedzialność za obiektywne monitorowanie i korygowanie postawy podopiecznego. Jednocześnie reszta zespołu nie może wchodzić w jego kompetencje. Zabiegi te mają na celu zapewnienie dostarczenia nowemu pracownikowi ujednoliconej i usystematyzowanej wiedzy, połączonej z praktyką zawodową w przyjaznej atmosferze. Mentor powinien w sposób szybki i efektywny reagować na zaistniałe problemy, a także informować o innego typu sytuacjach jakie spotkał na swojej drodze zawodowej. Może użyć do tego metody coachingowej, która dodatkowo wspomogłoby nabywanie umiejętności. Dodatkowe upozorowane zadania przygotowują kandydata do odpowiedniego zachowania w sytuacjach stresogennych. Kolejnym obowiązkiem mentora jest zaznajomienie „ucznia” z pozostałym personelem, wykonującym podobne prace. Wprowadzenie nowego członka zespołu przez osobę do tego wyznaczoną buduje pozytywne relacje w grupie, minimalizuje napięcie psychiczne osoby, która jest narażona na niekomfortowe okoliczności związane z przebywaniem w nowym otoczeniu. Takie podejście pozwala wyeliminować sytuacje stresowe, otwiera kandydata na chłonne zdobywanie wiedzy o miejscu pracy, decyduje o efektywności pierwszych dni szkolenia.

Pierwszy etap szkolenia jest jednocześnie czasem na zaznajomienie się w praktyce z profilem osobowościowym kandydata, który został wstępnie zarysowany na rozmowie kwalifikacyjnej. Pozwala dokładnie poznać mocne strony nowego pracownika, szczegółowo określić jego potencjał rozwojowy, co ułatwia pracodawcy stworzenie planu wykorzystania jego talentów i cech osobowości w zgodzie ze strategią przyjętą przez bibliotekę.

Po dwóch miesiącach mentor dzieli się swoimi spostrzeżeniami z kierownictwem, które decyduje, czy nowy pracownik jest już gotowy, aby przejść w kolejną fazę mentoringu. Od tej pory będzie on wykazywał się w samodzielnej aktywności na przydzielonym stanowisku. Mentor nie ma już obowiązku pozostawiania przy swoim podopiecz-

---

¹⁵ T. Oleksyn, *Zarządzanie kompetencjami : teoria i praktyka*. Wyd. 2 zm. uaktualnione. Warszawa ; Kraków, 2010, s. 233-234.

nym. Nadal jednak będzie sprawdzał poprawność działań swojego „ucznia” i służył mu radą w każdej możliwej chwili. Ten etap może trwać nawet pół roku, a relacje mentor-uczeń będą rozluźniać się stopniowo. Czas trwania tej fazy mentoringu nie jest przypadkowy, ponieważ ma on długość jednego semestru akademickiego, podczas którego nowy pracownik ma okazję zapoznać się z okresami wzmożonego ruchu użytkowników, sytuacjami, które nie wystąpiły podczas pierwszego okresu szkolenia oraz z technikami rozwiązywania problemów pojawiających się spontanicznie, które wcześniej nie miały miejsca w bibliotece. W czasie trwania tej części szkolenia pracownik uczy się samodzielności, pozostając jednocześnie pod merytoryczną opieką mentora.

Kolejnym etapem jest całkowita samodzielność nowego pracownika na stanowisku. Od tej pory układ mentor – uczeń zostaje całkowicie rozerwany, przynajmniej od strony formalnej. Jednak jeżeli ta relacja została odpowiednio zbudowana nowy pracownik chętnie będzie zwracał się o pomoc do swojego byłego mentora, który stał się autorytetem w sprawach związanych z wykonywaniem obowiązków służbowych.

Wiedza zdobyta podczas studiów lub wynikająca z doświadczenia w innej placówce, nie tylko bibliotecznej, powinna być uzupełniana o praktykę osób pracujących wiele lat w placówce. Użycie techniki mentoringu w BGUEW zapewnia możliwość dzielenia się wiedzą między doświadczoną kadrą, a nowymi pracownikami. Dotyczy ona nie tylko osobiście wypracowanych metod radzenia sobie z wypełnianiem obowiązków zawodowych, ale przede wszystkim przekazania zasad kodeksu etycznego pracy w danej instytucji. Warto pamiętać, że korzyści płynące z relacji mentor-uczeń są dwustronne. Nie tylko nowy pracownik zdobywa potrzebną wiedzę, ale również mentor korzysta ze świeżego spojrzenia na pracę bibliotekarza i funkcjonowania instytucji w XXI wieku. Należy także podkreślić, że zastosowanie techniki mentoringu jest sporą motywacją dla obu stron. Z jednej to forma docenienia wieloletniego pracownika poprzez postawienie go w roli autorytetu, który aktywnie uczestniczy w rozwoju biblioteki. Z drugiej zapewnienie nowemu pracownikowi możliwości odkrycia inspiracji w postawie mentora. Relacje te pozwalają na ciekawą formę wymiany doświadczeń, co buduje wzajemny szacunek, poprawne stosunki między personelem oraz adaptację dwóch środowisk nowego i istniejącego dotychczas w instytucji.

Jednocześnie w czasie trwania drugiego etapu mentoringu nowy pracownik jest poddawany jeszcze jednej technice szkoleniowej: powierzania zadań zleconych. Polega ona na wyznaczaniu pewnych zadań dodatkowych, które wykraczają poza zakres codziennych obowiązków¹⁶. W ten sposób pracodawca poznaje umiejętności pracownika związane z radzeniem sobie w sytuacjach nieoczywistych, wymagających kreatywnego i logicznego myślenia. Dla nowego pracownika jest to możliwość pokazania gotowości

¹⁶ M. Kunasz, op. cit., s. 273.

do podejmowania trudnych wyzwań, zaprezentowania się jako osoba pracowita, podchodząca poważnie do obowiązków oraz identyfikująca się z misją biblioteki. Technika ta ma charakter doraźny i jest stosowana do oceny rozwoju zawodowego pracowników.

Powyższe rozważania wykazały, że zatrudnianie nowego pracownika jest procesem, który zaczyna się podczas zaistnienia potrzeby uzupełnienia braków kadrowych, a kończy w momencie całkowitego usamodzielnienia pracownika na jego stanowisku pracy. Warto jeszcze podkreślić, że czas trwania tego procesu nie ma sztywnych ram czasowych i jest uzależniony od wielu czynników. Pierwszym z nich są cechy osobowościowe pracownika, jego umiejętność szybkiej adaptacji i uczenia się. Czas przystosowania jest uzależniony od odpowiedniego doboru kandydatów w procesie rekrutacyjnym. Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na czas szkolenia jest odpowiedni wybór technik szkoleniowych oraz osoby przeprowadzającej szkolenie. Mentor powinien posiadać cechy związane z łatwością przekazywania wiedzy, nawiązywaniem dobrego kontaktu z nowo poznanymi ludźmi, jak i odpowiednie doświadczenie pracy w bibliotece akademickiej. Cały proces powinien odbywać się pod kierunkiem kadry zarządzającej. Obserwacja ze strony pracodawcy pozwala na korygowanie błędów i poprawę strategii szkoleniowej w czasie jej trwania. Szkolenie powinno odbywać się w przyjaznej, otwartej na wzajemną współpracę atmosferze, co znacznie skraca czas adaptacji nowego pracownika. Słuchanie i uszanowanie potrzeb kandydata pozwala pracodawcy na stworzenie jego profilu osobowościowego i tym samym wykorzystanie jego dodatkowych umiejętności, które ułatwiają osiągnięcie strategicznego celu, jakim jest rozwój biblioteki.

Przykład Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu pokazuje skuteczny i wielowymiarowy przebieg szkoleniowo-adaptacyjny nowego pracownika. Jest propozycją, którą można zastosować z powodzeniem nie tylko w placówkach akademickich. Powyższy referat jest wynikiem współpracy między nowymi pracownikami, autorami pracy, a kadrami kierowniczą. Z subiektywnego punktu widzenia autorów, program szkoleniowy, przeniesiony na realia biblioteki akademickiej, można ocenić jako dynamiczny, rozwojowy i spełniający kryteria dobrego procesu przysposobienia, opisanego w literaturze o zarządzaniu kadrami. Faktem jest potrzeba ciągłego poddawania krytyce wyszczególnionych metod w celu zwiększenia efektywności pracy, a także jej komfortu. Dlatego opisany schemat jest dyskutowany, co daje możliwość jego usprawnienia, aby mógł stać się elastyczną formą współpracy między pracodawcą i pracownikiem. Z pewnością program szkoleniowy Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu zapewnia rozwój zespołu pracowniczego, a co za tym idzie rozwój biblioteki jako niekomercyjnej organizacji usługowej w gospodarce informacji i wiedzy.

Bibliografia

- Dolnośląskie Centrum Informacji Naukowej i Ekonomicznej - biblioteka otwarta*, pod red. Barbary Żmigrodzkiej. Wrocław 2011.
- Encyklopedia zarządzania* [online] [dostęp: 2015-04-15]. Dostępny w Internecie: http://mfiles.pl/pl/index.php/Społeczeństwo_wiedzy.
- Jasiński Z. *Funkcjonowanie zespołów roboczych w niestabilnych warunkach produkcji* [w:] *Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, Wrocław 1987.
- Kunasz, M. *Przegląd Metod Szkoleniowych „Onthe Job”* [online]. „Strona Internetowa Katedry Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego” [2016-07-05]. Dostępny w Internecie: http://www.mikroekonomia.net/system/publication_files/736/original/22.pdf?1315213412.
- Mayo, A. *Kształtowanie strategii szkoleń i rozwoju pracowników*, Kraków 2002.
- Mentoring : teoria, praktyka, studia przypadków*, red. nauk. Małgorzata Sidor-Rządkowska. Warszawa 2014.
- Mentoring w działaniu*, David Megginson [i in.]. Poznań 2008.
- Mierzenie wyników szkoleń : praktyczny przewodnik po sześciu najważniejszych wskaźnikach oceny*, Jack J. Phillips, Ron Drew Stone. Warszawa 2011.
- Oleksyn, T. *Zarządzanie kompetencjami : teoria i praktyka*. Wyd. 2 zm. uaktualnione. Warszawa; Kraków, 2010.
- Pyrek, R. *Proces rekrutacji pracowników w małych i średnich przedsiębiorstwach* [w:] *Zeszyty Naukowe MWSE w Tarnowie*, pod red. Jana Siekierskiego, Tarnów 2004, z. 5.
- Słownik Języka Polskiego* [online]. [dostęp: 10.08.2016]. Dostępny w Internecie: [Sjp.pwn.pl/szukaj/adaptacja.html](http://sjp.pwn.pl/szukaj/adaptacja.html).
- Staniewski, M. *Zarządzanie zasobami ludzkimi a zarządzanie wiedzą*. [w:] *Zarządzanie wiedzą*, red. nauk. Dariusz Jemielniak, Andrzej K. Koźmiński. Wyd. II. Warszawa 2012.
- Strona internetowa Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*. [online] [dostęp: 2015-04-15]. Dostępny w Internecie: <http://www.bg.ue.wroc.pl/>.
- Szkolenia pracowników a rozwój organizacji*, Małgorzata Kossowska, Iwona Sołtysińska. Kraków 2006.
- Tesch, K. *Problemy społeczeństwa informacyjnego: utopia czy rzeczywistość* [online]. „Strona Internetowa Politechniki Gdańskiej” [2015-04-15]. Dostępny w Internecie: http://www.pg.gda.pl/~krzyte/students/9_Problemy%20spoleczenstwa%20informacyjnego.
- Zarządzanie kadrami w bibliotece*, pod red. Joanny Kamińskiej i Beaty Żołędowskiej-Król. Wyd. 2 popr. Warszawa 2011.
- Zarządzanie wiedzą*, red. nauk. Dariusz Jemielniak, Andrzej K. Koźmiński. Wyd. 2. Warszawa 2012.

Zarządzanie zasobami niematerialnymi bibliotek w społeczeństwie wiedzy : praca zbiorowa, pod redakcją Mai Wojciechowskiej. Warszawa 2016.

Żarczyńska-Dobiesz, A. Adaptacja nowego pracownika do pracy w przedsiębiorstwie, Kraków 2008.

Jubileusz Profesor Marii Pidłypczak-Majerowicz

Tegoroczną VIII konferencję Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich zakończył Jubileusz Profesor Marii Pidłypczak-Majerowicz. Skromne przyjęcie przygotowane przez członków korporacji i pracowników Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej dla Jubilatki odbyło się w dawnej sali konferencyjnej DBP we Wrocławiu. Uczestniczyło w nim wiele osób, z którymi pracowała Pani Profesor na Uniwersytecie Wrocławskim oraz Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie, jej studenci i doktoranci, a także liczne grono bibliotekarzy i dokumentalistów, którzy w różnych momentach swojej drogi zawodowej mieli przyjemność spotkać Jubilatkę. Bardzo dużą grupę stanowili dyplomowani bibliotekarze i dokumentaliści, którzy w sposób szczególny pragnęli podziękować drogiej Jubilatce za pomoc w przygotowaniach do państwowego egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego. Bez spotkań organizowanych przez Panią Profesor, których celem była wspólna nauka, zdanie egzaminu byłoby bardzo utrudnione.

Droga Jubilatka została zasypana wiązankami kwiatów przyniesionymi przez przybyłych na uroczystość gości. Otrzymała też w prezencie od członków Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich dwa egzemplarze księgi jubileuszowej *Pro bibliothecarum et bibliothecariorum bono* przygotowanej specjalnie na Jej cześć. Autorami wspomnień i artykułów zamieszczonych w tym wydawnictwie są: Marek Bojarski, Zofia Sienkiewicz, Janina Haupa, Marta Pękalska, Ewa Grabarska, Joanna Czyrek, Maria Stachnik, Renata M. Zając, Teresa Suleja, Lucyna Kurowska-Trudzik, Anna Aleksiewicz, Maria Bosacka, Justyna Buczyńska-Łaba, Halina Grzywacz, Aneta Firlej-Buzon, Bożena Górna, Tadeusz Juchniewicz, Ewa Kłapcińska, Bożena Koredczuk, Marek Miławicki, Iwona Pietrzekiewicz, Danuta Szewczyk-Kłós, Małgorzata Świrad, Urszula Tobolska, Dorota Matysiak, Małgorzata Podgórska i Jadwiga Wojtczak, a bibliografię publikacji Pani Profesor Marii Pidłypczak-Majerowicz opracowała Małgorzata Lisiecka. Dobry poziom zamieszczanych artykułów gwarantowały wnikliwe uwagi recenzenta księgi jubileuszowej - profesor Małgorzaty Korczyńskiej-Derkacz. Publikację udało się wydać dzięki finansowemu wsparciu: Uniwersytetu Wrocławskiego, Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego oraz Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Dwa egzemplarze księgi jubileuszowej wręczone Jubilatce zostały oprawione w skórę i półskórek przez znanego wrocławskiego intrologatora Jana Bereziuka. Okazało się, że pomysł przygotowania dwóch ksiąg był niezwykle trafny, bowiem małżonek Pani Profesor Marii Pidłypczak-Majerowicz zastanawiał się, jak on będzie czytał księgę jubileuszową zaglądając żonie przez ramię. Gdy usłyszał, że Pani Profesor będzie czyta-

ła księgę oprawioną w skórę, a on dostanie do lektury egzemplarz oprawiony w pólskórek, był zachwycony. I tak nieświadomie udało nam się zażegnać konflikt rodzinny.

Spotkanie jubileuszowe wypełnione wspomnieniami Pani Profesor przebiegło w miłej, ciepłej, przyjaznej atmosferze, której gwarantem jest osoba Jubilatki. Odśpiewanie „Sto lat” wzruszyło Panią Profesor, a wielki tort jubileuszowy smakował wszystkim uczestnikom uroczystości.

Na zakończenie tego krótkiego sprawozdania chciałabym przytoczyć słowa profesora Alfreda Majerowicza, które mówią więcej niż najdłuższe podziękowania dla uczestników jubileuszu: „Marysiu, ale tylu kwiatów Ty nigdy nie dostałaś!”

Joanna Czyrek i Bożena Górna

Jubileusz Profesor Marii Piđłypczak-Majerowicz w fotografiach Jadwigi Wojtczak i Moniki Pichlak

